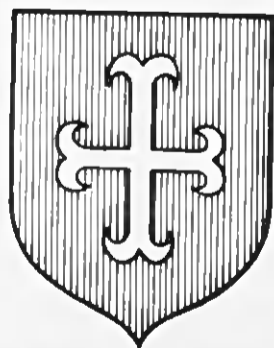

Land van de Woestijne

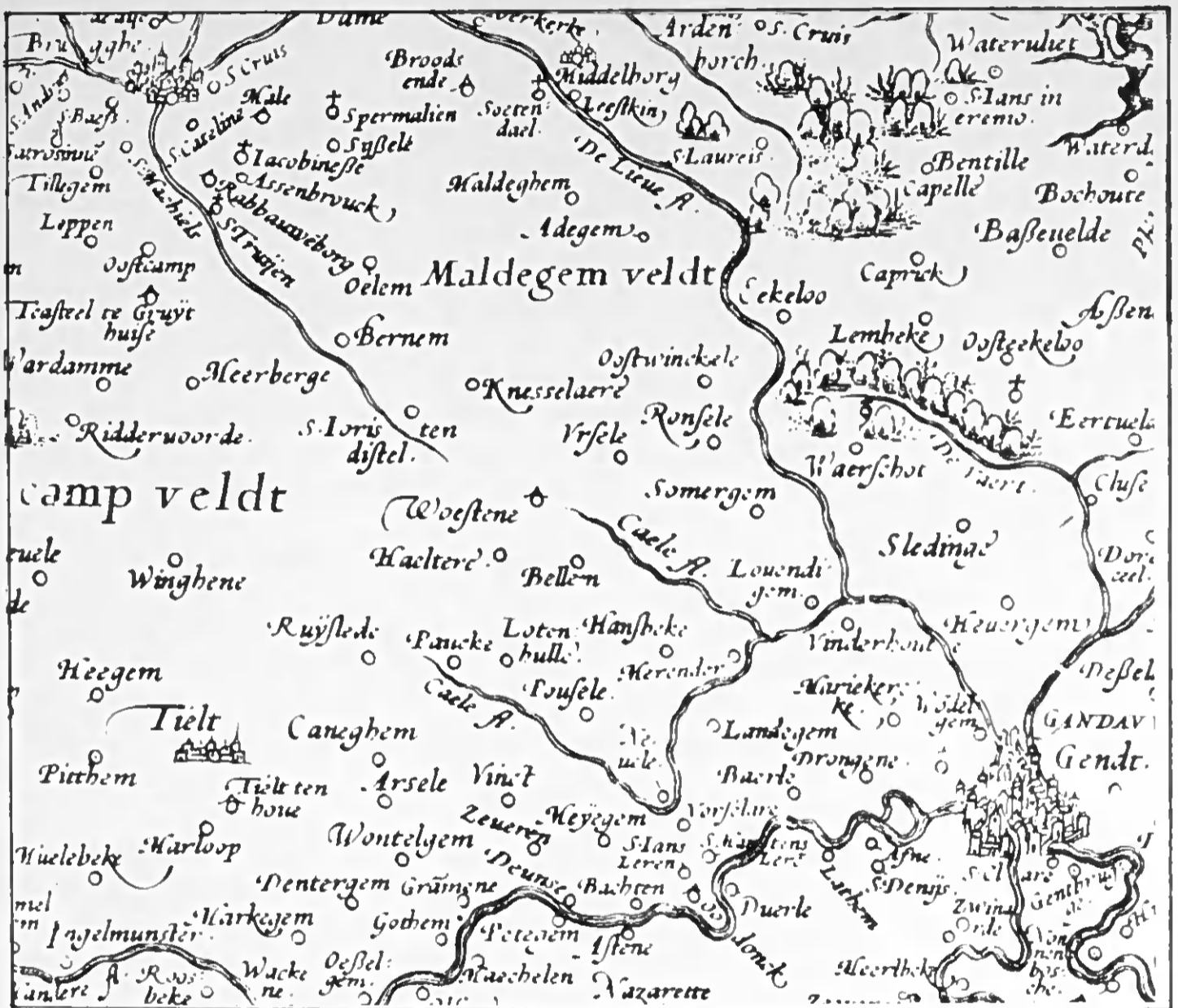

Tijdschrift van de
Heemkundige kring „Arthur Verhoustraete”

2e jaargang • nr. 1 • 1979

DE BRUGSE VAART naar aanleiding van de 600ste VERJAARDAG van de SLAG VAN DE WITTE KAPROENEN (1379 - 1979)

Daar het kanaal van Gent naar Brugge grotendeels gegraven werd in de bedding van een riviertje, dat de hoofdwaterweg van de streek was, past het dat wij vooraf even het reliëf van onze gemeente bekijken.

Detail uit "Flandria" van Gerardus Mercator

OROGRAFISCH OVERZICHT

Aalter wordt van oost naar west door een hoogterug van 20 à 26 m. in tweeën verdeeld. Het begin van die hoogterug ligt nabij de spoorwegbrug in de Weibroekdreef. Hij loopt over de dorpsplaats, de Sterrewijk, het Hageland, het zuidelijk deel van St.-Maria-Aalter, Kliplo en eindigt in Beernem, ten westen van het St.-St.-Amandusgesticht. Aan de kerk van Aalter is deze kam maar 500 m. breed, maar hij wordt geleidelijk breder om te St.-Maria-Aalter reeds 2.200 m te bereiken. Nabij het veldkapelletje op Ruiselede sluit deze kam aan bij de hoogten van midden West-Vlaanderen. Deze hoogten treft men ook aan tussen Beernem en St.-Joris; zij vormen de waterscheidingslijn tussen het IJzer- en het Scheldebekken. (zie reliëfkaart). Rond dit aansluitingspunt treft men de hoogste punten ervan aan, nl. 27 m. op St.-Pietersveld en op de Kruisbergen. Slechts op twee plaatsen raakt de hoogtelijn van 27 m. even de grens van Aalter, nl. aan het Kruiske (bij St.-Pietersveld). De hoogste punten op Aalter bereiken slechts 26 m., op 400 m.

ten noordoosten van de kerk, op de plaats waar Aalters laatste werkende molen stond, d.i. op de Teerling, even voorbij de woning van ere-notaris Jean Goeminne. Nog ander punten van 26 m. treft men aan te St.-Maria-Aalter, dicht bij het Ruiseledeveld. Op dit veld, juist over de grens van de gemeente, op het einde van het Hageland, ligt de Aalterse Berg, die vroeger ook 26 m. hoog was, maar die reeds heel wat afgegraven werd voor de zavel.

De drempel van de kerk van Aalter staat op 22,16 m. hoogte en die van St.-Maria-Aalter op 19,56 m.

Alhoewel deze hoogtekam op veel plaatsen goed zichtbaar is, vindt men hier weinig "bergtoponiemen". De bestaande toponiemen zijn dan nog doorgaans door de inwoners niet gekend!

Een tweede hoogtekam, waarvan de hoogte slechts 22 m. bereikt, begint 1 km. ten zuiden van de kerk van Aalter, dicht bij Biesemveld en loopt in zuidoostelijke richting, om te eindigen aan de kerk van Lotenhulle, die op 21,39 m. hoogte staat. Deze kam is eigenlijk een alleenstaand plateau van 3 km. lengte en met een breedte van 400 m. Het is een z.g. "getuigeheuvel" die alleen is blijven staan, nadat de zachte lagen uit de omgeving door het water weggespoeld waren.

Een andere scherp afgetekende getuigeheuvel, de Walsberg, treft men aan op 700 m. ten zuidoosten van de kerk, dicht bij het kasteel Loveld. Deze weinig gekende toponiem werd, op voorstel van het gemeentebestuur, t.g.v. van de fusie van de gemeenten in 1977, verwerkt in de nieuwe straatnaam voor Loveldlaan II, nl. Walsbergdreef, wellicht één van de meest passende van alle nieuwe straatnamen in Loveld. Spijtig werd dit voorstel niet aanvaard. Tachtig jaar geleden stond boven op de Walsberg ook een windmolen.

Veel minder scherp afgetekend als de voorgaande is de Bromberg (20 m) nabij het Station van St.-Maria-Aalter.

Het grootste gedeelte van de gemeente is over het algemeen een effen vlakte. De laagste plaatsen (9 m.) treft men aan langs de grens met Bellem (Hellebroek en Kranepoel).

Op hogervermelde hoogteruggen lag de oude heerweg van Gent naar Brugge.

HYDROGRAFISCH UITZICHT

Heel het stroomgebied van Aalter behoort teoretisch tot het stroomgebied van de Schelde. Op de kaart zien wij duidelijk dat de waterscheidingslijn tussen de Brugse Reie (IJzerbekken) en het Scheldebekken tussen Beernem en St.-Joris ligt.

Ten westen ervan stroomt het water naar Brugge en ten oosten ervan naar Gent. Door het graven van het kanaal, dat de waterscheidingslijn doorkruist, stroomt het water nu echter in normale omstandigheden naar Brugge.

Ongeveer 90% van het water van de gemeente vloeit rechtstreeks af naar de vaart. Van op de hoogten van Knesselare-Ursel ontspringen enkele beken, die in zuidelijke richting naar de vaart afvloeien, nl. de Slabbaartsbeek, de Zwarte Gatbeek en de Hollebeek die ondertussen het water van de Woestijnebeek heeft meegenomen. Op de zuidelijke hoogtekam ontspringen enkele beken die in noordelijke richting afvloeien. De Schuurlo-, de Zouter- en de Zeilschootbeek hebben hun naam te danken aan de vroegere vijvers die ze ontwaterden. De twee eerstgenoemde beken monden uit in de vaart te St.-Joris, de Zeilschootbeek echter te Aalter, dicht bij het Jezuietengoed.

De Kwade Stroom is niet zo kwaad als zijn naam het zegt en eindigt in de vaart aan de Nieuwendam. Zijn benedenloop noemde men vroeger het "Verloren Eind" en moet een overblijfsel zijn van het Brugse bedelf in 1585 (zie verder).

De Brielbeek begint niet ver van Aalterdorp, in de thans gevulde "Mostaardput" op het einde van de Brouwerijstraat, loopt door de Briel- en de Deringmeersen (dering = turf) en stroomt in de vaart, dicht bij de brug.

De Keutelbeek ontspringt in de Sterrewijk en is de langste beek (6.250 m.) waarvan 5.150 m. op Aalter. Zij loopt dicht bij de kerk, kruist de Lostraat, vloeit rond de

Walsberg (Loveld) en loopt onder de Kestelstraat door naar de vaart, nadat zij het water van het Leike, de Kranepoelbeek en de Oostmolenbeek heeft opgevangen. Zij eindigt in de vaart nabij Bellebrug. Vanaf de samenvloeiing met het Leike draagt ze de naam van die zijbeek: In oude dokumenten wordt die beek op de grens Aalter-Bellem ook Assebeek genoemd. De voornaamste zijbeek is de Oostmolenbeek, die niet ver van het station begint.

De Kranepoelbeek ontspringt op Biesemveld, loopt door Loveld en voedt de Kranepoel. Deze vijver, meer dan 22 ha. groot, is de enig overblijvende van de vele vijvers die op de zuid- en de westkant van de gemeente lagen. Na deze vijver gevoed te hebben, zet de Kranepoelbeek haar loop verder op Bellem en splitst in twee armen. De ene arm eindigt in de Keutelbeek en de andere mondt uit in de vaart, nadat hij eerst de sloten rond het kasteel van Bellem van water heeft voorzien.

Het zuidoosten van de gemeente, ongeveer 460 ha., watert niet rechtstreeks af naar de vaart. Het is het stroomgebied van de Oude Leikenbeek, die uitmondt in de Wantebeek, die op haar beurt haar water aan de Poekebeek toevertrouwt. Deze laatste heeft haar oorsprong nabij Tielt. Te Poeke is zij reeds een aanzienlijke

Middenloop van het Oud-Leiken. - Op de kaart is duidelijk te zien dat dit beekje hier kunstmatig, door een kleine heuvelrug (15 m.), tussen de Kattewegel en de Oud-Leikenstraat, gegraven werd.

waterloop en eindigt te Nevele in de afleidingsvaart van de Leie of de Schipdonkse vaart. Aan de andere kant van de vaart zet de Poekebeek haar loop echter verder onder de naam van Oude Kale, om te Vinderhoute in de Brugse Vaart te eindigen. Het Oud-Leike vormt ongeveer 500 m. de grens Aalter-Lotenhulle.

*Oud-Leike. - zuidkant Tieltsessteenweg
Zichtbaar bedelf van 1585.*

Nog steeds is de brede uitgegraven bedding vanop de Tieltsessteenweg te zien. Al de hogervermelde beken monden nu uit in de vaart, die enkele eeuwen geleden niet bestond.

De Dorma of Durme of Hoge Kale

Vóór het delven van de vaart stroomde ongeveer in de bedding ervan een klein riviertje, Hoge Kale genoemd en in oudere dokumenten Dorma of Durme. (Keltisch = woelige beek). Volgens de reliëfkaart begon dat riviertje ten Noordoosten van de kerk van St.-Joris en werd gevormd door de samenvloeiing van de Slabaartsbeek en de Mizeriebeek.

De Hollebeek, die ten oosten van Aalterbrug dicht bij het Woestijnegoed in de vaart uitmondt, is nog een overblijfsel van dat riviertje. Ontstaan nabij de waterscheidingslijn vloeide het in oostelijke richting. Te Vinderhoute lag de samenvloeiing met de Poeke of Poekebeek, ook Neerkale of Oude Kale genoemd, om van daaraf de Kale te vormen. Deze laatste treft men nu nog te Evergem aan, gedeeltelijk in de Ringvaart, alwaar zij in de vaart van Terneuzen stroomt.

De verdere loop van de Kale vindt men terug in de Moervaart die te Daknam (bij Lokeren) in de Durme uitmondt. De Kale was bijgevolg, vóór het delven van de verschillende kanalen, de oorsprong van de Durme van het Land van Waas. Verdwenen en nog bestaande toponiemen herinneren er ons aan. : Oostmolennoord werd vroeger "Durmhoek" (1514) genoemd en te Zomergem-Hansbeke bestaat "Durmen" nog.

De oudste wegen en nederzettingen bevonden zich aanvankelijk op de hoger gelegen gebieden; de omgeving van de Durme was wellicht te moerassig.

Wanneer de "heren", naast de hand- en spandiensten van hun pachters, ook de natuurkrachten wilden gebruiken voor het malen van hun graan, bestond eertijds alleen de waterkracht. De windmolentechniek geraakte hier slechts na de kruistochten bekend, d.i. in de 13de eeuw. De oudste molen van Aalter, de "Oostmolen" was dan ook gelegen op de waterloop met het grootste debiet nl. op de Durme te Oostmolen. In Brugse stadsrekeningen van 1290 wordt de Oostmolen reeds vermeld, wanneer de Bruggelingen de "watergang" van Brugge tot Hansbeke kwamen schouwen. De noordkant van het industrieterrein heette begin vorige eeuw "Molenwael".

Vanaf Aalter werd de Durme bevaren. De heer van het Land van de Woestijne eiste tolgeld voor ieder schip vanaf de Voorput te Hansbeke

De Brugse Leie of Zuidleie.

Ten westen van de waterscheidingslijn lag de nederzetting Brugge, ontstaan aan de kruising van land- en waterwegen. De Reie en het Zwin waren de verbindingswegen met de zee. In die helling naar Brugge lag de "Zuutleye", ook Brugse Leie genoemd, waarvan de bovenloop gevoed door talrijke beken nabij Beernem lag. Reeds in de 13de eeuw had Brugge te kampen met de verzanding van het Zwin. Aanvoer van een maximum aan water om de bedding uit te schuren, kon misschien een afdoend middel zijn. Dan zou die vaarweg ook over een voldoende debiet beschikken tijdens drogere seizoenen en zou de stad bovendien over fris water kunnen beschikken. Toen was die waterweg nog geen open riool zoals nu! In die eeuw had Brugge de waterwegen goed onderhouden, zelfs gekanaliseerd en uitgebreid in oostelijke richting, voorbij het Woestijnegoed tot in Hansbeke, aldus stadsrekeningen van 1290 (M. Coornaert).

Hierdoor was de Brugse Leie met de Durme verbonden!

De gedane inspanningen van Brugge bleken echter nutteloos; men had er geen rekening mee gehouden dat de normale afvloeiing vanaf St.-Joris richting Gent was.

In 1404 besloot Brugge *"eenen dam te scietene ende te makene dwers den gedelve van der nieuwe Leye, in... de Thoolnaere upt heerscip van der Woestine..."* Die dam moest beletten dat het water vanaf daar naar Gent zou stromen. Volgens Arthur Verhoustraete is de verdwenen toponiem *"Thoolnaere"* op de Nieuwendam te situeren. Deze dam vormde het eindpunt van de Brugse Leie.

DE WITTE KAPROENEN 1379.

In 1330 beschikten de Bruggelingen over een oktrooi waarbij zij van hun graaf, Lodewijk van Nevers (1304-1346), de toelating kregen om de Zuidleie te verbinden met de Leie te Deinze. Om te beginnen werd de Zuidleie tot aan de Nieuwendam verbreed en verdiept. Hiervoor werden nieuwe grondinnemingen gedaan langs weerskanten ervan, ook in de "heerscepie van der Woestine".

Lodewijk van Male bevestigde dat in 1378 en in 1379 werden de grootse werken aan de Nieuwendam aangevat.

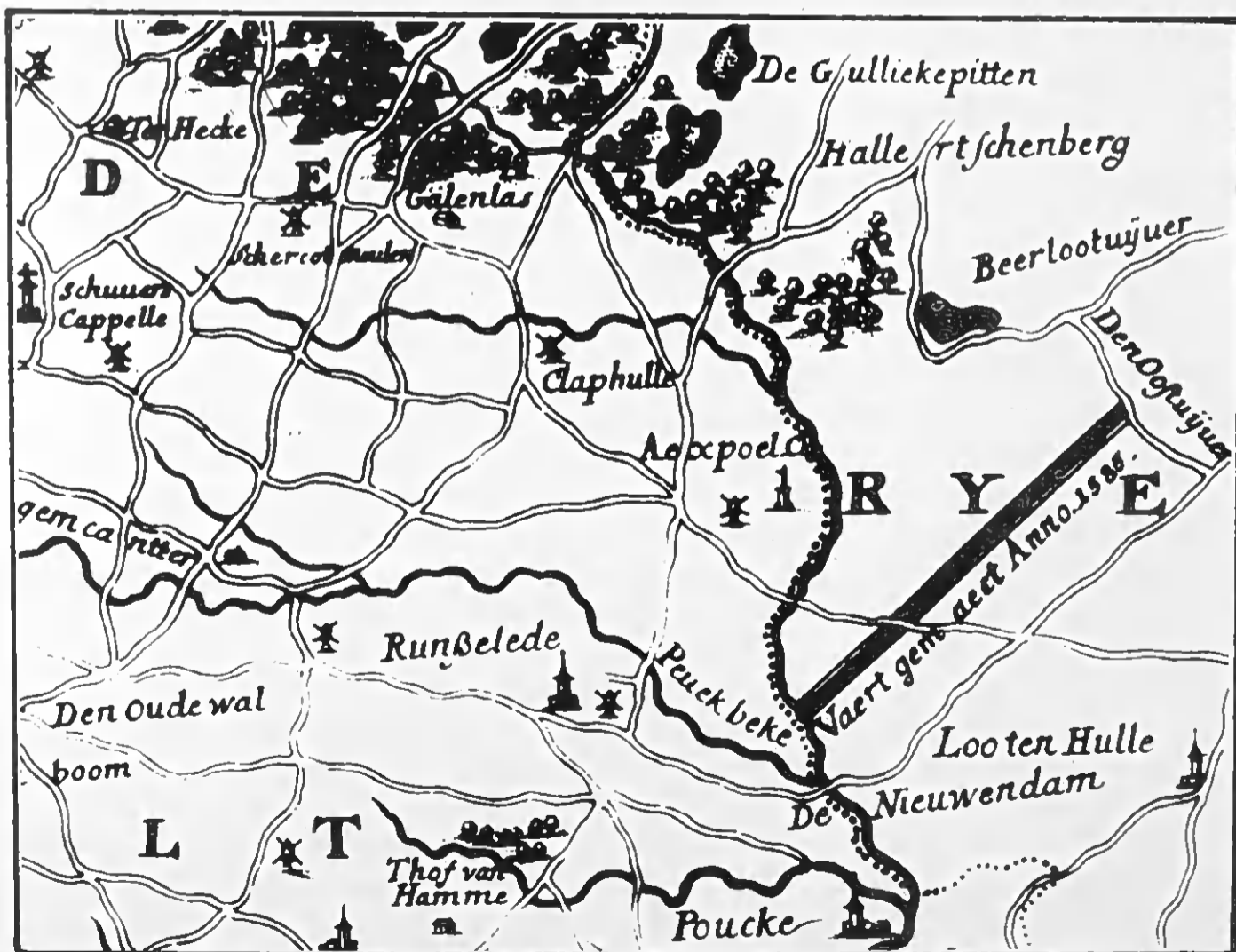
Onze Vlaamse steden waren echter reeds geruime tijd wrevelig tegenover hun graven. Meer en meer werden die veracht om hun fransgezinde politiek alsook om hun pogingen de moeizaam verkregen vrijheden in te dijken. Hoewel er aanvankelijk weinig Gents verzet was tegen het Brugse plan, barstte in 1379 plots een groots verzet uit tegen de graaf wegens zijn zware belastingen. Ondertussen waren de Bruggelingen met hun "bedelf" reeds begonnen binnen de kasselrij van de Oudburg, d.i. het Gentse. De Gentenaars waren van mening dat dit plan ook een schending was van hun privileges en een bedreiging voor hun graanhandel langs de Leie met Noord-Frankrijk (Gents stapelrecht 1358) en wellicht een ruïne voor het schippersambt.

De Witte Kaproenen, een Gents politiekorps, werd tegen de Brugse delvers, die aan 't werk waren tussen St.-Joris en Aalter, ingezet. Enkelen werden, o.m. aan de Nieuwendam, gedood en anderen werden verjaagd. Vrij vlug na het treffen hield de graaf persoonlijk "parlement" met de beide partijen te Knesselare. Hierop werden de delfwerken in "'t Gentsche" stil gelegd, maar de Gentse eis, de delfwerken in hun gebied te vullen, werd niet ingewilligd. Het Brugse gedeelte en ook de Hoge Kale, vanaf het Woestijnegoed, werden verder bevaren. Hiermee was echter de strijd tegen de graaf niet gedaan. De Gentenaars spaarden niets wat "graafs" was. Lodewijk van Vlaanderen (+1396), ook genoemd de Fries, was toen "heer" van het Land van de Woestijne. Het omwalde "huus ter Woestinen" en andere kastelen uit de omgeving werden bezet (1381). Het jaar nadien ondergingen echter de Gentenaars de verschrikkelijke nederlaag te Westrozebeke, wat het einde betekende van de macht van de Gemeenten.

HERNIEUWING VAN HET PLAN IN 1585.

In 1584 deden de Bruggelingen een nieuwe poging om hun twee eeuwen oude plan te verwezenlijken. Voor de derde maal kregen zij de toelating, nu van Filips II, om hun Zuidleie met de Leie, tussen Grammene en Gottem, te verbinden.

De vaart zou volgende weg volgen: vanaf St.-Joris naar de Nieuwendam, over de Sterrewijk (toen Loofstraete) nabij de "Vijf Ringen" naar de Poekebeek en de Leie. Wellicht werd deze richting gekozen omdat de heuvelrug die ze moesten doorkruisen daar amper 500 m. breed was en ongeveer 21 m. boven de zeespiegel lag, d.i. juist ten noorden van de Sterrewijk. Men begon op meerdere plaatsen te delven, o.m. op de zuidkant van Aalter, daar waar nu de Oude Leikenbeek stroomt. Toen noemde men het de "Nieuwe Leie".

"Vaert gemaect anno 1585" op de zuidkant van Aalter (Flandria Illustrata II-1)

De bewering dat de Witte Kaproenen op de zuidkant van Aalter hebben gevochten, berust op een misverstand, daar de werken daar ruim 200 jaar later gebeurden. Over een lengte van 200 meter kan men nu nog, langs weerszijden van de Tielstesteenweg waar het Oud-Leike deze weg kruist, de delfwerken van die tijd zien. Deze beek is een kunstmatig waterloopje, dat door een lichte heuvelrug gegraven werd. Waarschijnlijk liep het oorspronkelijke beekje meer westwaarts naar de Wantebek. De huidige Oud-Leikenstraat heette begin vorige eeuw "*Chemin du Vieux Canal*". (Tableau d'assemblage du plan cadastrale de la Commune de Aeltre 1.10.1811)

De benedenloop van de Kwade Stroom, vroeger het "Verloren Eind", zou ook een overblijfsel van de delfwerken van 1585 zijn. Ook te Gottem, alwaar het kanaal in de Leie zou uitmonden, werden delfwerken verricht.

Na enkele weken werden de werken, na Gents bezwaar, stil gelegd. Het gerecht zou beslissen, maar de uitspraak bleef achterwege. Ondertussen was Sluis door de Hollanders ingenomen, zodat Brugge geen verbinding meer had met de zee. Het Zwin geraakte verzand en de haven, eens het "Venetië van het noorden", had alle belang verloren.

In 1584 hadden de Spanjaarden ons land bezet en het grootste gedeelte van de bevolking, tussen Gent en Brugge, was gevlucht. Oorzaken hiervan waren de talrijke afpersingen, brandschattingen en folteringenvan de Hollandse Vrijbuiters die Sluis en Oostende bezetten. Zelfs "bevriende" troepen spaarden onze streek niet. Rond die tijd, op 5 september 1590, werd heel ons dorp door brand verwoest; ook de kerk en het huis van de heren van de Woestijne, dat in de omgeving van het huidig Gemeentehuis stond.

EINDELIJK DE BRUGSE VAART

In 1613 gaven Albrecht en Isabella de toelating om de Brugse Leie te verlengen, niet naar Deinze maar naar Gent. Hiervoor werd, vanaf het Woestijnegoed, grotendeels de bedding van de Hoge Kale en de Kale gevolgd. Tijdens deze delfwerken

St.-Huybrecht. - Oude Herberg, op de zuidkant van de vaart te Aalterbrug, op 100 m. ten oosten van de nieuwe bruggen opgericht tijdens de delfwerken (1613-1623), waar de "bargie" veranderde van paarden. (opsomming herbergen en jeneverhuizen, 21 oktober 1779 - archief Aalter)

werd de mijlstaak, die het centrum aanduidde van het rechtsgebied van de heer van de Woestijne en in 1538 geplant, iets meer zuidelijk geplaatst, daar de bedding verlegd werd. De delfwerken duurden tot 1623.

Uit die periode bleef er maar één overlijdensregister bestaan nl. van de jaren 1618 tot 1621. Uit de inschrijvingen hierin kan men besluiten dat de "leyedelters", zoals die werklieden genoemd werden, voor een groot deel uit vreemdelingen bestonden en dat de politie geregeld moest ingrijpen om de orde te handhaven. Arbeidsongevallen en vechtpartijen waren er niet zeldzaam.

In de overlijdensregisters lezen wij o.m.

"5 Ougstmaent 1618 wordt doot gesteken Gheleyn Deslens van Beaumont, leydelver.

9 Sept. 1618 starf Marcus Wordincker, Enghelsman, in de Leye werkende.

... Hoymaent 1620 starf in de Leye Jan Leonardier hebbende vrouw ende kinderen binnen Ghendt.

12 April 1621 wordt geslegen Iwein Verras op de Leye.

... Huicqs de Hallardier de Rosa, leydelver.

... Thomas Corne uit het landt van Luyck, leydelver."

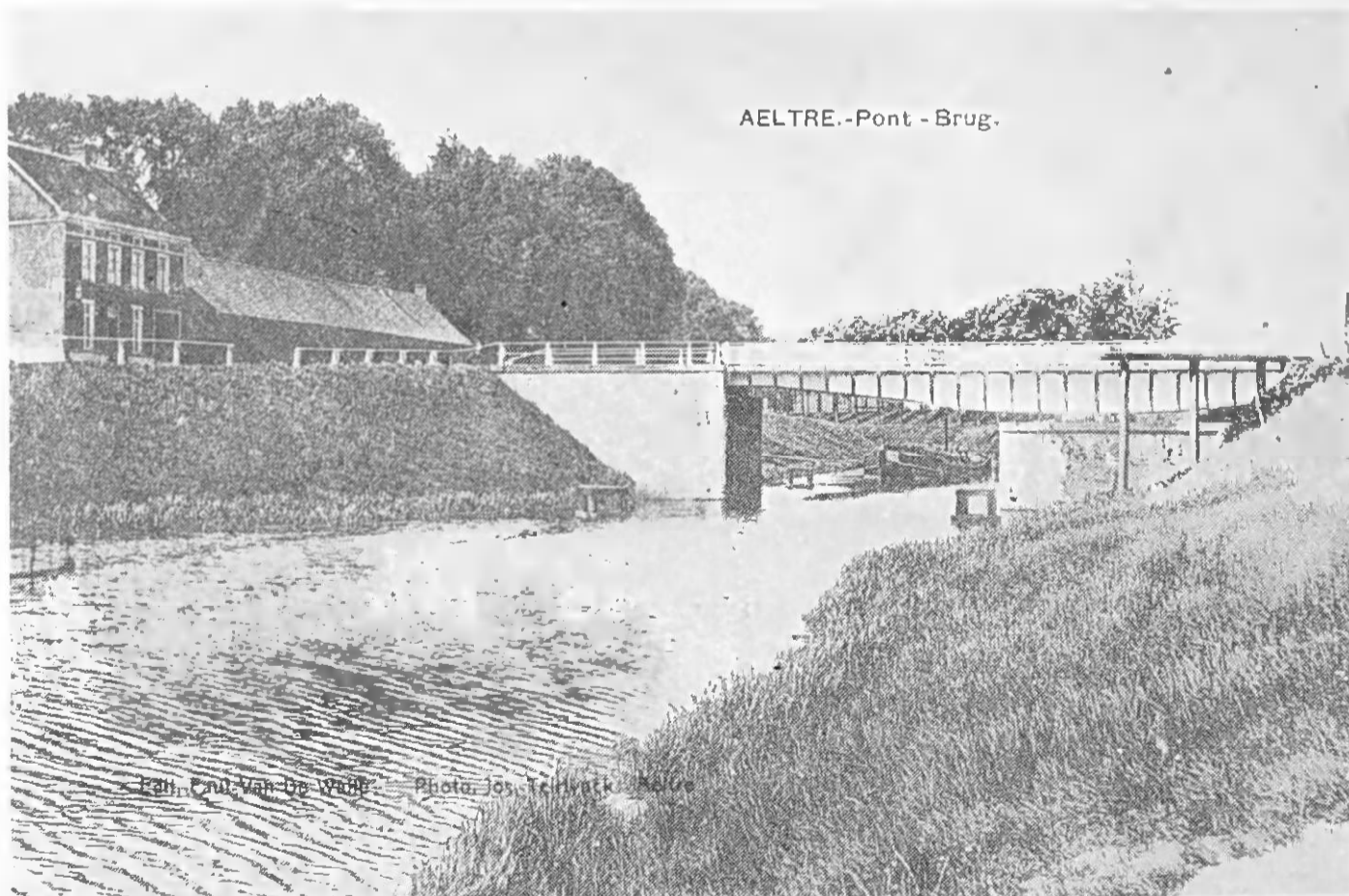
In de 17de eeuw waren begrafenissen, op zon- en feestdagen, geen zeldzaamheid.

De nieuwe waterweg was heel wat breder dan de Zuidleie en de Hoge Kale; hierdoor moesten de drie bestaande brugjes afgebroken worden, nl. de Oostmolenbrug, reeds vermeld in 1375, de Woestijnebrug, nabij de monding van de Hollebeek, en de Geetbrug, in de omgeving van de huidige oude brug.

Voordien had de noordkant van Aalter enkele verbindingen met de zuidkant.

Na de delfwerken zal het tot in 1774, dus ruim 150 jaar, duren vooraleer Aalter haar eerste brug krijgt. Bellem kreeg twee jaar vroeger, in 1773, een brug. De eerste brug kwam te Vinderhoute, waarschijnlijk reeds tijdens de delfwerken.

Hoekstraatbrug kwam er in 1899. Er was wel een verbinding tussen de beide delen van de gemeente door middel van "overzetsdiensten".

De draaibrug rond 1900.

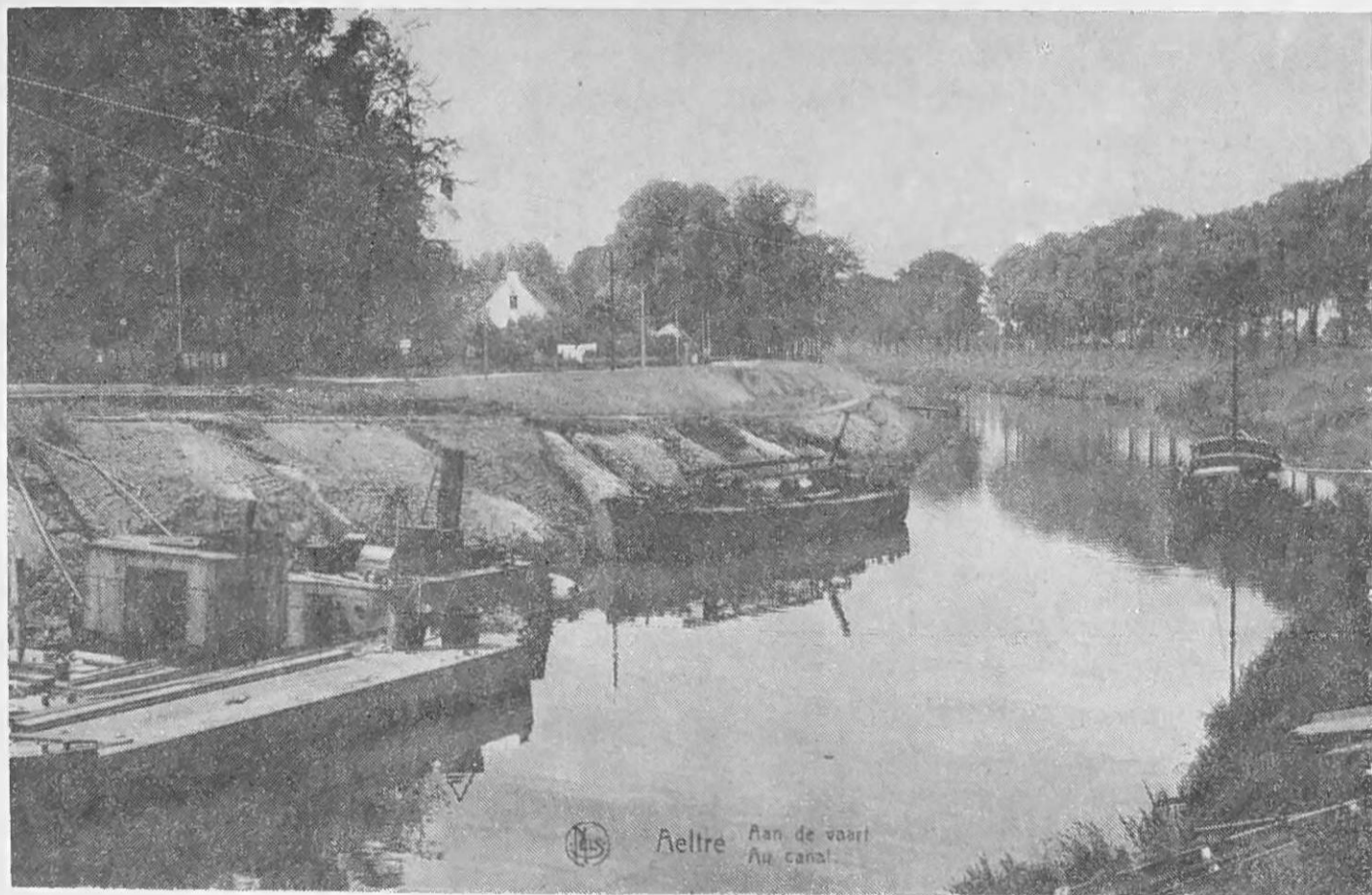
In 1738 werd de vaart nogmaals verdiept; tijdens dit werk werd op Oostmolen een dam aangelegd om het water tegen te houden. Pogingen om daar een brug te krijgen zijn steeds mislukt. Hier is de veerpont nog altijd in gebruik. (enkel voor personenvervoer).

Destijds schatte men dat er 181 gemet 180 r. (ong. 81 ha) grond door de vaart in beslag genomen werd. Het kadaster geeft 37,5 ha, maar de bermen werden niet aangerekend daar ze als gemeentewegen aangezien werden. Tot in de jaren 1950 werden die wegen (jaagpaden) nog door veel fietsers gebruikt om naar Gent of Brugge te rijden.

DE GROTE ELLEBOOGBOCHT - DE OUDE VAART.

Hoe komt het dat de vaart op de Nieuwendam zo'n grote bocht maakte?

In 1585 was men in de zuidoostelijke richting gaan graven over de Sterrestraat, langs het Leike naar de Poekebeek. De benedenloop van de Kwade Stroom, vroeger het "*Verloren Eind*" genoemd, is nog een overblijfsel van die werken. Toen men in 1613 de bedding van de Hoge kale ging volgen, vertrok men vanaf de Nieuwendam naar de Hoge Kale nabij woestijnegoed. Die grote bocht werd van de vaart afgesneden door het rechte trekken van de vaart, werken die duurden van 1935 tot 1942.

Zuidzijde van de vaart - vanaf de brug richting Nieuwendam. Begin van de grote bocht die gevuld werd. Op die plaats staat nu het bedrijf Prefalith-Seghers Beton. Op de voorgrond leggen schepen aan om het handel- en nijverheidsbedrijf van de firma Bockaert en Thienpont (nu Botha) te bevoorraden.

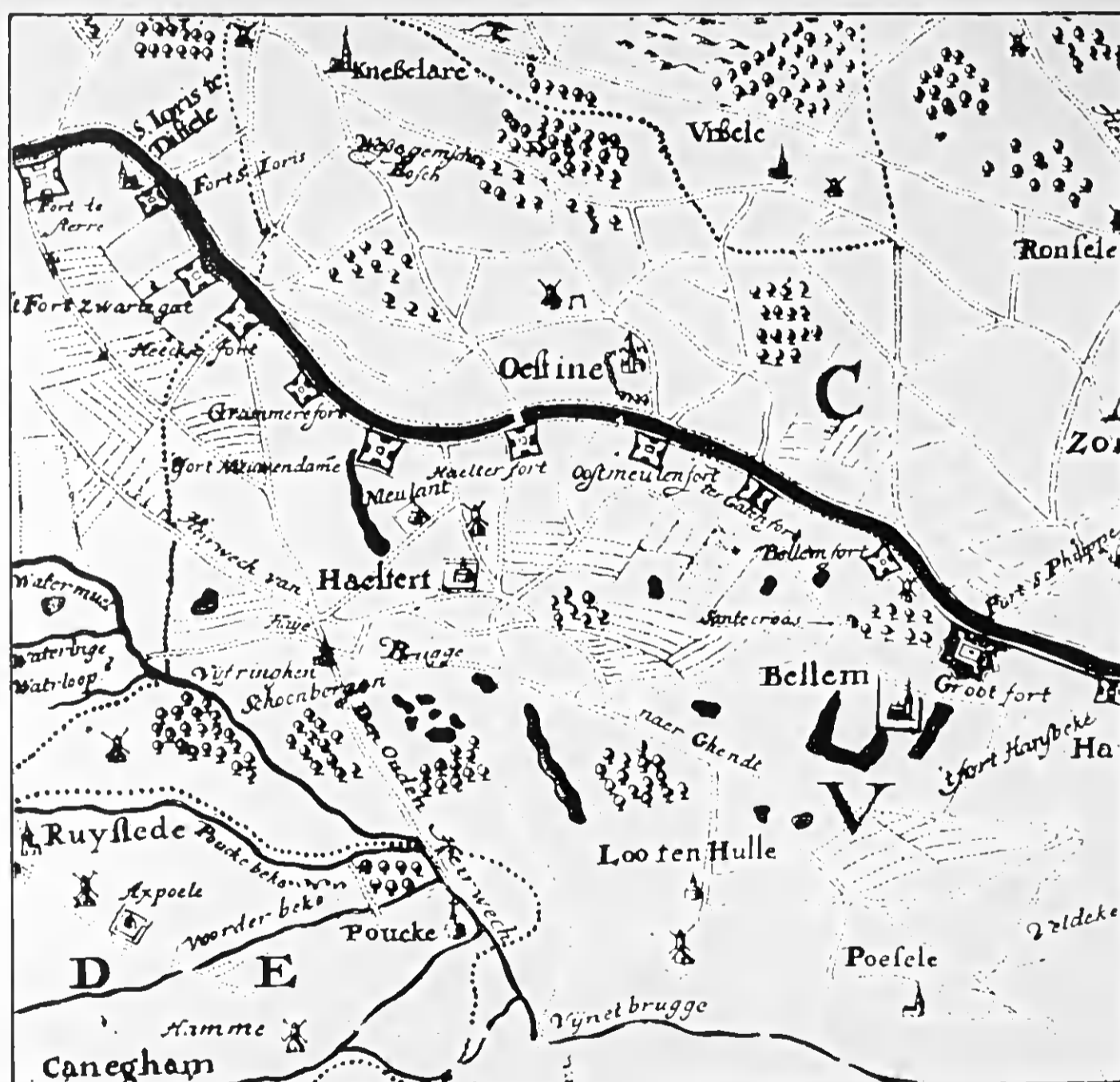
Het nieuwe gedeelte is ong. 14,2 ha groot. De onstane "*oude vaart*" werd verpacht aan notaris Jules Maenhout uit Brussel en wordt nu ter visserij geëxploiteerd. Dit is nog één van de weinige stukjes natuurschoon, waar de jachtige mens verpozing vindt; vooral voor de vissers en voor de wandelaars is het een echt paradijs...

Bij K.B. van 23 december 1977 (B.S. 1 maart 1978) werd deze "*Oude Vaart*" over een lengte van 2,5 km. als waardevol landschap geklasseerd. Het besluit betreft de waterloop, de oevers en de buurtwegen langs de bermen. Hier is de vaart tamelijk diep uitgegraven omdat men een kanaal zonder sluizen wilde. De Leie te Gent en de Reie te Brugge liggen ieder op 5 m. boven de zeespiegel; hier is het 12 m. Om het grote verval te vermijden, heeft men hier zo diep moeten graven.

BESTEMMING VAN DE VAART

1. Strategisch doel.

De delfwerken waren nog niet lang voltooid of reeds in 1635 begon de 80-Jarige Oorlog. De noordkant was door de Hollanders bezet. Het kanaal was bedoeld als demarkatielijn ter bescherming van het zuiden tegen de troepen van de Verenigde Provinciën. Grote veldslagen werden hier in feite niet geleverd, maar de zuidkant heeft het dikwijls erg te verduren gekregen, niet alleen van de talrijke blitz-aanval- len van de Hollanders maar ook van de gedurige kampementen, brandschattingen en plunderingen van eigen "bevriende" troepen. Een hele reeks schansen werd op de zuidzijde van de vaart angebracht om deze streek te verdedigen: in Aalter het fort Grammère (aan de grens met Knesselare), het Nieuwendamfort, het Aalterfort, het Oostmeulenfort. In Bellem hadden wij: ter Goten, het Bellemfort en het Groot Fort St.-Filiep op Spildoorn.

Uit Flandria Illustrata.

Het Woestijngoed moet, gezien zijn ligging nabij de vaart, erg geleden hebben gedurende deze periode. In 1673 had er een aanbesteding plaats voor een bijna gehele heropbouw. In 1894 brandden de gebouwen af en werden nadien heropgebouwd.

2. De Scheepvaart.

De Hoge Kale was, vóór het graven van het kanaal, dank zij de rabotten (= sluisjes) een goede scheepvaartverbinding met Gent. In een besluit van 24 juni 1595 betaalde de Oudburg 4 gulden aan Arent de Zutter, een schipper uit Bellem, voor de bevoorrading van een compagnie soldaten die in Aalter lag.

De heer van de Woestijne had zekere rechten, zowel op de Hoge Kale als op de Zuidleie, vanaf Hansbekeveer (Voorput) tot aan de Zwartegatbuis op St.-Joris, wat overeenkomt met een afstand van twee mijl. In juni 1645 werden 20 schellingen groot betaald aan Pauwel Rycx om geschilderd te hebben het wapen van Zijn Genade (= de Rijngraaf) met het wapen van het land van de Woestijne, dat geplaatst moest worden aan de Voorput te Hansbeke, op een paal die aanduidde dat hier tolrecht op de scheepvaart aan gezegde heer verschuldigd was. Dit recht verliezen de heren echter ten voordele van de Staten van Vlaanderen daar zij immers, op hun kosten, het kanaal hadden laten graven.

Nu echter eerst een toelichting om het verschil aan te tonen tussen de dienst van de "bargie" en de dienst van de "marktschepen" of de "beurt".

De "bargie" was een dagelijkse dienst voor personenvervoer per schip tussen Gent en Brugge, waar alleen te Aalter een halteplaats voorzien was, nl. in de herberg St.-Huibrecht, om van paarden te verwisselen (1). Deze herberg was gelegen op de zuidkant van de vaart, rechts van de nieuwe bruggen als men van Aalter komt. Deze "hostellerij" bestond reeds tijdens het delven van de vaart, om er de paarden te stallen. Iedere dag, om 9 uur 's morgens, had er in elke richting een afvaart plaats. In 1815 was St.-Huibrecht geen herberg meer; de baas uit de "Drie Posthoorns" (waar nu de villa Thienpont staat) was zelf marktschipper en verhuurde paarden. Toen waren er nog andere herbergiers aan Aalterbrug die paarden hielden om de bargie te vervoeren (2).

"De drie Posthoorns" op de zuidkant van de vaart, ten oosten van de nieuwe bruggen. Een oude posterij, in 1888 herbouwd en in 1928 gesloopt (nu villa Mevr. Em. Thienpont-Bockaert)

(1) Vroeger werden de schepen door paarden getrokken.

(2) Het einde van de weg van Aalterdorp naar Aalterbrug zag er omstreeks 1811 heel anders uit; toen liep de weg niet recht naar de vaart. Ruim 100 m. vóór de vaart zwenkte de weg af naar links - begin huidige Groendreef - dan naar rechts, door het opslagterrein van de firma Botha, om te eindigen ongeveer recht over de "oude brug".

In 1826 (in 1818 volgens patenten) werd een nachtelijke bargiedienst ingericht. Deze vertrok om de 2 werkdagen om 10 uur 's avonds uit Gent om 's anderendaags om 5 uur 's morgens te Brugge aan te komen. De drie andere werkdagen voer deze bargie van Brugge naar Gent volgens dezelfde uurregeling. In 1834 kwam er nog een bargiedienst van Gent naar Oostende en omgekeerd bij.

Noordzijde van de vaart - De tweede woning is "St.-Aernout", een herberg, vermeld in de lijst van de herbergen van 1779. Tussen deze woning en de volgende lag een weg die nu de "St.-Godelievestraat" heet. Op de andere hoek van de straat, de westkant dus, stond eertijds het "Roodhuis" waar in 1709 een herberg was.

In tegenstelling met wat men zou denken, waren de bargies zeer comfortabel ingericht; men kon er voortreffelijk dineren en er was zelfs een ruime voorraad van allerlei dranken. De nacht bargie was voorzien van kamertjes met bedden. Door aanleg van de spoorweg werd de dagdienst van de bargie reeds in 1838 afgeschaft. De nachtdienst, die zeker tot na 1849 bestond, werd ten slotte ook afgeschaft ten gevolge van het spoorwegverkeer.

Waarom gebeurde het verwisselen van paarden niet in de van ouds bekende posthouderij "De Drie Posthoorns"?

Vermoedelijk kwam het door het feit dat de bargie, die ook brieven van de stedelijke posterijen vervoerde, een grote konkurrent was van de Koninklijke Posterijen. De bargie nam de "St.-Huibrecht" als standplaats en de Koninklijke Posterijen "De Drie Posthoorns", gelegen naast eerstgenoemde.

Om die konkurrentie te begrijpen is wel een toelichting over de organisatie van de postdienst van die tijd nodig!

Vóór 1701 waren hier twee postdiensten:

1. *De Koninklijke Posterijen.* De stichting ervan dateert uit de tijd van keizer Karel V (°1500). Aanvankelijk verzorgde die dienst alleen het ambtelijk verkeer, maar vrij vlug werd dit uitgebreid voor het publiek, doch enkel voor de briefwisseling naar het buitenland. Waarschijnlijk passeerde deze dienst, van Brussel naar Oostende, langs de "Drie Posthoorns".

2. *De Stedelijke Postdiensten.* Die zorgden voor het vervoer van de briefwisseling in het binnenland. Dit gebeurde op twee manieren :

- met de bargie en

- met boden. Deze boden kwamen niet hierlangs, maar volgens de Potter en Broeckaert langs de Pietendries (Ursel). In de herberg "*Het Cleen Plaisir*" werd van "malle" verwisseld.

Tijdens het kortstondig Frans bewind over de Spaanse Nederlanden onder de hertog van Anjou (1701), had een grondige reorganisatie plaats. Voortaan vervoerden ook de Koninklijke Posterijen de brieven voor het binnenland en ze zorgden voor personenvervoer. Daarvoor werd een uitgebreid net van posterijen uitgebouwd o.m. te Aalter in de posthouderij "*De Drie Posthoorns*", die reeds vroeger bestond. Iedere posthouder moest over tenminste 6 paarden beschikken voor het vervoer van reizigers (postchaises) en van brieven; hij kon ieder ogenblik van de dag en de nacht opgeroepen worden om paarden en postiljons te leveren. De eerste postmeester, Lieven Aernout uit Gent, pachtte het goed "ter Lake": een grote boerderij die het laatst bewoond werd door Karel Lootens en die onteigend werd voor Comelco. Hij had die boerderij nodig voor het onderhoud van zijn paarden.

Aan Aelterbrug.

AEN AELTERBRUG op de noordkant (1903)

Dit hoekhuis "In 't huis van commerce bij A. De Poorter" was eertijds de afspanning Sint-Aernout.

Let op het gaslicht en de ladder om het licht aan te steken.

Toch bleven de steden de meeste brieven vervoeren en dit tot aan het eind van het oud regiem. Bij de Franse Revolutie (1794) werden de stedelijke postdiensten afgeschaft en werd het Frans stelsel (= ambtelijke posterij) ingevoerd.

De posthouderij van Aalter werd in 1784 afgeschaft bij de aanleg van de steenweg Gent-Eeklo-Brugge. Van toen af werd de postdienst voor Aalter verzekerd door het postkantoor van Deinze. Iedere dag kwam een postbode uit die stad naar hier. Slechts in 1840 kreeg Aalter een eigen postontvangerij. In 1913 werd te St.-Maria-Aalter een onderontvangerij opgericht.

Een andere dienst was deze van de "marktschepen" of de "beurt".

Deze dienst vertrok vanuit de dorpen langs de vaart en vervoerde reizigers en koopwaar naar de wekelijkse markten te Gent en te Brugge. Zoals gezegd bij het begin van de bespreking van de scheepvaart, voer reeds, vóór het delven van de vaart, een marktschip van Aalter naar Gent op de Hoge Kale.

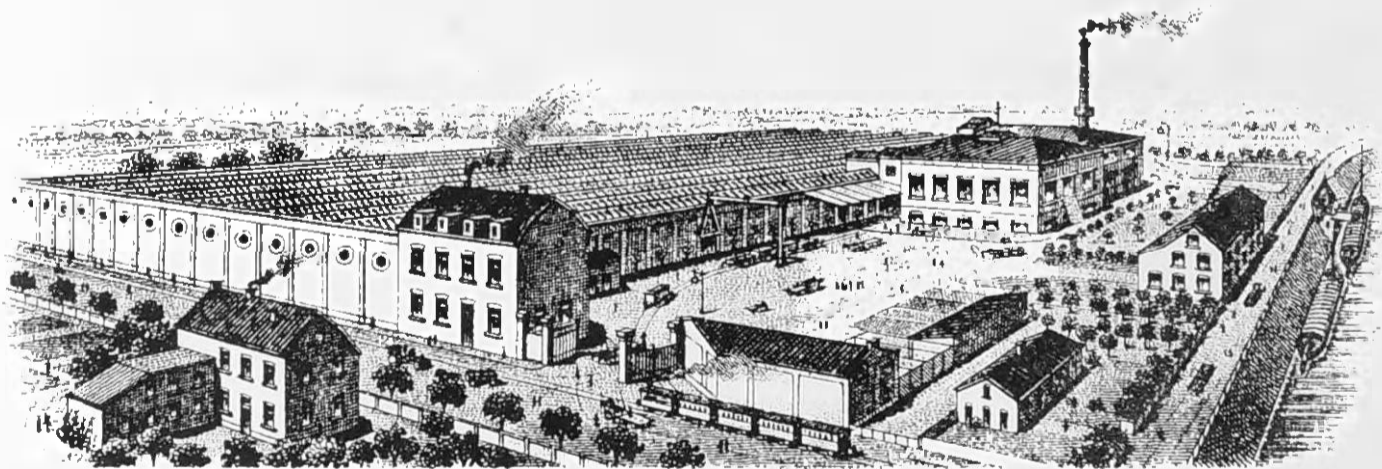
In tegenstelling met de "bargie", die door de Staten van Vlaanderen vrij vlug na het delven in koncessie werd gegeven, werden de marktschepen door de aangelande heren in pacht gegeven. De Staten hebben vrij vlug gepoogd de marktschepen onder hun gezag te krijgen; reeds in februari 1624 had de verpachting van de marktschepen voor Aalter plaats. Na een jarenlange strijd tussen de aangelande heren en de Staten van Vlaanderen, konden de heren van het Land van de Woestijne het recht behouden, marktschepen te verpachten tussen Aalter en Gent en Hoekstraat en Brugge. In 1707 voer het marktschip van Aalter zelfs driemaal per week naar Gent. Rond 1780 was te Hoekstraat het recht van marktschepen verpacht aan Lieven Coppernolle uit St.-Joris voor 8 pond per jaar.

De Franse Revolutie schafte heel wat "heer"-lijke rechten af o.m. dit pachtrecht. Hierdoor kwam dit recht in vrije concurrentie; van dan af bestonden er van uit Aalter zelfs twee verschillende diensten van marktschepen die zelfs met de concurrentie van marktschepen uit andere lokaliteiten, die ook te Aalter reizigers en koopwaar oplaadden, af te rekenen hadden.

De marktschepen hebben het langer dan de bargie volgehouden tegen de spoorweg. De "beurt" van Van Severen (uit St.-Joris) voer, tot aan de eerste wereldoorlog, nog wekelijks elke vrijdag naar Gent.

3. Industriële ondernemingen.

Het heeft lang geduurd vooraleer er zich hier belangrijke ondernemingen kwamen vestigen.

Panoramisch zicht op de "Tissage Aeltre" van D. Vanderhaeghen, genomen van het hoofd van een brief gericht aan Eerw. Heer onderpastoor Van Caeneghem (Gent, 4 Novembre 1921)

Bemerk de weg langs de vaart. De huidige St.-Godelievestraat was nog niet veel bewoond.

Tot voor een paar jaar was hier de meubelfabriek "Sturzo" gevestigd.

Het eerste belangrijke bedrijf werd in 1906 door D. Vanderhaeghen uit Gent opgericht. Deze grote weverij verschaftte gedurende enkele jaren werk aan ruim 100 werklieden. Na 1919 ontstond een crisis. Rond 1930 werd de fabriek definitief gesloten. Vanderhaeghen was van oordeel dat de werklieden van de buiten beter werkloos waren dan die uit de stad; hij had nog twee andere fabrieken nl. de "Tissage de Gand" en de "Filature Ledeberg". De verdwenen zoutziederij "Colle" was van minder belang voor de werkverschaffing.

Aalter. — De Fabriek. - La Fabrique.
Uitg. Edgard Vergucht, Aalter

De Weverij M. Vanderhaeghen met aanlegsteiger.

De inplanting van een groot aantal fabrieken op ons industrieterrein bij het kanaal gebeurde niet omdat zij behoefte hadden aan een waterweg. Het vervoer van grondstoffen en afgewerkte produkten geschiedt toch grotendeels per vrachtwagen. Het belangrijke bedrijf Comelco b.v. gebruikt enkel het water van het kanaal voor de afkoeling van de installaties.

Aalter, — Aan de Vaart - Au Canal

Zuidzijde van de vaart - rond de eeuwwisseling. "In de smis, herberg en stalling".
Op de voorgrond voederbakken voor de paarden. Zowel man als paard kon hier "gerestaureerd" worden!
Vlak vóór de brug (het derde huis op de foto) stond vroeger de herberg "de Papegaai", een grote hostellerij
opgericht in 1777, die in 1790 tot een herenhuis verbouwd werd, waar F.E. van Doorslaer kwam wonen.

A A L T E R

gedenkt de

WITTE KAPROENEN

op 27 september 1964

**GROOTSE
HISTORISCHE STOET**

met ruiters en
400 gekostumeerde deelnemers

en een

**SCHITTEREND
SPREK- LICHT- en KLANKSPEL**

OP DE GROTE MARKT

Tekst: P. Rogghé.

Regie: M. Van Vlaenderen.

Uitbeelding: Het volk van Aalter.

STOET om 15 h 30.

SPEL om 20 h.

Druck: De Persgroep - Aalter

Bronnen:

- A. VERHOUSTRAETE: nagelaten werken.
- A. DE VOS: "De Middeleeuwse loop van de Durme en haar bijrivier de Poeke".
- Voorlichtingsreeks nr. 23 (1958).
- M. COORNAERT: "Een historische overzicht van de streek rond Brugge".
- M. COORNAERT: "Bijdrage tot de historische geografie van de streek rondom Brugge". (1968)

BESLUIT

Als verkeersweg heeft het kanaal, vanaf zijn ontstaan, grote diensten bewezen. Voordien verliep het verkeer vooral langs de aarden heerwegen. Op de zuidkant van Aalter, op de hoogterug, lag één van de oude verbindingswegen tussen Brugge en Gent. Deze weg bestaat nog en loopt van Mariakerke over Merendree, Hansbeke tot voorbij Markette (Bellem). Van hieraf is hij gedeeltelijk verdwenen. Op Aalter vindt men hem nog terug op Biesemveld, in de Sterrewijk, langs de grens Aalter-Ruiselede, achter St.-Pietersveld en zo verder tot aan de Moerbrug over de vaart te Oostkamp. Hier lag hij dus op de hoogterug, dus droog, tussen de twee stroomgebieden. Nabij Biesemveld was de vertakking voor de heerweg naar Oudenaarde en de Diksmuidse Boterweg.

Zodra het kanaal gegraven was, verflauwde het verkeer langs deze wegen ten voordele van de vaart. Het verval was zelfs zo groot dat de bekende hostellerij "De Vijf Ringen" jarenlang door de eigenaars verlaten werd. In plaats hiervan kwamen de paardeposterijen langs de vaart. Twee eeuwen later kent het verkeer te water ook een ernstig verval door de aanleg van de spoorweg, hier in 1839. Meer recent stelde de stijgende welvaart het gebruik van de auto in bijna ieders bereik. Het wegennet werd aangepast en uitgebreid. De tijd dat men rustig langs de weg kon wandelen is reeds lang voorbij! Geregeld worden wij er attent op gemaakt dat wij ten zeerste afhankelijk zijn van de olielanden en dat de energiebronnen uitputtelijk zijn. Gemeenschappelijk vervoer zoals bij onze voorouders, met de koets of de boot, zou heel wat energie besparen, luchtvervuiling verminderen en het heel wat rustiger maken in onze omgeving.

Roger DEFRUYT

JAKOB-LIEVEN van CANEGHEM

Tegen de zuidermuur van de kerk van Bellem staat wellicht één van de meest monumentale grafstenen uit het hele Meetjesland, nl. deze van de familie van Caneghem. De centrale figuur is Jakobus-Livinus. Alhoewel geen Bellemnaar, is hij toch een merkwaardige figuur voor de streek geweest. Dit blijkt onmiddellijk uit de tekst op het grafmonument, waarin de dichter Prudens van Duyse een overzicht van zijn levenswerk weergeeft.

D.O.M.

*Bidt voor de ziele van Jakob-Lieven van Caneghem
in zijn leven ridder van de Nederlandsche Leeuw
en lid van de Deputatie der Provinciale Staten van Oost-Vl.*

*Geboren te Ledeborg bij Gent den 30 Januari 1764
overleden te Gent den 29 Juni 1847.*

*Door het werk dat hij gedurig aen ontelbare arbeiders
vijftig jaren lang wist te geven om de omliggende heiden
en boschgronden vruchtbaer te maken, mag hij de verlichte
weldoener dezer landstreek genaemd worden.*

Intelligens super egenum et pauperem.

*De stad Gent is hem een Godshuis voor blinden,
de gemeente Bellem eene milde gedenkenis voor de armen
verschuldigd. Grootendeels te zijn koste werd deze kerk
vermeerderd en versierd.*

Per transiit benefaciendo.

Jacob-Lieven van Caneghem

Maria-Jozefa Verspeyen

Volgens het begin van de tekst zou men kunnen besluiten dat hij van adellijke afkomst was; dit was hij echter niet.

Zijn grootvader, Jakobus van Caneghem (° rond 1684 en + te Gavere 1754) was in 1713 griffier van het Land van Gavere. Hij huwde in 1723 voor de tweede maal. Uit dit huwelijk met Livina van der Schueren (+ 1759) was Melchior, vader van Jakob-Lieven, (° Gavere 1738) één van de acht kinderen, naast nog drie uit het eerste huwelijk. Hij huwde met Joanna M. Herman. Eén van zijn broers, Petrus-Joannes (° Gavere 1729 en + Aalter 1803) is naar Aalter komen wonen; hij was er meester-bakker en heeft een aanzienlijke rol in de plaatselijke politiek gespeeld. Aan hem en zijn familie zal later een uitgebreide bijdrage gewijd worden.

De geboorteakte van Jakob-Lieven van Caneghem vermeldt :

"Jakobus-Livinus van Caneghem, filius Melchior van Caneghem et Joannae Herman conjugem baptizatus est 30 jan. 1764, natus hodie manc susceperunt Jakobus paepe et Isabella van Reuskensvelt.

J.L. Ally vicepastor B.M. Gandae."

Jakob-Lieven werd geboren te Ledeborg (Gent), huwde met M. Jozefa Verspeyen (° Gent 19.09.1769, + Gent 30.03.1840) en woonde in de Drapstraat te Gent. Hij bekleedde heel wat belangrijke functies: vanaf 1802 was hij rechter-suppleant van de Handelsrechtbank en tijdens het Hollandse Bewind was hij lid van de Provinciale Staten. In 1830 verving hij gedurende korte tijd de gouverneur van Oost-Vlaanderen en was nadien kandidaat-lid voor de provincieraad (1836); hij zetelde echter nooit. Na 1830 was hij aanhanger van de "orangistische partij". Hij was een welgesteld nijveraar geworden en had als lijnwaadkoopman zijn fortuin grotendeels te danken aan de katoennijverheid. Deze nijverheid kende een bloeiperiode van 1800 tot 1810, deels dank zij de opkomst van het machinaal spinnen en weven, ingevoerd door Lieven Bauwens, en deels door het grote afzetgebied dat Vlaanderen vond in het Franse keizerrijk. Na 1830 brak een crisisperiode uit want alleen België bleef als afzetgebied over. Reeds in 1832 klaagde een Bellems nijveraar, die werk verschafte aan 3 à 400 handwevers, dat *"gezien den slechten verkoop sedert 18 maanden"*, hij het sluiten van zijn fabriek in het vooruitzicht stelt. In die fabriek te Bellem waren er

- in 1803 : 350 werklieden
- in 1843 nog 200 en 1846 nog slechts 40! (1)

Te Gent werkten er in 1810 ongeveer 10.000 arbeiders in de katoensektor. Tijdens de crisisperiode konden een aantal fabrikanten het hoofd boven water houden, waaronder van Caneghem. Hij was eigenaar van een katoenfabriek in de St.-Pietersnieuwstraat in vennootschap met Verspeyen. Tijdens de bloeiperiode boekte een middelgrote fabriek een jaarlijkse winst van ong. 500.000 fr. De grootste bedrijven hadden 500 arbeiders en de kleinste 20 à 30. In 1816 had van Caneghem 90 werknemers (2). Dat zijn fortuin toen aanzienlijk toenam ligt voor de hand!

Hoe komt hij nu in Bellem terecht?

In 1808 werd Jakob-Lieven de grootste eigenaar van Bellem.

Hierbij past wel een toelichting.

Gedurende eeuwen behoorden onze gewesten toe aan "heren" die, deels in naam van de graaf en deels in eigen naam, er het opperrecht hadden. De bevolking ging gebukt onder een oneindige reeks belastingen. Dit was ook zo voor de *"heerlichede ende prochie Bellem en Scheurvelt"*, die sinds 1577 gedurende 5 generaties door de Rym's (tot in 1715) en daarna door de Montmorency's beheerd werd. Had de Franse Revolutie (1789) veel schaduwzijden, positief was echter de afschaffing, in 1795, van al die "heerlijke rechten".

D. O. M.

+

PRIEZ POUR LE REPOS DE L'ÂME
de *jeune Dame*
MARIE JOSEPHE VERSPEYEN,
épouse de Monsieur
JACQUES LIÉVIN VAN CANEGHEM,
Décédée à Gand, le 30 Mars 1840,
à l'âge de 72 ans,
Munie des derniers sacrements de N. M. la S.^e Egl.^e

*Le Seigneur me l'a donnée; le Seigneur me l'a ôtée,
que son saint nom soit béni, que sa sainte vo-
lonté soit faite.* JOB.

*Nous l'avons aimée; ne la délaissions pas que
nous l'ayons introduite, par nos larmes et nos pri-
ères dans la maison du Seigneur.*

S.^t AMB. PAN. THÉOD.

*Conservez dans votre cœur le souvenir de votre
amie.* ECCL. XXXVI. 6.

*Des messes seront dites à son intention, du 9
au 30 Avril 1840, à l'église de St Michel, de 10 à 11 heures.*

R. I. P.

Ayez pitié de moi, O vous, mes amis;

CAR LA MAIN DE DIEU M'A FRAPPÉE. Job. IX. 21.

Lith. de G. Jacquart, Gand

*Kasteel van Mr. van Caneghem
Uit "Atlas pittoresque des
chemins de fer de la Belgique"
A. Wauters - Brussel 1840
(Copyright, Kon. Bibliotheek, Brussel)*

Veel goederen werden aangeslagen en als "nationaal goed" te koop gesteld. De massa was echter te arm om een eigendommen te bemachtigen en veel welgestelden durfden het niet aan goederen van hun heer te kopen. Ook heel wat kerkelijke goederen werden aangeslagen (zwart goed). Bij het uitbreken van de Franse Revolutie was Louisa-Augusta-Elisabeth, prinses van Montmorency, "vrouw" van Bellem. Langs haar man was ze verwant met de koning van Frankrijk. Zij week uit naar Frankrijk bij het begin van de Revolutie. De goederen die zij beheerde, alsook haar persoonlijke goederen, nl. het Kasteelgoed en het goed van Schuurvelde, werden tot nationaal goed verklaard. Zij is dan ook de laatste "vrouw" van Bellem geweest. Bij haar terugkeer was alleen de hofstede "de Rammelaere", waarop in 1965 de nieuwe gemeenteschool gebouwd werd, verkocht.

De koopakte zegt: (archief kasteel Bellem)
"19 floral VI (= 8 mei 1798).

En exécution des lois, qui ordonnent la vente des domaines nationaux, les administrateurs du département de l'Escaut mettent en vente les biens compris dans l'affiche n° 107. Les dits biens appartenant à la Rép. Française comme provenant de l'émigrée Montmorency..... la ferme de Rammelaere..."

De fortunlijke van Caneghem profiteerde van die kans. Hij stond bekend als een koper van "zwart goed". Het "Cloostergoet", gelegen op de noordkant van Bellem, eigendom van de St.-Piertersabdij van Gent, had hij reeds gekocht.

In een lijst van Gentse tekstielabrikanten-kopers van nationale goederen staat van Caneghem bekend als koper van 115 ha 14 a, gekocht tussen 1798 en 1800; dit was dus vóór het Konkordaat van 1801. Die goederen lagen in de onmiddellijke omgeving van Gent nl. te Gent, Drongen, Melle, Oostakker, Zevegem en Zwijnaarde. Het Konkordaat bepaalde dat de kopers van "zwart goed" zich niet meer hoefden te verontrusten; de staat zou de geestelijken bezoldigen, zoals het nu nog in België is.

Het Kasteel van Bellem, het Kasteelgoed en het domein te Wingene had hij echter op een wettige en regelmatige wijze verworven. Deze goederen waren dus geen "zwart goed" !!!

Het kasteel van Bellem, gebouwd rond 1650 was tot puin vervallen. Naar het schijnt, waren herstellingswerken begonnen bij het uitbreken van de Revolutie. Op 19 april 1808 verkocht notaris Ch. Martin de Clercq uit Gent, voor de kasteelvrouw, het kasteel en het Bellemgoed, waarin ook de Kranepoel lag. Dit goed lag ook gedeeltelijk op Aalter, o.a. de Kranepoel. Het bestond uit: kasteel en park 13 ha, hofstede en land 18 ha, bossen 34 ha, veld en vijver 76 ha en 4 ha wegen; samen 145 ha. In de voorafgaandelijke "prijsie" staat dat het kasteel slechts 500 pond geschat werd, daar het bestemd was om af te breken.

"Prijsie van het casteel, neerhof ende generalijk van alle de landen, bosschen, vijvers en velden gelegen binnen de commune van Bellem ende Aeltre, competerende aen H. Exc. Mevr. Louisa de Montmorency, vrouw van Joseph de Lorraine de Vaudemont, voor dezen prinsesse van Bellem..... in Vlaems courant..... het casteel om af te breken..... L 500,-."

Van Caneghem kocht alles en liet in 1815 het kasteel herbouwen door architect Renard uit Doornik. In afwachting liet hij ten noordoosten van de Kranepoel een buitenverblijf bouwen (nu bewoond door de heer Joos). Dit kasteel werd in 1963 verkocht aan het bisdom. Tussen 1807 en 1812 behoorde van Caneghem dan ook tot de 100 grootste belastingbetalers van het Schelde-departement. (3)

Het Bellemgoed dat hij gekocht had, was de meest oostelijke uitloper van het grote Bulskampveld (bul=os); een onvruchtbare heide (veld), waarin ontelbare vijvers lagen, ontstaan door het steken van turf en door het opgraven van veldsteen. Het deel van Bellem, ten zuiden van de heerweg Oostmolen-Hansbeke, ongeveer 1/3 van de gemeente of 415 ha., besloeg in het begin van de jaren 1600 ongeveer 275 ha veld en vijver en 60 ha bos en 80 ha bouwland (4).

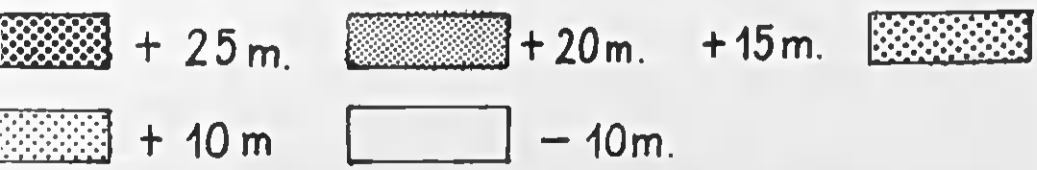
Tot in 1780 was de bevolkingsaan groei gering, vooral door de lange oorlogsperiodes. Daarna steeg het bevolkingscijfer vlugger en om te voorzien in voldoende broodwinning was er meer landbouwgrond nodig. De regering moedigde de ontginning aan door de eigenaars van ontgonnen veld voor een lange tijd vrij te stellen van grondbelastingen. Naast vele vijvers waren er ook heel wat moerassige gebieden door het ontbreken van een degelijke afwatering en ook omdat er op veel plaatsen op geringe diepte ondoorlatende lagen voorkwamen. Van Caneghem liet de Kranepoel vergroten, verdiepen en indijken. Het is aan hem te danken dat deze vijver, de enige, nog overgebleven is. In Aalter waren de Merodes, heren van Aalter, op hun domein begonnen aan de ontginning van hun gronden door aanplanting van de grove den (mast). Ook van Caneghem paste dit toe. Terecht vermeldt de grafsteen dat hij hierdoor, aan veel arbeiders, werk heeft verschaft en een inkomen heeft bezorgd. In 1792 telde Bellem slechts 1191 inwoners; veel Bellemnaren zullen hier wel te werk gesteld geweest zijn. Bij de bebossing werd de grond op veel plaatsen gebroken om de ondoorlatende lagen weg te werken. Het domein werd doorkruist door ontelbare slootjes; hierdoor werd de irrigatie (insijpeling van het water) beter en kon het overtollige water wegvloeien. De vrijgekomen grond werd op de singels aangebracht. Hierdoor kwamen die wat hoger te liggen en daarop werden dan de bomen geplant. Nu kon het water vanuit de omgeving, vooral van de hogerliggende zuidkant van Aalter nl. de Ganzeplas, beter afvloeien.

In 1810 was op de zuidkant van Bellem slechts 46 ha heide meer en in 1835 was de heide volledig ontgonnen (4).

De schatrijke van Caneghem kocht in 1821 het domein Wildenburg (Wingene), een heerlijkheid in het centrum van het Bulskampveld, ongeveer 1600 gemet of 567 ha. Ook hier begon hij met de ontginning van de heide door bebossing. Zijn enig kind, Jeanne (° Gent 1 sept. 1789, + 26.10.1861), in 1812 gehuwd met de bankier Eugène Joseph de Naeyer (° 16.11.1786, + Parijs 03 mei 1842) zette dat werk verder. Bij zijn dood liet de Naeyer 3 minderjarige kinderen na. Zijn weduwe was enorm rijk: zij bezat ongeveer 16 miljoen frank! Van haar vader erfde zij in 1847 ongeveer 2373 ha landerijen; hij had van zijn schoonbroer Jean

AALTER HYDROGRAFIE

..... waterscheidingslijn kommen Brugse Vaart, Schipdonkse Vaart en Brugse Reien.

Knesselare

Ursel

Driesbeek

Gottebeek

Aalter-Drug

Gewezen

Hoge Kate

(Durma)

Leiken

AALTER

Bellem

Leiken

noelbeek

Bellembeek

Lotenhulle

Poekebeek

Leikenbeek

Neerschuurb

Kranen
poel

Keutel

Ustmaerbeek

Briefbeek

Straet

da

penbeek

Woestinebeek

Hollebeek

Verspeyen netto 867.849,97 fr. ontvangen door erfenis (5).

De weduwe de Naeyer verdeelde haar goederen tijdens haar leven, doch behield er het beheer van tot aan haar dood. Haar drie dochters huwden ieder een edelman.

1. Georgine de Naeyer (1815-1873) huwde met Frédéric-Charles van der Bruggen (1804-1878) wiens familiekaasteel te Wielsbeke staat. Deze zette de bebossing verder en liet de laatste vijvers vullen. Als erkenning voor de ontginning van de heide te Wingene, kreeg hij de titel van "Baron". Aanvankelijk woonde hij bij zijn schoonmoeder op het kasteel te Bellem. Hij hield van de landbouw en ploegde zelf ieder jaar 100 gemet land. Hij was graag te Bellem blijven wonen, doch zijn vrouw wilde hem slechts volgen indien hij een nieuw kasteel bouwde. Dat deed hij in 1860, rechtover het "Blauwhuis" te Wildenburg. Al zijn kinderen stierven zeer jong!

- *Ludovica*, Carmelietes, + 9 mei 1867, oud 25 jaar.

- *Conrardus*, Soc. Jesu, + 8 okt. 1876; oud 16 jaar.

- *Karel*, baron en burgemeester, + 26 apr. 1875, 29 jaar.

- *Georgius*, stierf het eerst (30 apr. 1859) amper 16 jaar.

In 1860 werd, ter nagedachtenis aan hem, een kapel gebouwd. Stilaan groeide de bevolking en in 1897 werd deze kapel de parochiekerk onder de naam St.-Joris (= Georges) (K.B. van 20 aug. 1897).

2. Zoé Isabella de Naeyer (1818-1894), huwde op 6 sept. 1837 met Henri Marie 't Kint de Roodebeke (1817-1900).

3. Elisa-Marie de Naeyer (1812-1898), huwde op 17 juli 1837 met Frédéric-Maria de Kerchove d'Eksaerde (1805-1880) die senator geweest is. Hun dochter Valentien-Marie huwde met de latere gouverneur van O.-Vl., Raymond de Kerchove d'Eksaerde.

Laten wij even terugkeren bij Jacob-Lieven, van wie nog heel wat te zeggen valt. Dat hij ten zeerste bekommerd was om de minstbedeelden, blijkt uit de enorme bedragen die hij in die tijd besteedde aan die mensen. In de "Geschiedenis van Zusters van de Bijloke te Gent" (Jos. Walters 1929) lezen wij:

"Daar het stapelhuis op de Coupure ten jare 1850 van weinig nut was gebleken, besloot de Gemeenteraad van Gent, in zitting van 16 febr. het af te breken en de plaats ter beschikking te stellen der Burgerlijke Godshuizen, ten einde er een gesticht voor arme blinden op te richten, waartoe Jaak-Lieven van Caneghem (+ 29 juni 1847) bij uiterste wil 100.000 fr. had geschonken..."

Blindhuis voor 30 personen; geopend 1855 met 10 blinden.

In 1913 waren daar een 40-tal blinde, lamme en oude menschen verzorgd door de Zs. van de Bijloke."

"De 3 juli 1871 kwam de fabriek van Caneghem en Cie te koop, die tussen de Bijlokevest en de Coupure een oppervlakte van 2.975 m² besloeg... Aangekocht door de Zusters van de Bijloke. Zo ontstond de "Toevlucht van Maria" waar den 8 april 1874 de eerste zusters haren intrek namen."

Ook de Potter en Broeckert (Geschiedenis van Ledeberg) zijn van oordeel van Caneghem te moeten vermelden:

"Mag de gemeente (= Ledeberg) fier gaan op... niet minder roem mag zij dragen op een harer inboorlingen, J.-L. v. C., die de hem hoogachtende dichter van Duyse in zijn "Jacob van Artevelde" zoo gemoedelijk heeft bezongen. Het was hij die in 1845 het bronzen beeld des Wijzen Mans aan de stad schonk, en dit uit louter vaderlands-liefde, daar de naam des begiftigers eerst na zijne dood werd bekend gemaakt..."

Van Caneghem liet in 1845 door de Vigne het kolossale bronzen borstbeeld van J. van Artevelde gieten. Slechts in juli 1847, na zijn dood, werd de naam van de onbekende schenker bekend gemaakt, alsook dat de "zalig ingeslapene" een Godshuis voor blinden had opgericht. Dit borstbeeld heeft lange tijd in de voorhalle van de stadsbibliotheek gestaan.

Prudens van Duyse vond het ook de moeite waard om, in een eigentijds romantisch gedicht, van Caneghem te prijzen. Een vader wandelt met zijn kind op een Gents kerkhof en vóór een rijk versierd graf vraagt het kind :

*"Wie, vader, legde zich hier ter ruste
waer sedert kort die bloemen staen ?
Geen zuil, geen marmarsteen, geen grafschrift,
niets duidt een edele asch hier aen.*

*Toch zag ik gisteren bij de avond
een grijsaert, dien de gansche stad
om 't brein vereert, om 't hart eerbiedigt
stil treden langs dit eenzaam pad.*

*Mijn kind, daer rust de zoon eens borgers
een Gentenaar, diens names waerd ;
't goede om 't goede alleen beminnend
te groot voor 't wierookvat des aard.*

.....
*De man die zich hier lei ter ruste
schonk 't bronzen borstbeeld van dien Held (= J.v.A.)
De stede tot verzoeningsoffer
dat ons den dag van 't recht voorspelt.*

.....
*De goede stad bracht zijner sponde
Haer schoone bloemen dankbaer aen
En schreef den naem dies vaderlanders
met goud op haer historiebloem.*

*De vader zweeg ; met trotsch genoeg
herdacht hij 't vaderlandsche brons
Ze knielden vóór die edele assche
en weenden onder 't vader ons."*

P.v.D.

In 1864 werd, nabij het "Godhuishammeke" een straat getrokken en "van Caneghemstraat" genaamd naar "den edelen menschenvriend en kunstminnaar". Ook te Bellem was hij ten zeerste begaan met de minst bedeelden. Nog niet zo heel lang geleden bestond het "Hospice van Caneghem" nog. Ook dit is zijn werk geweest. Momenteel is er het Gemeentehuis in onder gebracht.

In de gemeenteraadszitting van Bellem (9 okt. 1839) werd zijn eigenhandig geschreven brief, gedateerd op 19 april 1839 en gericht aan burgemeester, gemeenteraad, pastoor en armbestuur besproken. Wij lezen er o.m. in :

*"In de begeerte van aen dit gemeente een kenteeken van weldadigheid te laeten,
hebbe ik d'eer Ued. den volgende voorstel te doen.... Ik zal 't mijne koste bouwen een
behoorlijk lokaal om te dienen voor een eeuwig hospitael, draegende den naem van
Caneghems hospitael, bestemd voor den onderhoud van vier inwoonders dezer
gemeente en het tot dies het zelve te begiftigen met een jaerlijkse rente van 1.400
francs, gehypothequeerd op het kasteel van Bellem en des selfs omtrek.*

Werklieden van het kasteel van Bellem zullen de voorkeur hebben...."

Dit Godshuis werd in 1863 gebouwd. In de verslagen van de gemeentetoestand lezen wij :

"Er bestaat in onze gemeente een oud-mannenhuis opgebouwen door de edele fam. de Naeyer-van Caneghem en onder het bestuur van de edele heer en mevr. de Kerchove-de Naeyer. In het selve werden standvastig acht manspersonen dezer gemeente, ten koste der bestuurders, onderhouden.

1867 : 8 manspersonen

1868 : 8 behoeftige manspersonen.

1869 : een 10-tal mans- en vrouwpersonen...

1870 : In een oud-mannenhuis... een 10-tal personen.

1871 : 10 personen.

1872 : idem

1873 : idem.

De eerste bestuurster van het hospice was Rosalie Lievens (1819, +1881).

In 1952 werd het gesloten daar er niet voldoende kostgangers waren en de Eerw. Zusters keerden naar hun klooster te Gijzegem terug.

De familie van Caneghem bleef die behoeftige mensen gedenken. Op 4 aug. 1847 vroeg de burgemeester aan de arrondissementskommissaris

"... een legaat van 10.000 fr, geschonken door wijlen J.-L. van Caneghem te mogen aanvaarden...."

Op 24 april 1861 is er opnieuw een schrijven van de Weledele Mevr. Joanna van Caneghem, douairière van Mr. Eug. Jos. de Naeyer, gedateerd van 18 april 1861, waarbij zij aan het armbestuur aanbiedt " eene som van 10.000 fr te plaatsen in fondsen op de staet, waarvan het jaerlijksch inkomen moet dienen tot den aankoop van kleedingstukken op het einde van het schooljaer uit te deelen aen de kinderen van de arme of weinig bemiddelde ouders die de scholen met den meesten iever zullen bezocht hebben... In jaeren van dierte of hongersnood zou ook een gedeelte der fondatie mogen gebruikt worden in uitdeelingen van mondbehoefden aen de arme leerlingen der scholen..."

Op 10 okt. 1885 komt tijdens de gemeenteraadszitting opnieuw een gift van 10.000 fr. ter sprake, gedaan door Mevr. Elisa-Marie de Naeyer, douairière van Mr. Fr.-Marie de Kerchove.

Hoe is van Caneghem's vrijgevigheid nu uit te leggen ?

Wij hebben reeds gezien dat hij toch heel wat goederen op een minder rechtmatige wijze had gekocht. Heeft hij nadien toch gewetenswroeging gehad en is dit de oorzaak van zijn mildheid zoals het herstel van de kerk van Bellem, het stichten van een Godshuis te Gent, grote giften aan de "armen" te Bellem....? Een vraag waarop hij alleen het antwoord kan geven.

Andere vragen die wij ons kunnen stellen zijn : hoe komt het dat er zo weinig gegevens over zijn vrouw M.J. Verspeyen bekend zijn. Wanneer trouwde hij met haar ? Waarom staat zij niet vermeld op het grafmonument te Bellem ? Waar is van Caneghem begraven ? Werd hij naar Bellem overgebracht ?

Wij zijn van mening dat het toch de moeite waard was om deze merkwaardige familie te beschrijven en dat hierdoor belangrijke figuren weer in het daglicht werden gesteld.

Bronnen :

1. Archief Verhoustraete

2. Archief Kasteel Bellem

Mijn welgemeende dank aan Baron Guy de Crombrugge de Picquendaele voor zijn bereidwillige medewerking voor de illustraties.

ROGER DEFROYT

BESCHRIJVING VAN HET GRAFMONUMENT

J.-L. van Caneghem staat centraal vermeld; voor de tekst: zie het begin van deze bijdrage.

Op de linkerkant staat:

Frédéric Marie de Kerchove - sénateur

°Gent 27 mei 1805

+Bellem 28 sept. 1880

Elise de Naeyer

°Gent 1 oct. 1812

+Gent 30 juni 1898

Onderaan van links naar rechts:

Mad. E. de Kerchove d'Ouselghem

née Lucie de Kerchove 1842-1880

Paul-Emile de Kerchove 1839-1877

Bn. d'Udeken d'Acoz

1828-1900

Bnne d'Udeken d'Acoz

née Aline de Kerchove

1838-1877

Baron Raymond de Kerchove d'Exaerde

Gouverneur de la Fl. Or. 1847-1932

et son épouse Valentine de Kerchove

d'Exaerde 4 dec. 1850 - 18 jan. 1936

Herve Geelhand de la Bistrat

+ pour la patrie à Burkel

Maldegem 1897-1918

Mme G. de Kerchove d'Exaerde

née Bnne van Eyll 1889-1909

Renaud de Kerchove d'Exaerde 1907-1909

Raymond de Kerchove d'Exaerde

Volontiers +Rheinberg 1900-1919

Op de rechterkant staat:

Eug. Joseph de Naeyer

°Gent 16 nov. 1786

+Paris 3 mei 1842

Epouse Mad. Jeanne van Caneghem

°Gent 1 sept. 1789

+Gent 26 oct. 1861

Bn. René Marie Vital Joseph

de Kerchove d'Exaerde

1883-1971

Bnne Bernadette de Crombrugghe de

Piquendaele 1930-1969

Colette de Kerchove d'Exaerde

1906-1920

Jeanne de Kerchove d'Exaerde

1877-1951

épouse Baron Eugène Herry

(1) Nota's Arthur Verhoustraete

(2) D. Destanberg: "Gent sedert 1831".

P. Claeys: "Memorial de la ville de Gand".

J. Voortman: "Les debuts de l'industrie cotonnière et les crises économiques".

(3) Balthazar H.: "Strukturen en mutaties bij het politieke person."

(4) A. Verhoustraete: "Nota's bij de kaart van Bellem".

(5) Balthazar H.: zie (3)

*Grafsteen van Caneghem te Bellem
Foto Filip Santens Aalter*

Jacobus van Caneghem X Livina van der Schueren
 ° ? circa 1684 Gaverre ° ?
 + Gaverre 1754 1723 + 1759
 Griffier Land v. Gaverre

Petrus-Joannes X Maria-Jacoba van Dooren
 + Gaverre 1729 Aalter ° Aalter 1723
 + Aalter 1803 + Aalter 1805
 meester-bakker

Melchior X Joanna M. Herman
 ° Gaverre 1738 ? ° ?
 + ? + ?

Jacob-Lieven X M.J. Verspeyen
 ° Ledeborg 30.1.1764 ? ° Gent 19.9.1769
 + Gent 29.6.1847 + Gent 30.3.1840
 f. Joseph en Maria Artois

Eug. Joseph de Naeyer X Jeanne van Caneghem
 ° Gent 16.11.1786 Gent ° Gent 1.9.1789
 + Parijs 3.5.1842 16.9.1812 + Gent 26.10.1861
 f. Jacq. (1756-1846)
 X. Isa. Carpentier (1754-1839)

Elise Marie X Fr.M. de Kerchove
 ° 1812 1837 ° 1805
 + 1898 + 1880

Georgine X Fr.-Ch. van der Bruggen
 ° 1815 1840 ° 1804
 + 1873 + 1878

Zoé X Henri M. v. Kint de Roodenbeke
 ° 1818 1837 ° 1817
 + 1894 + 1900

DE SINT-KRUISPAROCHIE VAN LOTENHULLE IN DE 15de EEUW

Over het kerkelijk leven van onze landelijke parochies tijdens de Middeleeuwen zijn we over het algemeen slecht ingelicht. Latere eeuwen gaat het heel wat gemakkelijker om iets zinnig te schrijven over onze parochies. Voor de 18de eeuw beschikken we over heel wat bronnen, terwijl we voor de 17de eeuw aan de hand van de bisschoppelijke en dekanale visitaties reeds een zeer duidelijk beeld kunnen brengen van het geloofsleven van de plattelandsbewoners. Ook voor de 16de eeuw kunnen we o.m. met behulp van de kerkrekeningen iets meer vertellen over de parochiale en kerkelijke structuur van een plattelandsparochie (1).

Moeilijker wordt het wanneer we trachten gegevens te verzamelen over de kerkelijke toestand in de 15de eeuw. Toch willen we pogen om over de Sint-Kruisparochie van Lotenhulle een en ander te vertellen aan de hand van een taxatielijst van de kerkelijke inkomsten daterend uit 1455, waarvan de tekst over Lotenhulle in vrije vertaling als volgt luidt (2):

Loe juxta Pouke

- *De bezitter van de parochie is Bartholomeus de Jonghe, student te Parijs.*
- *De parochie wordt getaxeerd op 26 pond.*
- *Daar zijn twee kapelanijen, waarvan de ene in het bezit is van een zekere Du Vivier, een neef van de Doornikse scholaster. De bezitter van de andere kapelanij werd niet meegedeeld. Geen van beide nochtans, zoals de vice-curatus het vertelde, is meer waard dan 10 pond.*
- *De kosterij, bezit van Hector Van den Houte, heeft praktisch geen waarde.*
- *Voor de dienst aan het altaar van het Heilig Kruis, met twee wekelijkse missen, ontvangt de vice-curatus jaarlijks 12 pond.*
- *Voor een andere dienst van drie wekelijkse missen, betalen de kerkmeesters aan de vice-curatus, die de missen celebreert, 16 pond.*

Bartholomeus de Jonghe, die nog te Parijs studeerde, fungeerde dus als pastoor te Lotenhulle in 1455. Hij verbleef dus uiteraard niet te Lotenhulle, zodat hij de zielzorg moest toevertrouwen aan een vice-curatus of plaatsvervangende pastoor. Bartholomeus de Jonghe inde evenwel de normale inkomsten die aan de pastoor van Lotenhulle toekwamen.

Als voorgangers van pastoor de Jonghe vinden we Antoon Sersymoens tot 1427 en op 18 mei 1427 werd Raes Van den Wincle uit Gent, die gestudeerd had te Keulen en te Heidelberg, tot pastoor van de Sint-Kruisparochie benoemd. In 1438 fungeerde Jacob Van der Bloekt als zieleherder van Lotenhulle en in 1495 Hendrik De Mets (3).

Tenslotte treffen we Lieven Van den Moere als '*presbytre ende prochipape*' van '*Loo bij Poucke*' aan van 1502 tot 1510 (4). Heer Lieven was de werkelijke pastoor en vervulde ook effectief zijn pastorale functies. Hij was vermoedelijk een bastaardzoon uit de baljuwsfamilie Van den Moere. Een zekere Daniël Van den Moere fungeerde van 1489 tot 1490 als baljuw van de heerlijkheid Bellem-Schuurvelde. Bij het overlijden van '*sire Lieven Van den Moure presbytre bastard*' betaalden zijn erfgenamen 74 sch. 6 d. voor het bastaardgoed (5).

In de kerk van Lotenhulle bestonden er in 1455 ook twee kapelanijen: de eerste was gesticht ter ere van Sint-Jan en de tweede ter ere van Sint-Katarina (6). Over deze laatste kapelanij hebben we bijna geen gegevens. We weten alleen dat de kapelaan wekelijks een mis moest opdragen. De kapelaan van Sint-Jan diende twee missen per week te celebreren. In 1502, 1503, 1504, 1509 en 1510 vervulde pastoor Lieven Van den Moere deze verplichting. In 1505 en 1506 kreeg '*Aermen Mulaert, presbytre pensionaris van der kercke van Loo bij Poucke*' 4 p. gr.

Lotenhulle

'ter causen van Sinte Jans Capelrye van Scuervelt'. We mogen dus vermoeden dat de Sint-Janskapelanij in de kerk van Lotenhulle een stichting van de heer van Schuurvelde was. Van 1511 tot 1515 leest *'heere Joes Ebbins, vice-curatus de Loo'* de missen van *'Sinte Janskapelrien'*. Tenslotte vervulde Joannes Van den Hee van 1518 tot 1523 de verplichtingen van deze stichting (7).

Joos Ebbins fungeerde dus ook als plaatsvervanger van de werkelijke bezitter van het pastoraat van Lotenhulle. We vermoeden dat hij, evenals zijn onbekende voorganger van 1455, ook instond voor de dienst aan het altaar van het Heilig Kruis, waarvoor de onbekende vice-curatus in 1455 12 p. kreeg.

Deze twee wekelijkse missen aan het altaar van het Heilig Kruis werden gefundeerd door Lodewijk Van de Steene vóór 1415. Daartoe had hij een jaarlijkse rente van 12 pond bezet. Het Heilig Kruis genoot dus reeds in de 15de eeuw een grote verering te Lotenhulle. In 1415 bezette Jan Van de Steene drie pond par. aan de kerk en de armendis van Lotenhulle met volgende verplichtingen :

- *'Jan Van den Steene begheerde ghedaen te hebbene in de vorseide kerke voer thelich cruse tsondaghs naer dertiendach met vighelien'* een gezongen mis met diaken en subdiaken.
- *Verder moet 'elc van den diaken ende subdiaken vorseid doen eene gheslesene messe voer tvornoemd cruse up den vorseiden sondach. Item zes daghe lanc eene gheslesene messe voer tvornoemde cruce, waer af deerste dach wesen sal den maendach naer den vorseiden sondach'.*

Na de gezongen mis moesten de armmeesters voor 12 sch. par. brood uitdelen aan de armen en dienden de kerkmeesters *'een alf pont was ende twalef d. par. te offerkersen'* te gebruiken tijdens de plechtige dienst. De priester kreeg 6 sch. par., de diaken en subdiaken elk 4 sch. par. en de koster 3 sch. par. voor het vervullen van deze fundatie (8).

De kerkmeesters Willem Huusman en Olivier De Waerscoet en de armmeesters Daneel Van Holbrouc en Jan Maelbout werden belast met de uitvoering van de fundatie van Jan Van de Steene. Aan Jan Plume en Willem Van de Steene werd opgedragen de percelen aan te wijzen waarop de renten van 12 p. par. en 3 p. par. moesten bezet worden.

De goederen van de kerk van Lotenhulle werden dus beheerd door twee kerkmeesters, terwijl de armenzorg op de schouders drukte van twee armmeesters. In oudere teksten spreekt men ook van 'dismeesters' of 'helichgheestmeesters'.

In 1455 bestond verder nog een dienst of fundatie van drie wekelijkse missen, die door de vice-curatus werden opgedragen. Hij kreeg daarvoor een vergoeding van 16 pond.

Ook de kosterij was een kerkelijk beneficium, dat echter in 1455 niet werd getaxéerd! Het benoemingsrecht van de koster behoorde toe aan de heer van Nevele, zoals blijkt uit het denombrement van de heerlijkheid van Nevele van 1504: '*Ende oec behoort ons te ghévene de costerie van Loo als ze vacheert, bij rade van den prochiepape ende van den goede liede van den prochien*' (9).

De benoeming van de koster gebeurde dus in overleg met de pastoor.

Het benoemingsrecht van de pastoor van Lotenhulle was in handen van het kapittel van Doornik, dat trouwens ook de voornaamste tiendeheffer was te Lotenhulle.

We mogen dus besluiten dat in de 15de eeuw te Lotenhulle een zestal kerkelijke beneficies bestonden: vooreerst de Sint-Kruisparochie zelf, waarvan de bezitter vaak werd vervangen door een vice-curatus; twee kapelanijen, waarvan de kapelaans de verplichtingen meestal lieten nakomen door de vice-curatus; de dienst van het Heilig Kruis viel ook ten laste van de vice-curatus; de drie wekelijkse missen ten laste van de kerkfabriek werden eveneens door de vice-curatus opgedragen; tenslotte het kostersambt dat in het bezit was van de heer van Nevele.

De pastoor had in de Middeleeuwen een drievoudige opdracht:

- de oprichting en het onderhoud van een kerkgebouw;
- het organiseren van de eredienst en het stimuleren van het godsdienstig leven van de parochianen;
- het inrichten van de armenzorg.

In die taak werd de pastoor of zijn vervanger bijgestaan door de koster, twee kerkmeesters en twee armenmeesters. In het landelijke Lotenhulle, waar de echte pastoor vaak niet resideerde, viel de last van de gehele parochie in de 15de eeuw op de schouders van de vice-curatus. Hij was dus de man die het Kristelijk geloof levendig hield onder zijn dorpsgenoten en doorgaf aan de volgende generatie. In hem begroeten we de ware 'pastor' of zieleherder van zijn kudde en niet de officiële pastoor die in Parijs of elders, ver van de hem toevertrouwde kudde, verbleef!

Luk STOCKMAN

- (1) L. STOCKMAN, *Kerkelijk leven te Bellem (1490-1574)*, Appeltjes van het Meetjesland, nr. 27, 1976, blz. 134-149.
- (2) J. WARICHEZ, *Etat bénéfical de la Flandre et du Tournaisis*, Leuven, 1912, blz. 73-74.
- (3) F. MICHEM, *De pastoors van het Land van Nevele*, Land van Nevele, jrg IV, 1973, blz. 142-143.
- (4) ARA, *Acquits de Lille nr. 1131*.
- (5) ARA, *RK nr. 13.661, rek. 1509-1511 f° 6 r°*.
- (6) M. CLOËT, *Itinerarium Visitationum Antonii Triest Episcopi Gandavensis (1623-1654)*, Leuven, 1976, blz. 161-162.
- (7) ARA, *Acquits de Lille nr. 1131*.
- (8) Stadsarchief Gent, 301/23 f° 67 r°. Dit interessant document werd in het stadsarchief gevonden door Achiel De Vos, voorzitter van het Heemkundig Genootschap van het Meetjesland, die het voor mij liet fotocopieren. Waarvoor hartelijk dank.
- (9) ARA, *RK nr. 1091 f° 50 r°*.

MIJMERINGEN BIJ EEN GRAFSTEEN

Grafsteen van de familie JULLIEN-VAN CUTSEM te Maria-Aalter

In de schaduw van de parochiekerk van Maria-Aalter ligt de grafzerk van Alexandre Jullien, zijn echtgenote Camille Van Cutsem en hun jongste zoon Wenceslas Jullien.

Alexandre, Isidore, Emile Jullien, geboren te Brugge op 24.12.1801, stamt uit een Franse adellijke familie. Zijn grootvader Petrus Adrianus Jullien de Loupillière was griffier van het 'parlement de Rouan' (Normandië).

Zijn oom Wenceslas Jullien was onder het 'Franse empire' inspekteur van de doeanen, terwijl zijn andere oom Thimothé Jullien officier was in het leger van Napoleon en onder andere deelgenomen heeft aan de Russische veldtocht.

De vader van Alexandre Jullien, Christophe, Isidore Jullien, geboren te Caudebec (Normandië) op 15.11.1773, vestigde zich omstreeks 1800 als ambtenaar van de Franse administratie te Brugge. Van 1800 tot 1816 was Isidore Jullien alhier sekretaris van het 'Conseil de Préfecture du Département de la Lys'. Isidore Jullien huwde te Brugge met Marie-Jeanne Van Neste (Brugge 2.1.1768, +1.4.1849). In 1829 was hij mede-inrichter van het 'Constitutjoneel Banket' te Brugge en in 1830 werd hij verkozen als afgevaardigde van het Nationaal Kongres, maar hij verzaakte aan dit mandaat.

Bij de parlamentsverkiezingen van 1833 stelde hij zich kandidaat als liberaal-demokraat. Ondanks tegenkantingen van Leopold I en de lokale klerus werd hij met ruime meerderheid verkozen. Als volksvertegenwoordiger was hij vrij actief in de discussies rond de toen in de maak zijnde provincie- en gemeentewetten. Isidore Jullien behoorde tot de groep volksvertegenwoordigers die een ruime autonomie voor provincies en gemeenten nastreefde.

In 1837 nam hij ontslag als volksvertegenwoordiger en stelde zich kandidaat voor de provincieraad. Zijn progressief-liberale ingesteldheid was opnieuw oorzaak voor allerlei politieke turbulenties te Brugge. Niettemin werd hij verkozen als provincieraadslid en zou dit mandaat tot aan zijn dood in 1841 vervullen.

Alexandre Jullien die intussen een advocatenpraktijk had te Brugge, zou na de dood van zijn vader ook actief gaan deelnemen aan het politieke leven. Eerst werd hij gemeenteraadslid te Brugge en in 1848 werd hij verkozen als liberaal provincieraadslid voor het kieskanton Brugge. Bij de verkiezingen van 1852 zou hij echter niet herkozen worden. Daarmee kwam blijkbaar een einde aan de politieke loopbaan van Alexandre Jullien, die op dat domein allicht niet uit hetzelfde hout was gesneden als zijn vader.

In 1823 was Alexandre Jullien gehuwd met Camille, Jeanne, Lucie Van Cutsem, geboren te Assebroek op 26.3.1805, dochter van Nicolas, Charles Van Cutsem en van Beatrix Roelandts. Haar vader was rechter te Antwerpen en haar moeder was de dochter van Jean, Baptist Roelandts, griffier van het Land van de Woestijne en van Woeste, tevens notaris te Aalter.

Bij het kinderloos overlijden van Jean, Baptist Roelandts junior in 1839 - zijn echtgenote Lucie Van Cutsem was reeds in 1825 overleden - werden zijn goederen geërfd door de familie Jullien-Van Cutsem. Zo kwam onder andere het domein Blekkervijver op het Aalters Hoeksken in haar bezit. Het buitenverblijf dat Jean, Baptist Roelandts junior er had opgericht werd aangepast en Alexandre Jullien zou er geregeld met zijn gezin verblijf houden. Door diverse aankopen werd het domein nog uitgebreid, zodat het bij zijn overlijden in 1885 ca. 140 ha groot was. De Julliens hadden verder bezittingen te Brugge en te Antwerpen.

In 1844 stelde de familie Jullien-Van Cutsem bijna 2 ha grond ter beschikking voor de bouw van een kerk, een pastorie en een school op het Aalters Hoeksken.

Grafsteen familie Jullien-Van Cutsem

Camille Van Cutsem

La porte du ciel est ouverte à ceux qui, de leur vivant, ont mis leur confiance en Marie.
S. ALPH. DE LIG.

+

Priez pour le repos de l'âme
DE MADAME
CAMILLE-JEANNE-LUCIE
VAN CUTSEM
VEUVE DE MONSIEUR
ALEXANDRE-Isidore-Joseph-Émile
JULLIEN

née à Assebroeck le 26 Mars 1805 et pieusement dédicée à Bruges le 18 Août 1893, munie des Sacrements de notre Mère la Sainte Église.

~~~~~

Elle était revêtue, comme les élus de Dieu, de miséricorde vraiment maternelle, de bonté, d'amour, de modeste et de patience.

Apo. Cor. III-12.

La compassion a grandi avec elle des son enfance. Dieu pesera ses actions dans sa juste balance ; Il verra si elle a refusé aux pauvres ce qu'ils demandent, si elle a tardé de secourir la Veuve et l'Orphelin.

Job. XXXI-6-16

Seigneur, j'ai aimé la splendeur de votre maison et le lieu où habite votre gloire. Ps XXV 8.

Mes chers enfants, je vous aimerai dans le ciel comme je vous ai aimés sur la terre ; cherchez votre consolation dans l'espoir que nous serons un jour réunis pour l'éternité.

Mon Jésus Misericorde ! (100 jours d'indulgence.)

R.   I.   P.

.....

Bruges, imp. Geuens-Seaux, rue Philipstock, 35.

Toen de feitelijke oprichting van de parochie Maria-Aalter door allerlei strubbelingen werd vertraagd, zou Alexandre Jullien samen met andere grondbezitters bij de overheid tussenbeide komen om de zaken te bespoedigen. Uiteindelijk kon in 1849 de schenkingsakte van de grond aan de kerkfabriek van Aalter verleden worden voor notaris P. Van Waesberghe te Aalter.

Eens de kerk van Maria-Aalter opgetrokken, zou de familie Jullien-Van Cutsem verschillende schenkingen doen om de kerk te meubileren. Zo zijn ondermeer het O.L.V.-altaar, de schilderijen voorstellende de Zeven Werken van Barmhartigheid en de heiligenbeelden giften van deze familie.

Uit het huwelijk van Alexandre Jullien en Camille Van Cutsem sproten tien kinderen :

- Isidore Jullien X Camille Mustraeten
- Jean, Baptist Jullien
- Lucie Jullien X Gislain de Verton
- Alexandre Jullien X Maria Vermeire
- Aménaide Jullien X Emile De Clercq
- Camille Jullien X Auguste Vergote
- Louisa Jullien X Norbert Vergote
- X Alphonse Delefortrie
- Leonie Jullien X Alphonse Goeminne
- X Joseph Van Acker
- Thérèse Jullien X Octave Montrelay
- Wenceslas Jullien (+Maria-Aalter 1875 en aldaar begraven)

Alexandre Jullien overleed te Brugge op 23.12.1885 en werd te Maria-Aalter begraven.

Zijn echtgenote Camille Van Cutsem overleed te Brugge op 18.8.1893 en werd eveneens te Maria-Aalter begraven.

Jan CAMERLINCK X

Bronnen

- Liber Memorialis Maria-Aalter
- A. VERHOUSTRAETE "St.-Maria-Aalter" (Appeltjes van het Meetjesland 1957)
- Rijksarchief Brugge
- Luc SCHEPENS "De provincieraad van West-Vlaanderen 1836-1921)
- Informatie en foto's ter beschikking gesteld door de families DEJAEGHER, DE SCHRIJVER en GOEMINNE.

HEEMKUNDE EN FAMILIEGESCHIEDENIS

In het kader van een tijdschrift als dit, passen zeker artikels omtrent de geschiedenis of de stamboom van mensen die deel uitmaken of uitgemaakt hebben van onze gemeente. Heemkunde is niet alleen de kennis van een plaats doorheen de troebelen van de geschiedenis, maar vooral het weten hoe de mensen op een bepaalde plaats de verworvenheden van het verleden steeds doorgaven, spijs oorlogen, hongersnood, epidemieën en andere onzalige gebeurtenissen.

Dit artikel beoogt dan ook de leden van de heemkundige kring, die reeds navorsingen deden en een stuk eigen familiegeschiedenis samenstelden, aan te sporen dit te publiceren. Voor hen die eraan dachten opzoekingen te doen om iets meer te weten over hun voorouders, maar niet weten hoe eraan te beginnen en welke de mogelijkheden zijn, hier dan enkele gegevens die hen allicht op weg helpen.

In een volgend artikel zal gepoogd worden de stamvader Michiels op te sporen en in reliëf te zetten.

Iedereen met enige interesse voor zijn voorgeschiedenis stelt zich de vragen : "Wie was mijn stamvader en wat betekent mijn familienaam ?"

De oudste familienamen dateren wel uit de jaren 1200. Dit althans is af te leiden uit de oudste dokumenten in onze taal. Heel wat geslachten kregen een vaste familienaam omstreeks 1600. Toen zijn de parochiepriesters begonnen de geboorten, huwelijken en overlijdens in zogenaamde parochieregister bij te houden.

De vraag : "Wie was de stamvader van mijn familie" oplossen betekent een serieus stuk navorsingswerk. Zomaar veronderstellen dat Adam en Eva de koplopers van de familie zijn, houdt geen steek ; vooral nu dat genoemde personen naar het rijk der mythen verwezen zijn. Ogenschijnlijk blijkt de bijbel een boek te zijn met talloze genealogische gegevens, maar zoals met zoveel boeken met dergelijke gegevens is voorzichtigheid geboden. Dit kunnen we nog het best illustreren met de stamboom van Christus. Deze is te vinden aan het begin van de evangelies van Mattheus en Lucas. Beide stambomen zijn totaal verschillend. Mattheus geeft de stamboom aan tot bij Abraham ; Lucas doet het nog beter, hij klimt op tot Adam.

Welnu, Lucas telt van Abraham tot Jezus 56 generaties, Mattheus slechts 42. Reeds de vader van Jozef, de grootvader van Jezus dus, heet bij Mattheus Jakob, Lucas noemt hem Eli. Van Jozef tot David, zo'n duizend jaar, hebben beide stambomen slechts twee namen gemeen !

Dat de vroegste voorouders van de huidige generaties er toch niet zo dik rondliepen bewijst reeds een eenvoudig rekensommetje. U zowel als ik hebben een ouderpaar. Dit ouderpaar had ook elk een ouderpaar. Bij elke generatie verdubbelt het aantal voorouders. Iedereen zou bij zijn oud-betovergrootouders, 6 generaties geleden, (rond de jaren 1700) reeds 256 verschillende voorouders moeten vermelden, Bij de 14de generatie is dit getal reeds 16.384 per persoon. Dit is natuurlijk louter theorie. Iedereen moet ergens in een niet zo heel ver verleden familie van iedereen zijn.

Het is voor iedereen vrij eenvoudig zijn stamvader terug te vinden tot ongeveer de jaren 1700. Verder in de tijd wordt het wel moeilijker, en zo men geen blauw bloed in de aderen heeft zelfs dikwijls zeer hypothetisch. Wat niet wil zeggen dat enkel de adel een stamboom zou hebben. Geen stambomen zijn meer vervalst als de hunne. De stamboom opstellen van zelfs beroemde personen is niet zo eenvoudig als men algemeen zou denken. Wat is er al niet geschreven over de Rubensgeboorte. Een groot gedeelte van het april-mei nummers 1977 van de V.V.F. is gewijd aan deze gebeurtenis. Uiteindelijk blijft het resultaat dan ook een

hypothese, zij ze meer geloofwaardiger is dan de Rubensdood zoals de B.R.T. die ons voorschotelde.

Voor de gewone sterveling, die niets te bewijzen of te verbergen had nopens zijn afkomst en er dus ook minder kans is voor "verdraaiingen van de waarheid" in de bronnen, is het niet zo moeilijk zijn voorouders op te sporen tot de jaren 1600-1700.

Tot 1796 zijn er weinig problemen. Vanaf dat jaar moesten er op bevel van de Franse overheerser registers van geboorte, huwelijk en overlijden bijgehouden worden door het gemeentebestuur.

In elke gemeente (rekening houden met de fusie!) zijn die registers op de burgerlijke stand te raadplegen. Een vriendelijk verzoek daartoe volstaat. (In principe mag men de registers die niet ouder zijn dan 100 jaar niet inzien). Treft men het geluk telg te zijn van een honkvaste familie, dan kan men in een paar uur een schat aan inlichtingen over voorouderlijke familieleden bij elkaar gevonden hebben. Waren de voorouders inwijkelingen of werd er nogal verhuisd dan wordt het wel een zoeken, maar uiteindelijk komt men tot hetzelfde resultaat. Stoot men echter op een onwettig kind of op een vondeling, dan zijn meestal de voorouders verdwenen en onnaspeurbaar verborgen in de plooiën van de geschiedenis.

Heeft men de hindernissen tot het jaar 1796 overwonnen, dan maakte men intussen ook kennis met de republikeinse kalender. De Fransen hebben ooit gepoogd de geschiedenis naar hun hand te zetten en hadden alvast een nieuwe jaartelling en jaarindeling ingevoerd. Op 22 september 1792 werd gestart met het jaar I. Na 13 jaar, in 1805, hield de waanzin op. Daarmee hebben ze toch een zekere Duitser geklopt wiens duizendjarige rijk het slechts 12 jaar uithield. Het handige boekje van M. Mispelon "De republikeinse kalender" is een uitstekende hulp om de datums in de akten tussen 1796 en 1805 te ontcijferen.

Na de akten van de burgerlijke stand zijn de parochieregisters waar doopsels, huwelijken en kerkelijke begrafenissen zijn bijgehouden een belangrijke bron van inlichtingen. De meeste parochieregisters dateren van rond de jaren 1600. De belangrijkste problemen bij het raadplegen ervan in de veronderstelling dat ze nog bestaan, zijn de relatief slechte staat waarin ze zich bevinden, het oud schrift, en het Latijn waarin ze zijn opgesteld, alsook de variaties die kunnen opduiken in de schrijfwijze van de namen, de onnauwkeurige dateringen enz. De meeste parochieregisters zijn te vinden in het rijksarchief in de hoofdstad van elke provincie. Daar kan men ze gratis ter inzage krijgen in de leeszaal.

Het spreekt vanzelf dat als men een gestoffeerd en gedocumenteerd beeld van zijn familiegeschiedenis wil hebben, nog andere bronnen dienen geraadpleegd te worden. Veel is er helaas verloren gegaan. De best bewaarde bronnen zijn deze die betrekking hebben op geldelijke zaken (notarisakten, staten van goed e.d.m.) en ook gerechterlijke akten (processen, veroordelingen enz.) Vooral wat het eerste is voorzichtigheid geboden. Allicht waren onze voorouders op financieel gebied even "voorzichtig" als de huidige mens om daaromtrent iets op papier te zetten. Alhoewel in de tijd dat "staten van goed" werden opgesteld de meeste mensen weinig te verbergen hadden.

Nadat men de akten van de burgerlijke stand en de parochieregisters heeft uitgeput, blijven nog een massa geschiedkundige bronnen die men kan raadplegen. Veel van die bronnen zijn nog niet voorzien van gedetailleerde inhoudstafels zodat men wel aangewezen is op eigen zoeken. We vermelden reeds de "staten van goed", maar er zijn nog de "cijsboeken", de "poortersboeken", de "leenboeken", de "renteboeken", "de weesrekeningen" enz. Deze reeks is ver van volledig.

Wanneer men in dit stadium van onderzoek is beland, dan heeft men meestal reeds een schat aan inlichtingen die toelaten de eigen familiegeschiedenis in grote lijnen te rekonstrueren tot ongeveer 1600. Wie kan doorstoten tot de jaren 1500 heeft kunnen rekenen op een flinke dosis geluk.

We hopen de toekomstige familievorsers niet afgeschrikt, maar integendeel wat nuttige aanwijzingen gegeven te hebben. Hen die reeds begonnen zijn, sporen we aan hun familiegeschiedenis in het kader van dit tijdschrift te publiceren, in het besef dat elke familie, hoe eenvoudig ze ook was, bijgedragen heeft tot de ontwikkeling van ons heem zoals we het nu kennen.

Maurice MICHIELS jr.

DE VOETBALPLOEG DARING AALTER ANNO 1926.

Tijdens het seizoen 1925-1926 speelde Daring Aalter in de hoogste afdeling van het K.V.S. (Katholiek Vlaams Sportverbond). Het lokaal was bij Alfred Van Nieuwenburg in de herberg "Het Lam". Het plein lag in het begin van de Sterrestraat, niet ver van het tegenwoordig voetbalveld.

Op onderstaande foto ziet men de eerste ploeg.

Bovenste rij v.l.n.r.

Adiel De Wulf, ... Van Thuyne (van Sint Pietersveld), Jos Verhalle (van Ruiselede), Baziel Goethals, Julien Goddyn.

Middenste rij v.l.n.r.

Henri De Waele, Aimé Van Parijs, Marcel Verhoustraete.

Voorste rij v.l.n.r.

Raymond Van Parijs, Jules Lootens, Arthur Schoonaert.

Medewerker : Foto en tekst : Raymond Van Parijs.

DE MEISJESSCHOOL VAN SINT-MARIA-AALTER - SCHOOLJAAR 1933-1934.

Op onderstaande foto ziet men de leerlingen van het 1ste, 2de en 3de leerjaar.

Bovenste rij v.l.n.r.

Maria Verstraete, Clara De Baene, Bertha Van Eeghem, Germaine Van Paemele, Godelieve Compernelle, Zoë De Volder, Godelieve De Neve, Anna Stroobant, Gisèle De Meyer, Rachel De Baets en Lea François.

2e rij v.l.n.r.

Irène Mouton, Gabriëlle De Bel(+), Jeanette Lootens, Alida Wittewrongel, Angèle De Boever, Ivonne Tanghe, Anna Lambert, Irène Gevaert, Angèle Lambert, Simonne Clincke en Maria Van den Bussche.

3e rij v.l.n.r.

Angèle Rollé, Madeleine Van Eeghem, Denise François, Simonne Van de Sompele, Suzanne Vermeulen, Ivonne Van de Voorde, Gabriëlle De Boever (+), Rachel Van Eeghem, Elza Mestdagh en Louise Persijn.

Onderste rij v.l.n.r.

Denise Wulber, Maria Zutterman, Agnes Wittewrongel en Rachel Taghon.

De zuster op de foto is Moeder Lucie-Virginie Willemarck, geboren te Maldegem op 26/7/1865, in 't klooster getreden te Sint-Denijs-Westrem in de orde van de H. Vincentius à Paulo op 16/6/1886 en geprofest op 18/1/1888 en er overleden op 30/3/1944. Zij verbleef te Sint-Maria-Aalter van 8/9/23 tot 14/8/35, dag waarop zij naar Zingem gezonden werd.

Moeder Lucie heeft zich gedurende 12 jaar met grote ijver ingezet voor de opvoeding van de jeugd van deze mooie parochie.

Maurice THYS

DE FANFARE "SINT-CECILIA" VAN AALTER.

In de Geschiedenis der Gemeente Aalter van De Potter en Broeckaert vindt men omtrent deze fanfare hetgeen volgt :

"Dit genootschap, dat de fanfaremuziek beoefent, werd opgericht in het jaar 1839. Het nam aan verscheidene festivals deel en gaf er zelf in de jaren 1843, 1851, 1858 en 1866, die wederkerig door 14, 20, 25 en 10 genootschappen werden bijgewoond. Van 1845 tot 1847 verkeerde de maatschappij in eenen kwijnenden staat ; doch in laatstgemeld jaar heringericht, geraakte zij, dank aan de bemoeiingen van haren ievervollen bestuurder, den heer De Stuyver, van Gent, weldra in voorspoed, en beoefent zij heden nog, onder leiding van den heer Adolf Van de Walle, de toonkunst met goed gevolg."

Op onderstaande foto zien wij een gedeelte van de spelende leden van deze fanfare omstreeks 1925. Zij hield op te bestaan tussen 1930 en 1940.

Boven v.l.n.r.

Pol De Fauw, Frans De Fauw, Jos Adams, Alfons Verhoustraete.

Zittend v.l.n.r.

Maurice Mortier, CesarPersyn, ... Thys.

Medewerker : foto en tekst : Raymond Van Parijs.

DE ZONDAGSCHOOL VAN SINT-MARIA-AALTER TIJDENS DE EERSTE WERELDOORLOG.

Op onderstaande foto ziet men de leerlingen van de tweede klas van de meisjes-zondagschool, genomen op de speelplaats van de school in het jaar 1917.

Onderste rij van l.n.r.

Marie Bourguignon, Gerarda Firmijn, Maria Lambert, Moeder Marcella, pastoor O. De Corte, Zuster Emiliana, Alice Haeck, Germaine Lambert, Malvine Van den Bussche,...?

Tweede rij van l.n.r.

Romanie Bockaert, Martha Van Acker, Anna Herman, Madeleine Danneels, Julia Vermeulen, Judith Steyaert, Anna Van Parijs, Leontine Depré, Maria Van den Bussche, Helena Lootens, Clara Depré.

Derde rij van l.n.r.

Martha De Boever, (achter Mad. Danneels), Héléna De Vooght, Gerarda Van Eeghem, Alice Van de Sompele, Laura Lambrecht, (?), Maria De Vooght, Louise De Clercq, Maria De Vos.

Bovenste rij van l.n.r.

(?), Madeleine Dewaele, Celina Duyck, (?), Maria Moelaert, Emelie Geirnaert, Emelie Duyck, (?), Leonie Defauw, Madeleine Noteboom, Celesta Van Pamel, Emelie Van Wijnsberghe.

E.H. De Corte was pastoor van Sint-Maria-Aalter van 1908 tot 1921.

Moeder Marcella - Rosalie Goeminne werd geboren te Wingene op 5 augustus 1868. Zij is in 't klooster getreden te Sint-Denijs-Westrem op 6 juni 1892, geprofest op 26 september 1893. Zij is op 8 september 1920 van Maria-Aalter naar Zingem gezonden, waar zij overleed op 13 maart 1945.

Zuster Emiliana - Maria Huldere werd geboren te Zele-Durmen op 25 februari 1880. Zij verliet Maria-Aalter op 7 september 1921, zij was ook te Aalter en overleed te Sint-Denijs-Westrem op 15 april 1971.

Medewerking : Zuster Bonaventura.
Bronnen : Archief klooster van Sint-Denijs-Westrem en "Sint-Maria-Aalter" van Arthur Verhoustraete.

DE MEISJESCHOOL VAN AALTER IN HET KASTEEL LOVELD TIJDENS DE EERSTE WERELDOORLOG.

Gedurende de eerste wereldoorlog werd de school in de Brouwerijstraat ingenomen door Duitse troepen en zo kwam het dat de school verhuisde naar het kasteel van graaf d'Hemricourt De Grunne in het Loveld.

Onderstaande foto werd genomen vóór de ingang van het kasteel in het jaar 1918.

Op de bovenste rij v.l.n.r.

Madeleine De Vliegheer, Olga De Buysser, Marie Van den Heede, Irma De Vreese, Bertha De Vrieze, Germaine Versluys, Maria Carette en Madeleine Van Acker.

2e rij boven v.l.n.r.

Clarisse De Bruyne, Marie Lambrecht, Marie d'Hulster, Martha Colpaert, Clara De Muyt, Hélène Marechal, Marcella Van Dycke en Hélène Warniers.

3e rij boven v.l.n.r.

Yvonne Lievens, Adèle Van Parijs, Germaine Steenbeke, Clara Van de Walle, Maria Van der Haeghen, ... Blondeel en Zuster Albertine.

4e rij v.l.n.r.

Gabriëlle Coucquyt, Emma De Witte, Hélène Mortier, Marie Francoys, Maria Smessaert, Madeleine Mortier, Marie Mouton en Andréa Martens.

5e rij v.l.n.r.

Maria De Wulf, Agnes De Craemer, Maria Willems, Maria Van de Keere, Moeder Félicité, Octavie Van de Moere, Anna Van Belleghem, Clarisse Ardeel en Maria Van Nieuwenburg.

Zittend v.l.n.r.

Bertha Schoonaert, Marie-Louise De Hovre, Zulma Ardeel, Angèle De Fauw, Hilda d'Huyvetter, Maria Van Driessche, Julia Van 'Gampelaere, ... De Schuyter, Yvonne Van de Reviere en Clarisse De Ram.

Op het bord staat geschreven: "Wees hartelijk welkom, ijvervolle Herder, bij uwe kleine trouwe, schaapjes".

De ijvervolle herder was de nieuwe pastoor E.H. Jules Van den Driessche, die te Aalter verbleef van 1918 tot 1926.

Moeder Félicité - Camilla Van Ceulebroeck werd geboren te Gent op 31/5/1861, trad in het klooster der Zusters van den H. Vincentius à Paulo te Sint-Denijs-Westrem op 18 april 1881 waar zij geprofest werd op 8 september 1882. Zij kwam naar Aalter "om er de school te bestieren" en bleef er tot 16 september 1893. Toen werd zij teruggeroepen naar Sint-Denijs-Westrem maar keerde reeds op 28 september van hetzelfde jaar terug naar Aalter als overste, op vraag van pastoor Theodoor Dalschaert. Zij verliet Aalter in 1921 en overleed te Zwijnaarde op 1 maart 1924.

Op het bidprentje uitgereikt ter harer gedachtenis staat o.a. te lezen: "Gedurende 35 jaren heeft zij in de belangrijke gemeente van Aeltre hare grondige kennissen, geest en lichaamskrachten aan de opvoeding der jeugd geslachtenofferd. Duizende leerlingen houden haar naam en gedachtenis in zegening..."

Zuster Albertine - Sidonie Dont is te Gent geboren op 17 oktober 1878. Zij trad in het reeds voornoemde klooster op 30.10.1899 en werd er geprofest op 27.12.1900. Zij stond in het onderwijs van 1/10/1898 tot 1/7/1948. Zij kwam naar Aalter op 27/1/1915 en bleef er tot aan haar overlijden op 10 mei 1952.

37 jaar lang heeft deze zuster gewerkt voor het onderwijs en de opvoeding van de Aalterse jeugd. Zij hield zich ook bezig met de voorbereiding tot de Plechtige Kommunie op het einde van de zeven weken.

Op het bidprentje staat zeer terecht te lezen: "Met zang en muziek heeft zij de Heer gediend".

Medewerkers: Foto: Yvonne Lievens - Tekst: Anna Verhoustraete en het klooster van Sint-Denijs-Westrem.

BOEKBESPREKING

Verbroedering Bellem - Jezus-Eik. - Op zondag 21 mei 1978 greep de eerste verbroederingsdag plaats tussen Bellem en Jezus-Eik. Deze ontmoeting stond in het teken van een eeuwenoude gemeenschappelijke Mariadevotie. In de Vlaamse Toeristische Bibliotheek verscheen als nummer 229-230 (maart-april 1978) een uitvoerige studie over deze gemeenschappelijke Mariadevotie van de hand van onze sekretaris Roger Defruyt.

Deze brochure is opgevat als een tweeluik. In het luik Bellem wordt in grote lijnen de parochiale geschiedenis van Bellem geschetst. Daarin wordt natuurlijk veel aandacht besteed aan het Mariabeeldje van Jezus-Eik, dat reeds in 1653 op het O.L.-Vrouwaltaar van de kerk van Bellem geplaatst was. Dan volgt een uitvoerige beschrijving van de Mariadevotie te Bellem gedurende de laatste driehonderd jaar.

In het tweede luik komt de geschiedenis van de parochie Jezus-Eik uitvoerig aan bod. Daarin wordt o.m. de legende, het ontstaan van het bedevaartsoord, het bouwen van de kerk en de ontwikkeling van Jezus-Eik als dorp beschreven. Uiteraard krijgt ook de godsvrucht tot Maria te Jezus-Eik veel aandacht in deze brochure.

Deze goed en knap geschreven brochure is verlucht met zestien foto's van Bellem en Jezus-Eik en telt 24 bladzijden. Zij kan verkregen worden tegen de prijs van 60 fr. bij Roger Defruyt. Deze bijdrage is een belangrijke aanwinst voor onze kennis van de geschiedenis van Bellem, omdat dat de auteur een nieuwe synthese van de historiek van de Mariale devotie te Bellem gebracht heeft.

WANDELBOEKJES

Het schoonbergpad te Aalter. - Door onze ondervoorzitter Maurice Thys werden enkele bladzijden historische kommentaar geschreven bij het Schoonbergpad te Aalter. Dit nieuw wandelpad werd aangelegd in de lente 1978 door de afdeling Aalter van de Vakantiegenoegens-A.C.W. Deze brochure telt acht bladzijden en is geïllustreerd met vier foto's. Op de kaft werd het wandelpad in kaart gebracht. In dit boekje vindt de heemkundig geïnteresseerde wandelaar enkele historische bijzonderheden over de omgeving die hij verkent. De brochure kost 20 fr. en is te verkrijgen bij Maurice Thys.

Het Kranepoelpad te Aalter. - Reeds in 1965 werd het Kranepoelpad aangelegd en officieel opengesteld op 15 augustus 1965 in aanwezigheid van Jozef Van Overstraeten, algemeen voorzitter van de VTB-VAB. Ter gelegenheid van de tweede wandeltocht met gehandikapt, ingericht door de plaatselijke VTB-VAB, schreef onze sekretaris Roger Defruyt een goed gedocumenteerde brochure over de historische plaatsen die langsheen dit pad zijn gelegen. Dit wandelboekje is geïllustreerd met zes pentekeningen en een gedetailleerde wegwijzer. Het verscheen in de reeks Wandelboekjes van de Vlaamse Wandelaarsbond als nummer 64 en kost 20 fr. Het is te verkrijgen bij Roger Defruyt.

Luk STOCKMAN

Koen. - Pas verscheen de 7de roman van Andre De Ké, geboren te Aalter en woonachtig te Drongen.

Hoofdpersonage in dit nieuwe boek is Koen, een jongetje van 9 jaar. Door een bepaalde "gebeurtenis" tijdens de bezetting, beleven Koen en zijn moeder moeilijke bevrijdingsdagen in 1944. Uiteindelijk belanden Koen, zijn moeder en zijn zusje op Vlooienveld, de armenwijk van de parochie.

Daar komt Koen opnieuw tot rust en kan hij terug ravotten, dromen en hopen. Een opmerkelijk boek waarin de kinderpsyche van het jongetje gerespekteerd wordt. Een boeiend en ontroerend boek dat geen lezer onverschillig laat.

Uitgeverij : N.V. Snoeck-Ducaju en Zoon, Gent. - 160 pagina's.

Te verkrijgen in elke boekhandel.

Voor een genaamtekend eksemplaar : storting of overschrijving op prk. 000-0880238-60 A. De Ké, Drongen.

Vaarwel landelijk Zomergem. - Het landelijk dorp van toen is zo goed als verdwenen. Wij zijn ondergeschikt aan de techniek en verslaafd aan de machine. In de huidige maatschappij is "hebben" belangrijker dan "zijn".

Milac-Zomergem wil, door middel van oude prentbriefkaarten en zeldzame privaatfoto's, het "Oude Zomergem en Ronsele" doen herleven. De opstellers van het fotoboek hebben een overzicht van toen zo breed mogelijk uitgewerkt.

De historische gegevens werden verzameld door de heemkundige Maurice Ryckaert, die ook zorgde voor een uitgebreide inleiding over Zomergem tijdens de 17de eeuw. Twintig inwoners bezorgden het tijdelijk redaktiekomitee een hele reeks foto's en zichtkaarten. Een zestal bejaarde Zomergemners lieten hun herinneringen schriftelijk vastleggen, zodat dit lees- en kijkboek ook een anekdotisch karakter kreeg.

Een flink gedeelte van de opbrengst is bestemd voor het missiewerk van vier Zomergemse missionarissen.

Technische gegevens : formaat 21 bij 29,7 cm., 100 afbeeldingen in bruine tint, gedrukt op gestreken papier van 135 g.

Het boek "Vaarwel landelijk Zomergem" kan nu reeds besteld worden. Het kost 280 fr. (+20 fr. indien het moet verzonden worden). Er kan ingeschreven worden bij de penningmeester M. Termont, Dreef 58, 9930 Zomergem (rek. 001-0596156-70 van Milac-Zomergem).

Nu reserveren wil zeggen dat u er zeker van bent dat u vanaf 1 mei 1979 een uniek fotoboek bezit !

Roger DEFUYT

Het hoofdartikel van het volgend nummer
handelt over

"AALTER IN SEPTEMBER 1944"

Onder deze titel zal onze ondervoorzitter, Maurice Thys,
het relaas geven van de militaire akties die
tot de bevrijding van onze gemeente geleid hebben.

LAND VAN DE WOESTIJNE

Tijdschrift van de Heemkundige Kring „Arthur Verhoustraete”

Erevoorzitster : Mej. Anna VERHOUSTRAETE, Lostr. 30, Aalter.

Voorzitter : Luk STOCKMAN, Brugstr. 103, Aalter

Ondervoorzitter : Maurice THYS, Bierweg 29, Aalter.

Sekretaris-penningmeester : Roger DEFRUYT, Kestelstr. 57, Aalter

Verslaggever : Eric CLAEYS, Veldemeersdreef 21, Aalter.

Leden :

Jan CAMERLINCKX, Schuurlo 12, Aalter.

José DEGUFFROY, Ter Weibroek 29, Aalter.

Maurice MICHIELS, St.-M.-Aalterstraat 34, Aalter.

Marcel SAELENS, Wingenstr. 82, Aalter.

Br. Achiel TAILDEMAN, Redemptoristenklooster, 2160 Essen.

Jean VAN CLEVEN, Manewaarde 14, Aalter.

Robert VERHELST, Stationsstr. 44, Aalter

André VERHOUSTRAETE, Lostr. 30, Aalter.

Ivan HOSTE, Muzeumstraat 93, Bellem

Cyriel LOOTENS, Bellemdorppweg 134, Bellem

Lidmaatschapsbijdrage 200 fr. per jaar.

Steunende leden 250 fr. en ereleden 500 fr. per jaar.

Te storten op rekening nr. 442-6594361-40 van Heemkundige Kring
„Arthur Verhoustraete”, Kestelstraat 57, 9880 Aalter.

Verschijnt tweemaal per jaar.

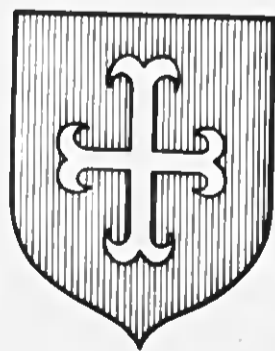
Er worden geen afzonderlijke nummers verkocht.

INHOUD :

1. Roger DEFRUYT : De Brugse Vaart n.a.v. De Slag der Witte Kaproenen (1379-1979)	3
2. Roger DEFRUYT : Jakob-Lieven van Caeneghem	20
3. Luk STOCKMAN : De Sint-Kruisparochie van Lotenhulle in de 15de eeuw.	32
4. Jan CAMERLINCKX : Grafsteen Jullien-Van Cutsem te Sint-Maria-Aalter.	35
5. Maurice MICHIELS jr. : Heemkunde en familiegeschiedenis.	38
6. Maurice THYS : Wie kent wie ?	40
7. BOEKBESPREKING.	46

Land van de Woestijne

Tijdschrift van de

Heemkundige kring „Arthur Verhoustraete”

2e jaargang · nr. 2 · 1979

TEN GELEIDE

Sedert jaren verzamelt onze ondervoorzitter Maurice Thys alle gegevens betreffende de militaire akties die tot de bevrijding van onze gemeente hebben geleid. Vier dagen lang grepen er rond de Brugse Vaart en de Oude Vaart schermutselingen plaats tussen de terugtrekkende Duitse achterhoede en de oprukkende Poolse voorhoede. Daarbij sneuvelden zestien Polen.

In dit nummer over "Aalter in september 1944" deelt Maurice de vrucht van zijn jarenlange opzoekingen mee. De lezer vindt in dit nummer een boeiend verslag van de tragische gebeurtenissen in de septemberdagen van 1944.

Als voorzitter van het Polenherdenkingskomitee, beijverde Maurice Thys zich ten eerste om het tot stand komen van een bescheiden monument ter nagedachtenis van de zestien gesneuvelde Polen. Op 3 september 1972 werd in de wijk Ter Walle het gedenkteken plechtig onthuld in aanwezigheid van talrijke oud-gedienden van de 1ste Poolse Pantserdivisie.

Door de uitgave van dit nummer willen we feiten en gebeurtenissen tijdens de septemberdagen van 1944 definitief vastleggen voor het nageslacht vooraleer de generatie Aalternaars, die alles meegeleefd heeft, verdwenen is.

Van harte wens ik Maurice Thys proficiat met zijn boeiend relaas over "Aalter in september 1944".

Luk Stockman
voorzitter van de Heemkundige Kring
"Arthur Verhoustraete"

AALTER IN SEPTEMBER 1944

Dit jaar is het precies 35 jaar geleden, dat Poolse troepen onze gemeente bevrijdden, na een vijandelijke bezetting van meer dan vier jaar. Hoe zij het klaar speelden om de Duitsers uit Aalter te verdrijven kunt u lezen in de hiernavolgende bijdrage.

Deze bijdrage heeft uitsluitend betrekking op de militaire operaties, die geleid hebben tot de bevrijding van onze gemeente zoals ik ze, samen met duizenden Aalternaren, heb beleefd en aangevoeld.

Het opmaken van het relaas van de strijd voor onze bevrijding was geen gemakkelijke taak, want behalve enkele foto's is er in de plaatselijke en gewestelijke bladen van die tijd niets te vinden. Ik heb mij dan ook veelal gebazeerd op de getuigenissen van mensen, die hun (soms tragische) herinneringen uit deze beroerde septemberdagen van 1944 spontaan hebben meegedeeld, en op hetgeen ikzelf heb meegemaakt.

Ik heb getracht een zo duidelijk mogelijk beeld te schetsen van de krijgsverrichtingen tussen 8 en 12 september 1944, die zich afspeelden in de omgeving van beide armen van het kanaal, maar ik ben er mij zeer goed van bewust, dat mijn bijdrage slechts een onvolledig relaas geeft van de gebeurtenissen. Ik meen echter, dat het beter is tenslotte iets te schrijven dat onvolledig is, dan helemaal niets.

Ik dank oprecht de tientallen mensen, die op een of andere manier geholpen hebben om deze bijdrage mogelijk te maken. Ik dank vooral Marcel Taildeman die zeer veel inlichtingen heeft verzameld. Het is mede dank zij zijn opzoekingen dat het thans mogelijk is, de strijd die de Polen hier gestreden hebben te beschrijven.

*****

De ontscheping der geallieerde strijdkrachten op de Normandische kusten op 6 juni 1944 werd ook door de bevolking van Aalter met een enorme vreugde vernomen en men hoopte op een spoedige bevrijding. De berichten over de krijgsverrichtingen in de gecensureerde dagbladen waren natuurlijk zeer schaars en partijdig, maar toch waren wij vrij goed op de hoogte over het verloop van de strijd, dank zij de berichten die wij vernamen langs de B.B.C. Het beluisteren van de Engelse radio was wel gevaarlijk en de post werd fel gestoord door de Duitsers, maar de mensen trotseerden het gevaar en iedere overwinning der geallieerden betekende voor ons een stap dichterbij de vrijheid.

In de maand augustus begon de Duitse nederlaag in Normandië zich duidelijk af te tekenen en na de slag bij Falaise volgde een snelle geallieerde opmars. De 21e Britse legergroep, waarvan ook het Kanadese 1ste Leger en de 1ste Poolse Pantserdivisie deel uitmaakten, rukte naar België op zonder ernstige weerstand te ondervinden. Op 3 september waren de Britten te Brussel en op 4 september veroverden zij de onbeschadigde haven van Antwerpen.

Toen wij dit nieuws vernamen hoopten wij voorzichtig, dat wij zouden bevrijd zijn op de kermis die in 1944 op 17 september viel. Onze uitbundige vreugde werd wel enigszins getemperd door het bewustzijn, dat wij samen met duizenden Duitsers, praktisch ingesloten zaten in een gebied dat lag tussen Noord-Frankrijk, de lijn Mons-Brussel-Antwerpen, de Schelde en de Noordzee.

Toen de geallieerden echter i.p.v. vanuit Antwerpen naar de Scheldemonding op te rukken, om de haven van Antwerpen vrij te maken, zich richtten naar het noorden, om langs Nijmegen en Arnhem een overgang over de Rijn te forceren, werd door de Duitse legerleiding beslist de toegang tot de Antwerpse haven hardnekkig te verdedigen, teneinde het gebruik ervan door de geallieerden zo lang mogelijk te beletten. Als hoofdverdedigingslinie voor het gebied ten zuiden van de Schelde werd het Leopoldkanaal, tussen de Braakman en Heist, aangeduid. De kanalen Brugge-Zeebrugge, Brugge-Gent en Gent-Terneuzen moesten zolang mogelijk verdedigd worden om de Duitsers toe te laten intussentijd hun posities langs het Leopoldkanaal te verstevigen.

Vanaf 3 september leefde men te Aalter in een angstige spanning en men wachtte met grote ongerustheid het verder verloop van de krijgsverrichtingen af. Tijdens de meidagen van 1940 was onze gemeente er met enkele kleinere bombardementen vrij goed vanaf gekomen, maar nu werd gevreesd dat er hevig zou gevochten worden aan het kanaal Gent-Brugge.

Toen wij op zondag, 3 september, naar de H. Mis gingen waren reeds enkele huizen bevlagd met Belgische of geallieerde vlaggen. De Duitsers ontruimden hun uitkijkpost op de molen in de Warande.

De daaropvolgende dagen was er in de Stationsstraat een voortdurende beweging van aftrekkende Duitse troepen. Zowel bij dag als bij nacht trokken ze voorbij. De soldaten zagen er moe en afgemat uit ; ze hadden honger en behoefte aan rust en enige uren slaap. Dit alles werd hen echter door hun oversten, die hen voortdurend tot spoed aanzetten, niet gegund want zij wisten dat de geallieerden hen op de hielen zaten.

Door een "Verordnung" was het de bevolking verboden langs de straat te staan kijken. Men mocht immers niet zien in welke erbarmelijke toestand het eens voor onoverwinnelijk aanziene Duitse leger zich nu bevond. Maar spijs dit verbod wilden de mensen toch alles zien. De vier lange oorlogsjaren hadden hen geleerd steeds op hun hoede te zijn, maar dit schouwspel zouden of wilden ze niet missen. In het geheim, verdoken achter de venstergordijnen, vanop de zolders, door de spleten in deuren en afsluitpoorten spiedden de mensen met leedvermaak dit schouwspel af. Een paar mensen hadden toch de onvoorzichtigheid begaan te blijven stilstaan op de hoek van de Markt en de Bellemstraat en alles ging goed tot op het ogenblik dat er een officier voorbijkwam.

Zodra hij hen bemerkte had ging hij op hen af en deed met veel "gedonnerwetter" en heftig armgezwaai teken dat ze onmiddellijk moesten verdwijnen. Daar ze volgens hem niet snel genoeg op zijn bevel reageerden, kwam hij dichterbij, zodat onze vrienden, bewust van het dreigend gevaar, het op een lopen zetten, achtervolgd door de Duitser. Ze hadden nog juist de tijd om over een poort te springen die zeer stevig gegrendeld was, zodat het de Duitser, met zijn volledige uitrusting, niet mogelijk was hen verder te achtervolgen.

Alles was geconcentreerd op de bevrijding. Bijna niemand werkte nog, behalve de landbouwers, en de mensen bleven op hun dorpen en zodicht mogelijk bij hun woonplaats. Het spoorwegverkeer lag nagenoeg stil, want reeds geruime tijd werd elke lokomotief door geallieerde vliegtuigen beschoten. Levensmiddelen werden inderhaast opgeslagen, in zo verre er iets te halen viel, want de rantsoenen waren zeer klein. Veel kelders werden voorzien van versterkingen en er werden schuilkelders gebouwd met de middelen waarover men beschikte ; alles

werd in gereedheid gebracht voor de nakende bevrijding. Hoe het hier zou verlopen kon niemand voorzien. Zou het zonder tegenstand vanwege de vijand zijn of zou er nog gevochten worden vooraleer we bevrijd waren? Men hoefde nochtans niet veel af te weten van militaire strategie om te beseffen, dat de Duitsers van de zeer gunstige geografische ligging van onze gemeente zouden gebruik maken, om de snelle opmars der geallieerden te vertragen en zelfs tijdelijk tot staan te brengen. Het kanaal Gent-Brugge, met zijn twee armen, vormde een ideale hindernis, waar ze zeer nuttig gebruik konden van maken. Achter de steile oevers van het kanaal konden ze immers een zeer sterke verdedigingslijn opbouwen. Het was bijna vanzelfsprekend dat de geallieerden hier de eerste ernstige tegenstand in Vlaanderen zouden ontmoeten en dat was voor ons een somber vooruitzicht.

Vele van de talrijke Duitse kolonnes, die hier dagenlang voorbijgetrokken waren, hadden zich hervormd tot een zeer sterke en te duchten eenheid. Op de meeste strategische punten waren er loopgraven en eenmansputten gegraven, bezet door zwaar bewapende manschappen. De kanaalbrug was ondermijnd om ze, indien nodig, aanstonds te kunnen opblazen. Kortom, alles werd in gereedheid gebracht om de geallieerden de voet dwars te zetten. Wij vreesden bijgevolg niet ten onrechte, dat het in ons dierbaar geboortedorp Aalter, tot een bloedig treffen zou komen, waardoor nog veel slachtoffers konden vallen, vooraleer we bevrijd zouden zijn, tenzij de Duitsers, nog vóór hun aankomst alhier, een zware nederlaag zouden oplopen.

Buiten het dorp was er van de oorlog niet zo veel te zien. De landbouwers verrichtten gewoon het werk op het veld. Wel werd de stilte geregeld verstoord door het gedreun van grote groepen geallieerde bommenwerpers, op weg naar Duitsland.

Op 7 september trokken zeer veel aftrekkende Duitse troepen door het dorp. Een schildwacht, opgesteld op de markt, zond hen allemaal naar de Bellestraat naar Bellebrug. Tegen het vallen van de avond was plots alle verkeer stil gevallen en de straat was helemaal verlaten. De inwoners maakten van deze gelegenheid gebruik om samen te komen en het gebeuren van de laatste uren te bespreken.

Dezelfde avond kon men duidelijk het geschut en het mitrailleurvuur horen. Op dit ogenblik bevonden de geallieerden zich tussen Roeselare en Tielt. De mensen van Aalter beseften dat de langverwachte bevrijding nabij was en er werd gebeden opdat alles goed zou verlopen. Tijdens de nacht woedde een geweldige stormwind. Het was één van de beroerdeste nachten van de laatste tijd. De troepenbeweging ging verder. Op zeker ogenblik was de smalle Bellestraat zo overvol met soldaten, voertuigen, paarden en auto's, dat er geen beweging meer mogelijk was. Vanop een laag omheiningmuurtje gaf een officier aldaar bevelen om toch wat beweging te kunnen krijgen in deze chaos. Uren heeft het geduurd vooraleer de straat vrij was en tegen de morgen was het weer rustig.

Ze zijn daar!

Vrijdag 8 september 1944 zou een belangrijke datum worden in de geschiedenis van onze gemeente. Die dag, het feest van O.-L.-Vrouw-Geboorte, viel dit jaar op een vrijdag. Zulke feestdagen, of afgestelde heiligdagen, noemde men te Aalter in die tijd nog "mesdagen". Op deze dagen werd er door de landbouwers minder gewerkt en er was gewoonlijk vrij veel volk in de H. Missen. Toen was het Vlaamse volk nog zeer vroom en godvruchtig en er was een zeer grote devotie tot O.-L.-Vrouw.

Talrijke Duitsers hadden met paarden en wagens de stormachtige nacht doorgebracht op de markt en de aanpalende straten en sommigen hadden beschutting gezocht tegen de felle westenwind aan de kerkmuur, kant markt. De kerk zelf hadden zij volledig geëerbiedigd, zodat niets het opdragen van de H. Mis belette. Niettegenstaande de geladen sfeer waren er toch nog veel gelovigen in de H. Mis. Er was trouwens in de vroege ochtend niets te horen van het naderend oorlogsgeweld. De zon scheen reeds vroeg en het beloofde een mooie septemberdag te zullen worden. Het was de tijd voor het rooien van de aardappelen en het was buiten het dorp zodanig rustig, dat de landbouwers zich warempeel nog naar hun velden begaven om dit werk voort te zetten.

Tijdens de voorbije nacht hadden Poolse troepen, vanuit Roeselare de streek van Tielt bereikt en stuitten in de stad zelf op hevige tegenstand. Doch terwijl de strijd daar voortwoedde, zakte een groep pantserwagens van het 2de geblindeerde regiment af naar onze buurgemeente Ruiselede, waar de verraste Duitsers zich inderhaast klaarmaakten voor een verwoede tegenstand. Zó was de toestand toen wij opeens werden opgeschrikt door een hevig kanon- en mitrailleurvuur komend uit de richting van Ruiselede. Het was ongeveer 10 uur toen de slag van Ruiselede begon, hetzelfde uur als nu ons zomerruur "Duits ure", zei men in Aalter. Onze gemeente had geluk in die zin, dat het noodlot Ruiselede trof, hetgeen zou beletten dat de vijand zich kon verdedigen in het centrum van Aalter.

Heel Aalter hield de adem in en de vlaggen gereed, want wij voelden dat het ogenblik, waarop we jaren lang hadden gewacht, aangebroken was. Het uur der verlossing was nabij; het einde van meer dan 4 jaar ellendige bezettingstijd.

De hele voormiddag woedde de strijd te Ruiselede onverminderd voort en het kanongebulder, mitrailleur- en geweervuur hielden geen ogenblik op. Groepen zwaar gehavende Duitsers kwamen afgezakt naar Aalter om de slag te Ruiselede te ontwijken en nog tijdig de overkant van het kanaal te bereiken ofwel langs de brug van Aalter, ofwel langs Bellem. Een grote kolonne met wagens en paarden, veldkeukens en licht geschut had zich vergist en moest aan Hoekstraat, waar de brug in mei 1940 opgeblazen was en niet vervangen door een noodbrug, onverrichterzake terugkeren naar de kerk van St.-Maria-Aalter en vandaar, langs Stratem en de Sint-Maria-Aalterstraat, naar Aalter-brug. De Duitsers waren in paniek en voortdurend zetten zij hun paarden aan om sneller te lopen. Wij werden door hen verrast, toen wij in het bos bezig waren een berkeboom, die door de stormwind van de vorige nacht afgekraakt was, af te zagen, want het brandhout was kostbaar tijdens de oorlogsjaren. Ik hoorde hen duidelijk zeggen "Sie sind hier noch an der Arbeit.", doch zij hadden blijkbaar niet de bedoeling de burgers lastig te vallen en ook onze vrees, dat ze fietsen zouden opeisen, bleek ongegrond.

In de Brugstraat stond een hoog wit huis, gebouwd in de 17e eeuw als "huis van plaisance", toen een buitenverblijf van de heren Ter Walle en zetel van de heerlijkheid van die naam. Het werd vóór enige jaren afgebroken voor de verbreding van de Brugstraat. In 1944 was het bewoond door de landbouwer Th. Mattheeuws. De hoeve was sinds enkele dagen bezet door een 20-tal soldaten, twee Feldwebels en een hogere officier. De bewapening der soldaten bestond enkel uit een geweer en een paar handgranaten ; deze laatsten staken links en rechts in hun hoge laarzen. Terwijl de soldaten op de hoeve verspreid zaten, deels in de schuur, deels in de stalling, zaten de twee Feldwebels en de officier in de grote oude boerenkeuken. Aan het hek stond een schildwacht opgesteld.

De verdwenen woning van Th. Mattheeuws in de Brugstraat.

Deze post stond telefonisch in verbinding met een meer achteruitgelegen verdedigingspost, alsook met het gros der troepen, dat over de vaart gelegerd was. Al de terugtrekkende troepen werden hier in de voormiddag van 8 september tegengehouden en naar Ruisselede gestuurd om er aan de strijd deel te nemen. Tenslotte vertrok ook de bezetting van de hoeve naar voornoemde plaats. De eerste eenheid, die Aalter zou bereiken, was het 2de eskadron, van het 2de Poolse Pantserregiment. Dit regiment was op 8 september vertrokken vanuit het gehucht Gitsberg te Gits en bereikte langs Wingene de wijk Klaphulle te Ruisselede, waar het bevel kreeg de wegen ten westen en ten noorden van deze plaats te bezetten om de terugtocht van de vijand te beletten. Het 2de eskadron, onder de leiding van Kapitein T. Wielogórski, werd in reserve gehouden tussen Ruisselede en Wingene, op het kruispunt naar Doornkerke, waar het op verdere bevelen wachtte. Ook in de namiddag woedde de strijd te Ruisselede in alle hevigheid verder. Aalter leek als uitgestorven en overal, ook buiten het dorp, was alle werk stilgelegd en bijna iedereen bevond zich in de schuilplaatsen. De spanning steeg ten top en angstig wachtte men de komende gebeurtenissen af. Hier en daar verschenen weerstanders, mannen in overall, met een driekleurige armband, gewapend met een geweer, een revolver of een stengun.

Een viertal leden van het Geheim Leger begaven zich per fiets naar de plaats waar de Poolse kolonne zich bevond. Eén van hen was Marcel Van der Elst, thans woonachtig te Aalter. Hij vertelt hierover hetgeen volgt : *"Aan de Poolse kommandant maakten wij ons bekend en boden hem, in opdracht van onze oversten, onze diensten aan. Na een kort gesprek over de radio, met zijn hoofdkwartier, kwam de Poolse officier ons tegemoet, drukte ons de hand en met een lachend O.K. verzekerde hij ons, dat onze hulp werd aanvaard. Vooreerst werden ons allerlei inlichtingen gevraagd over Duitse troepenbewegingen. De eerste opdracht die we van de Poolse kommandant kregen, was op verkenning trekken. Wij fietsten met een tweetal, gekleed in een kakioverall, met het kenteken van het Geheim Leger op de mouw, alpenmuts, Belgische koppelriem, Duitse revolver en Belgisch geweer over de schouders, op een piepende fiets naar Doomkerke ; er was niets ongewoons te bespeuren. Wij reden verder langs het Veldkapelletje naar St.-Maria-Aalter. Behalve het oorlogslawaai op de achtergrond, leek alles rustig. De bewoners van St.-Maria-Aalter keken verbaasd op, toen ze de twee vreemde kerels zagen voorbijfietsen. Er was geen enkele Duitse soldaat te zien. Uit inlichtingen vernamen wij dat het in Aalter nog krioelde van Duitse soldaten. Mijn vriend drong aan, dat wijzelf eens tot in Aalter een kijkje zouden nemen. Onderweg, wij waren reeds voorbij het café "Het Halfweeghuis", ontmoetten wij burgers die van Aalter kwamen en die ons vertelden, over druk verkeer van aftrekkende Duitsers in de Stationsstraat die op de vlucht waren met krakende karretjes en versleten fietsen. De soldaten zagen er vermoeid en slordig uit. Men had ook SS-soldaten opgemerkt met de machinepistool op de borst, die er blijkbaar nog op uit waren weerstand te bieden. Het werd ons ten stelligste afgeraden onze weg, richting Aalter, te vervolgen. "Als de Duitsers u opmerken, is het met u twee gedaan" was de wijze opmerking van een omstaander. Wij reden terug naar de weg Ruiselede-Wingene, in de nabijheid waar de herberg "Strokot" staat."*

Aangezien de Polen er maar niet in slaagden de Duitse weerstand te Ruiselede te breken en zij reeds ingelicht waren over de drukke Duitse troepenbeweging op de weg Aalter-Ruiselede, deed de kommandant een beroep op de Poolse luchtmacht om tussen beide te komen. Na berichten via de radio naar het hoofdkwartier, kwam het nieuws, dat de luchtmacht een handje zou komen helpen. Gekleurde rookbommen werden aangestoken en een vlag met witte ster werd uitgespreid om de piloten attent te maken op de aanwezigheid van de Poolse kolonne.

Rond 17 u 15 vloog een groep van 8 jachtbommenwerpers, volgens ingewonnen inlichtingen van de 131ste Wing, boven Aalter, in de richting Ruiselede. Zeer laag daalden zij boven de Aalterstraat, waar de strijd woedde, en beschoten de Duitsers, die zich bijna zonder beschutting langs de steenweg bevonden, gadeloos met hun boordwapens. De uitwerking was verschrikkelijk en het schieten verminderde zeer veel, maar toch was er een tweede ingrijpen van de luchtmacht nodig om de laatste weerstand te breken. Toen viel het meeste geschut stil en men dacht te Aalter ten onrechte, dat de strijd te Ruiselede ten einde was. De gevechten eindigden eerst even na 20 uur. Te St.-Maria-Aalter was er na de middag reeds een groep pantserwagens op verkenning geweest.

Ondertussen had het 2de eskadron het bevel gekregen om op te rukken tot aan de Klaphulle, waar een 50-tal Duitsers gevangen waren genomen en weggebracht moesten worden. Zij werden door een Poolse officier, twee Poolse soldaten en een 4-tal verzetslieden naar het Radiocentrum van Ruiselede overgebracht, waar ze konden bewaakt worden door andere leden van de weerstandsgroepering.

De weg Ruiselede-Aalter na de slag op 8 september 1944.

Om 17 u 15 kreeg kolonel Koszutski, bevelhebber van het 2de Pantserregiment, het bevel om het gevecht in Ruisselede te verlaten en met zijn regiment en het 10e regiment Dragonders op te rukken in de richting van het Gentse kanaal "om een brug 2,5 km ten noordoosten van Aalter" te veroveren. Om 17 u 45 werd dit bevel doorgegeven aan het 2de eskadron ; het 2de Pantserregiment, met uitzondering van een eskadron, dat te Ruisselede bleef, zette zich in beweging om langs de Bruwaan en Stratem naar de Nieuwendam en de brug op te rukken. Aan de kop van de kolonne bevond zich een groep verkenners waarbij ook onze zegsman van de weerstand, die trouwens de Polen zou vergezellen tot in Nederland. Wij laten hem daarom het relaas brengen van deze verkennings-tocht. «Wij kregen het bevel aan de kop te rijden van de kolonne, richting Ruisseleeds Veld (nu Kruiskerke). De landelijke bevolking, uit haar rust opgeschrikt, kwam toegelopen om de bevrijders toe te juichen ; handen werden gedrukt, tranen werden weggewist. De opdracht van de voorpost bestond er in, inlichtingen aan de bevolking te vragen betreffende de aanwezigheid van vijandige troepen en deze mee te delen aan de officier, die dan op zijn beurt, via de radio, zijn kommandant inlichtte. Zonder moeilijkheden of tegenstand bereikten wij het grondgebied Aalter. We reden door de St.-Maria-Aalterstraat, alleen opgehouden door de uitgelaten bevolking en wilden vlug het station bereiken. Wij kregen het bevel links een grintweg te nemen, richting spoorweg. Wij werden gevolgd door een paar Shermantanks en bereikten langs een onbewaakte overweg de overzijde van de spoorweg en langs de spoorweg ging het toen naar de hovingen De Wulf, waar er terug halt gehouden werd. De tanks waren het veld ingereden richting Aalter-Brug ; zij vuurden met het mitrailleur-geweer en het kanon. We mochten terug verder en we reden in de richting van de oude vaart. Een uitgestrekt terrein met opgespoten grond, voortkomende van de aanleg van de nieuwe vaart, bood ons een ideale schuilplaats. We bleven verscholen achter een berm van 2 à 3 meter hoogte, stapten uit en trachtten te observeren wat er aan de brug en de overkant van de vaart gebeurde. Het was ondertussen volledig duister geworden. Mijn vraag om op te rukken tot aan de brug, werd door de jonge officier aan zijn kommandant overgemaakt, doch wij kregen geen toelating, omdat we in de vuurlijn van de tanks kwamen te liggen. We moesten echter wel terugkeren tot over de spoorweg en kwamen op het hof van Verhoye terecht. We konden de nacht in de woning doorbrengen en Verhoye was zelfs bereid zijn eigen bed af te staan. De officier reed nog tot bij zijn kommandant, was weldra terug en nam een korte rust in de woning.»

Tot zover het relaas van de verkennings-tocht. Ter verduidelijking geef ik hier de gevolgde weg vanaf de St.-Maria-Aalterstraat. De grintweg is de huidige Fatimastraat, toen Bierweg. Vandaar ging het langs de spoorweg, tot aan de onbewaakte overweg, die lag waar nu de brug van de Knokkeweg ligt. Doch laten wij terugkeren naar de kolonne die de verkenners volgde. Gekomen nabij de "Aalterse berg", beter bekend als de "zandberg" op het Ruisseleeds veld (nu Kruiskerke), een parochie van Ruisselede, nabij de grensscheiding met Aalter, op de plaats waar sinds onheuglijke tijd een groot kruis stond onder lindebomen (en nu nog staat), teken van het rotsvast geloof van onze voorouders, waar de weg zich in tweeën splitst, heeft -volgens ooggetuigen- de kolonne even halt gehouden en is na de raadpleging van de militaire kaarten, de weg naar Aalter ingeslagen, toen nog een grintweg, die door de wijk Schoonberg loopt, voorbij het kapelleke van het Hageland, door het gehucht "de Uilhoek" en zo naar de Sterrewijk, toen nog Sterrestraat genoemd. Volgens de militaire kaarten was de brug over de autoweg in de Sterrestraat niet sterk genoeg om het gewicht van de zware pantsers te dragen. De bevelhebber wilde weten of dit

wel juist was en zond verkenner voorop. Gekomen op de plaats waar de weg een korte bocht beschrijft waar langs de ene kant de landbouwer Keereman woonde (waar zijn zoon Gaston nu woont) en aan de andere kant Louis Couckuyt, werden inlichtingen gevraagd omtrent de brug, maar aangezien de burgers geen inlichtingen konden geven, zijn de verkenner zelf naar de brug gaan zien en hebben vastgesteld, dat het overschrijden ervan door de pantsers onmogelijk was. De Duitsers hadden eigenaardig genoeg deze brug niet opgeblazen, doch er waren nog andere wegen waarlangs Aalter kon bereikt worden. De kolonne heeft zich dan maar van de Sterrestraat naar de wijk Stratem begeven (toen Straathem), een deel langs de weg die begint waar André Schelstraete woont en uitkomt in de wijk Stratem, op de weg Aalter-St.-M.-Aalter, aan de hoeve van Gentiel De Muynck en het huis van Achiel Buysse. Het ander deel is langs de weg die begint aan het kruis van de Vijf Ringen gereden en daarna rechts af langs de hoeve van Van Kerrebroeck om uit te komen op dezelfde weg als de eerste groep. Vandaar volgde de kolonne de weg naar Aalter, toen een slechte kalseide, stak de autoweg over (er lag nog geen brug) en reed door tot aan de eerste straat links, de "Kaastrate" (Kwade straat) genoemd.

Dit was toen nog een zandweg, in 't begin smal, maar verder breed, zodat de kolonne zich vrij gemakkelijk kon verplaatsen. Het was tussen 18 en 19 uur toen de kolonne, bestaande uit verkenningswagens, geblindeerde auto's, bren-cars, een rode-kruis auto en verscheidene zware tanks, halt hield nabij de huizen aan het einde van de straat, waar links Edmond Verheye, en rechts Octaaf Ledeganck en Cyriel Verhoye woonden, vlak bij de spoorlijn Brussel-Oostende op de wijk Nieuwendam. Deze plaats zou de volgende dagen één van de vitale punten zijn van de frontlijn.

Langs de weg van de Klaphulle naar de Nieuwendam werden enkele gevangenen gemaakt. Achter ieder schelf, stromijt of houtmijt, was men gaan zien of er geen vijand verscholen zat. Overal kwamen de mensen toegelopen om de bevrijders toe te juichen, maar deze hadden, in hun haast om de brug te bereiken, voorlopig geen tijd om de welkomstgroeten te beantwoorden.

Een zware tank is de spoorweg overgereden, niet aan de overweg, die 100 m verder ligt, maar aan de uiterste hoek van het park van Nobelstede, waar hij vlug op de weg kwam die loopt vanaan de overweg langs de Kattenberg. Het moet echter zijn dat deze tank opgemerkt werd want zodra hij de spoorweg had overschreden, openden de Duitsers het vuur ; er vielen verscheidene granaten rond de tank, zonder dat deze getroffen werd. Na deze beschieting is hij verder gereden tot aan het groepje huizen, links en rechts van de weg. Na een tijdje kwamen nog verscheidene andere tanks op deze plaats aan. Deze zijn niet, zoals de eerste, zomaar over de spoorweg gereden, maar hebben aan de hoeve van Edm. Verheye de weg verlaten, zijn dwars door de weiden naar de (thans afgeschafte) overweg gereden (nabij de plaats waar nu de camping is) en hebben zich langs het park van "Nobelstede" bij de eerste tank aangesloten. Een andere groep is doorgereden tot in de weiden achter de stallingen van de reeds genoemde hoeve van Theofiel Mattheeuws, in de Brugstraat. De gehele namiddag waren groepen overlevenden van de slag van Ruiselede over de brug getrokken. In het centrum van Aalter hoorde men het geronk van de Poolse tanks, doch er zouden nog Duitsers voorbijkomen tot laat in de nacht. De bevrijding zou voor 's anderendaags zijn.

In de namiddag waren verscheidene Duitsers vanuit Ruiselede op de hoeve van Th. Mattheeuws aangekomen. Eén van hen was gewond aan de knie en zette zich naast de pomp neer. Hij vertelde over de gebeurtenissen te Ruiselede, dat

het daar zo wreed was en over het groot aantal tanks van de geallieerden. De manschappen van vijf Duitse wagens wilden niet meer verder. De mensen hadden hen aangetoond dat zij voor een verloren zaak streden en het beter zou zijn dat ze zich overgaven. Het is tenslotte slechts onder bedreiging van een Feldweibel, dat ze toch verder getrokken zijn.

De Poolse tanks in de weiden achter de hoeve hebben halt gehouden op 50 meter van de stallingen, waar zij niet konden zien wat er op de hoeve gebeurde. Nochtans bevonden er zich daar op dat ogenblik nog verscheidene Duitsers. De bewoners, die het geronk van de tanks gehoord hadden waren natuurlijk benieuwd om te weten of het geallieerden of Duitsers waren en daarom gingen twee van de kinderen Mattheeuws even achter de stalling loeren waar zij plots vóór een hele groep tanks stonden. Toen zij de witte ster bemerkten, wisten zij dat het geallieerden waren, maar natuurlijk nog niet dat het Polen betrof. De Duitsers hadden natuurlijk ook opgemerkt, dat er iets gaande was, en onmiddellijk moesten de kinderen uitleg geven over hetgeen ze gezien hadden. De argwaan van de vijand was zeer goed te begrijpen, want hij wist zeer goed, dat de overgrote meerderheid van de bevolking tegen hem was en hem haatte. Toen de Duitsers vernamen dat daar op korte afstand van hen tanks stonden met witte ster, hebben zij zich stil gehouden en zich verborgen in de stallen en de woning. Wonder genoeg bleven de Poolse tanks ter plaatse staan, waarschijnlijk om de burgers te sparen.

Toen de bewoners in de richting van Aalter-Brug stonden te kijken, reed ineens een Duitse vrachtwagen, volgepropt met soldaten, zo snel hij kon naar de brug toe. Toen hij het woonhuis voorbij was bevond hij zich vlak vóór het kanon van één der Poolse tanks in de weide, die onmiddellijk het vuur opende. " 't Was gelijk koffie malen" zei een ooggetuige, maar wonder genoeg reed de vrachtwagen door, niettegenstaande de hevige beschieting. Er moeten nochtans doden en gewonden gevallen zijn bij de Duitsers, maar aangezien de chauffeur niet geraakt was, is de auto nog over de brug, die nog niet opgeblazen was, gereden. Wat er verder van geworden is, hebben we niet kunnen achterhalen. Wat later verscheen er ook een Duitse lichte gevechtswagen langs de Brugstraat. Ook hij werd zwaar beschoten, maar kon zich ijlings achteruit trekken en zich tegen de gevel van het huis gedekt opstellen. Na het invallen van de duisternis, hebben de Duitse soldaten deze pantserwagen verder geduwd tot voorbij de Poolse tanks. De motor lieten zij niet draaien om door de Polen niet gehoord te worden. Deze nachtelijke operatie slaagde volkomen, zodat zij zonder verlies konden ontkomen. Al de Duitsers op de hoeve zijn in de late avond in de duisternis ontsnapt hetzij langs de brug, hetzij alover het vliegveld naar Bellem. Na hun vertrek werden de daar gestationeerde Poolse pantserwagens fel onder vuur genomen door de Duitse artillerie. Niets of niemand werd hierbij getroffen of gekwetst.

Nochtans is er tijdens de beschietingen van die dag een Duits soldaat gedood, waarschijnlijk in de gevechtswagen, want tijdens één der volgende dagen ontdekte vader Mattheeuws in de mergkolen in de tuin, daar waar nu een betonweg loopt in Ter Walle, de dode Duitser. De Polen werden verwittigd, die onmiddellijk kwamen toegelopen met het geweer schietensgereed. De gesneuvelde was met een zeil gedekt ; hij werd afgetast door de Polen. De stumperd had nog drie sigaren, 2 pfennig en een stuk brood bij zich. Hij werd begraven in de boomgaard, zonder kruis of enig teken, zodat men na enige tijd nog moeilijk kon zien, dat hier een soldaat begraven was. Het stoffelijk overschot werd in 1947 of 1948 overgebracht naar een waardige rustplaats, vermoedelijk

naar de Duitse begraafplaats te Lommel. Het was onbegonnen werk, de identiteit, evenals van andere Duitse gesneuvelden, te achterhalen.

Laten wij terugkeren naar de Brugstraat, wat verder naar de brug toe.

Zoals te verwachten was hadden de Duitsers zich niet meteen teruggetrokken over de vaart, maar zij hadden stellingen ingenomen tussen de dreef naar Nobelstede en de woning van A. Dupercyn, die ter hoogte van de tegenwoordige garage Sint-Rita stond, maar afgebroken werd voor de aanleg van de Knokkeweg. Zij waren goed bewapend met zware machinegeweren en ook met een antitankkanon, kaliber 47 mm. Deze troepen zouden nog verscheidene uren na de aankomst van de Poolse tanks de toegang tot de brug verdedigen. Om te weten wat er die avond van 8 september 1944 verder gebeurde raadplegen wij even de verslagen van Poolse eenheden die in de strijd betrokken waren. Vooreerst dit van het 10de Regiment Dragonders. Zoals wij reeds zagen kreeg dit regiment opdracht, om samen met het 2de Pantserregiment op te rukken naar Aalter-Brug. Wij zagen ook hoe deze opmars verliep. Het verslag geeft nog volgende inlichtingen omtrent de opmars : *«Het 10e Dragonders heeft zich naar de Nieuwendam gericht. Luit.Kolonel Koszutski was van plan de brug te veroveren door gelijktijdig aanvallen van het 2e eskadron van het 2de pantserregiment vanuit het zuiden, langs de weg van Aalter en met het 10e Dragonders vanuit het westen, langs de zuidelijke arm van het kanaal. Op ongeveer 600 m. ten zuidoosten van de brug, werd het 2e eskadron tegengehouden door het vuur van machinegeweren en antipantserartillerie, vanuit de richting van de brug. Het eskadron verloor een tank ; twee bemanningsleden werden gedood en de tankcommandant zwaar gekwetst. De Duitsers waren verrast en de brug was niet vernield. Intussen was het 10e Dragonders, dat zich voortbewoog langs de weg evenwijdig met het kanaal, de brug genaderd vanuit het westen tot op een afstand van ongeveer 800 m. Het regiment is moeten gesteund worden door het vuur van het 3e eskadron van het 2e pantserregiment, doch het toeval heeft gewild dat één van de pantsers, bij vergissing, het 1ste eskadron van de Dragonders beschoten heeft. Een onderofficier werd gedood en twee soldaten gekwetst. Door de vallende duisternis en met de mogelijkheid voor ogen, dat bij een aanval uit twee richtingen, de eenheden elkaar opnieuw konden beschieten, werd de aanval afgebroken. Om 21 u 30 kwam het 1e eskadron van het 2e pantserregiment bij de groepering. De gevechtsgroep werd enige malen beschoten door vijandelijke zware mortieren en artillerie. In de vroege morgen hebben de Duitsers de brug gedinamiteerd.»*

Het is nodig enkele punten uit dit verslag nader toe te lichten. Vooreerst is er het drama met de tank. Dit gebeurde in de dreef van Nobelstede naar de Brugstraat. Aan het einde van deze dreef stonden toen twee huizen. Het eerste, dat er nog staat, was bewoond door Georges Janssens, in het andere, dat werd afgebroken voor de aanleg van de Knokkeweg, woonde Raymond Mortier. Niettegenstaande de vele moeite die wij gedaan hebben om te weten wanneer het precies gebeurde, zijn we daar niet meer in geslaagd. Sommigen beweren zelfs, dat het slechts de zaterdagmorgen was, dus op 9 september 1944. Zelfs over het aantal doden was er geen overeenstemming tussen de verschillende getuigen. De getuigenissen van mensen, die er vlakbij waren toen het gebeurde, schijnen nochtans het meest de waarheid te benaderen. Volgens één ervan zijn de tanks op vrijdag 8 september van uit het park van Nobelstede in de dreef naar de Brugstraat gekomen. Ze waren bedekt met bloemen, hen gegeven door o.a. Mevrouw De Wulf. Georges Janssens zwaaide naar de tanks. Op de eerste stond iemand recht in de ronde opening en hij deed teken naar Georges, dat hij

zich moest verbergen. Kort daarop is deze tank getroffen geweest door een Duitse obus. De inzittenden werden zwaar gekwetst en één zelfs onmiddellijk gedood. Deze is maar weggehaald na het vertrek der Duitsers op maandag 11 september 1944, met een Rode-Kruisauto, die zich naast de tank heeft geplaatst. De twee gekwetsten hebben om hulp geroepen maar de mensen durfden niet uit hun schuilkelder komen en zij zijn dan naar Nobelstede teruggekeerd, naar de hoeve waar Van Hoorebeke, woonde.

Een andere ooggetuige vertelde ons hierover het volgende : «*We woonden hier vlakbij de dreef op een klein boerebedrijf. We wisten dat de Duitsers aan de overkant van de dreef, dit op een hondertal meter meer naar de brug toe, zich hadden ingegraven. We hadden van hieruit kunnen opmerken, dat ze in aantal en in sterkte een geduchte tegenstander zouden kunnen vormen voor de Polen, indien dezen het zouden wagen naar de brug toe op te rukken. We hadden ook gezien, dat de vele pantsers opgereden waren naar "Manewaarde" (de hoeve van Mattheeuws), dat ze twee Duitse wagens onder vuur namen en terug reden naar Nobelstede.*

De vernielde Poolse tank in de dreef naar Nobelstede.

Door de aanwezigheid, én van de Duitsers aan de ene kant én van de Poolse tanks hier, waren we niet gerust. We hadden hier vlakbij een schuilkelder liggen, t.i.z. een gegraven put, bedekt met een dikke laag takkebossen. Feitelijk was deze schuilplaats aangelegd in mei 1940, bij de inval van de Duitse legers in ons land. Gedurende de lange oorlogsjaren hadden we er zeer weinig gebruik moeten van maken, maar nu zaten we tussen twee vuren. Het was dus geraadzaam de kelder eens goed te reinigen en wat te versterken. Hetgeen wij hadden gevreesd heeft niet lang op zich laten wachten.....”

”Wij hoorden plots het geronk van aankomende tanks. Onze naaste burens en wij kwamen naar buiten en zagen tot onze grote ontsteltenis, dat er een groot aantal zware pantserwagens naar hiertoe kwam gereden. Dat een treffen met de vijand onvermijdelijk was, beseften we maar al te goed. Wij aarzelden dan ook niet naar onze schuilkelder te vluchten, net op tijd trouwens, want wanneer de eerste pantser op een honderdtal meter van de Brugstraat was gekomen, open-

den de Duitsers het vuur. De Poolse tanks antwoordden onmiddellijk en er ontstond een zwaar gevecht. Voor ons in de schuilplaats bestond er geen gevaar; we waren zeer goed beschermd tegen de kogels en desnoods ook tegen de granaatsplinters. Op zeker ogenblik beging één van ons de onvoorzichtigheid even het hoofd buiten te steken, om te kunnen zien wat er werkelijk aan het gebeuren was. Juist op dat ogenblik zag hij hoe de eerste tank als een dronken man aan het zwijmelen ging om tenslotte stil te vallen tegen een der populieren langs de dreef. Uit de tank steeg een hartverscheurend geroep op. Vast en zeker waren er zwaar gekwetsten en misschien wel doden. Nadat deze tank getroffen was zijn al de anderen die hem volgden teruggekeerd. Om te kunnen draaien hadden zij echter een grote ruimte nodig en dit was voor ons bijna noodlottig, want onze schuilkamer die tamelijk dicht bij de dreef gelegen was, kwam in de ruimte te liggen waarin de tweede tank moest draaien. Wij zagen hem op ons afkomen en het is slechts dank zij de koelbloedigheid van onze "nieuwsgierige", dat we niet verpletterd werden. Met een witte zakdoek in de hand rende hij naar buiten, al roepend met de zakdoek zwaaiend, om de aandacht te trekken van de tankbemanning, iets wat hem gelukte, want de chauffeur van de tank stopte onmiddellijk, reed een weinig achterwaarts, maakte een korte bocht en verdween in de richting van Nobelstede.» Volgens het verslag van het 10e Regiment Dragonders verloren de Polen op 8 september 1944 twee doden en 8 gekwetsten van het 2e Pantserregiment en 1 dode en 2 gekwetsten van hun eigen Regiment. De gesneuvelden van het 2de Pantserregiment zouden geweest zijn: Aleksander Kowiel en Mieczyslaw Sowula, maar in het boek "POLEGLI NA POLU CHWALY", waarin al de gesneuvelden van de Eerste Poolse Pantserdivisie vermeld zijn, vind ik dat Sowula sneuvelde op 8.8.1944 en begraven is te Langannerie in Frankrijk. Kowiel is volgens voornoemd boek inderdaad op 8.9.44 gesneuveld en zou begraven zijn te Tielt, doch ik heb zijn graf aldaar niet gevonden.

Te Aalter zijn er wel twee andere gesneuvelden gevonden van het 2e Pantserregiment nl. kpr. Jan CZERWIEC, geboren op 24.03.1917 te Grzybów en St.strz. Wladyslaw KUKULKA, geboren op 22.12.1910 te Ksiaznice Male. Doch zowel in het aangehaald verslag als op hun grafkruis en in het reeds geciteerd boek met de gesneuvelden van de Divisie is vermeld, dat zij sneuvelen op 9 september 1944. Deze 2 gesneuvelden zijn maar weggehaald na het einde der gevechten samen met 3 anderen en begraven op het kerkhof van Aalter, vanwaar zij later overgebracht werden naar de Poolse begraafplaats te Lommel. Ik blijf er dan ook van overtuigd dat deze twee jongens in de tank gedood werden en gedeeltelijk verkoolden.

In het verslag is ook sprake van een gedode onderofficier. Het gaat om Leon Trusilo, die begraven ligt te Lommel. Indien hij werkelijk te Aalter gesneuveld is, moet hij meegenomen zijn en elders begraven, want hij is in geen geval te Aalter begraven geweest en is dus ook niet vermeld op het Polengedenkteken in Ter Walle, evenmin als A. KOWIEL.

Over het uur waarop de brug opgeblazen is bestaat ook geen zekerheid. Volgens sommigen gebeurde dit in de morgen van 9 september, doch volgens de meesten om 11 uur 's avonds op 8 september. Volgens het kort verslag van het gemeentebestuur van Aalter over de bevrijding, dat we verder vermelden, gebeurde dit inderdaad om 11 uur 's avonds op 8.9.44.

Het verslag van het 2e Eskadron van het 2e Pantserregiment is ongeveer gelijk-luidend met dit van het 10e Regiment Dragonders. Ik laat hierna een uittreksel eruit volgen: "Langs Bruwaan en Straathem bereikte het 2e Eskadron een

kruispunt op een halve km van de brug, maar werd in zijn opmars gestuit door zwaar vuur van het anti-pantsergeschut en machinegeweren. Intussen had de regimentsskorporant het 3e eskadron, dat te Ruiselede in het gevecht gewikkeld was met de Duitsers, teruggeroepen en met de intussen aangekomen Dragonders naar het noorden doen vertrekken, richting kanaal. Na het bereiken van de weg, evenwijdig met het kanaal, heeft hij de Dragonders bevolen, om met de steun van het 3e eskadron-tanks langs het kanaal aan te vallen en het 2e eskadron kreeg bevel, om tijdens die aanval, de vijand door vuur te binden in de omgeving van de brug. Door de afstand was het niet mogelijk om artillerie te gebruiken. Tijdens de nacht werd het gevecht afgebroken en hebben de Duitsers de brug vernield.”

De poging van de Polen, om nog op 8 september de brug te veroveren, was dus mislukt. De vraag is of zij de brug bij verrassing hadden kunnen veroveren. Dit zal steeds een onbeantwoorde vraag blijven, doch eerst en vooral moet gezegd worden, dat de Polen bijzonder bekommerd waren om het lot van de burgerbevolking, waardoor ze zelf soms groot gevaar liepen.

Een kordaat optreden, met aanwending van alle beschikbare middelen, zonder rekening te houden met de bevolking, had hen misschien toegelaten de brug bij verrassing te overschrijden, want deze was wel ondermijnd, doch zij is slechts uren na de aankomst van de Polen in de lucht gevlogen. Na de slag te Ruiselede was er wellicht nog geen sprake van een goed georganiseerde Duitse verdediging van de brug te Aalter, maar er dient toegegeven, dat de verovering van een intacte brug bijna een mirakel is en dat het overschrijden van een kanaal geen eenvoudige taak is. Wat er ook van zij, wellicht heeft het voorzichtig optreden van de Polen de mensen van Aalter-Brug onnoemelijk leed bespaard. Op het einde van vrijdag 8 september 1944 was een groot deel van Aalter bevrijd, zonder dat er slachtoffers vielen onder de burgerbevolking. Wel werd er een burger gekwetst nl. René De Craene, die woonde langs de weg van aan de onbewaakte overweg in de Nieuwendam, naar de weg Nobelstede -oude vaart, op de Kattenberg, vlakbij de plaats waar een hoop zand lag voortkomend uit de nieuwe vaart.

Zoals we reeds zegden waren verscheidene Poolse tanks aangekomen nabij het groepje huizen langs de zoëven genoemde weg, waar de bemanning hartelijk ontvangen werd door de bewoners. De bevelhebber van deze groep vroeg of er iemand van de burgers Frans sprak en toevallig was er iemand bij die in Frankrijk gewerkt had. Nadat de officier zich degelijk vergewist had van de toestand waarin ze zich bevonden, besloot hij, dat ze tot aan de «Oude Gendarmerie» zouden rijden, om dan verder te trachten door te stoten naar Aalter-Brug. Dit plan werd echter door de burgers als een zelfmoordpoging beschouwd, want zij kenden voldoende de posities van de vijand aan de overkant van de vaart. Daar bezaten de Duitsers twee uitstekende uitkijkposten, de oude molen en de toren van de Sint-Godelievekerk, van waaruit ze de gehele omgeving konden overzien. De tolk legde dit alles uit aan de Poolse officier en deze gaf bevel een eind verder stelling te nemen achter de hoop zand, die een uitstekende dekking bood. Deze hoop zand had een oppervlakte van enkele honderden vierkante meters en een hoogte van twee tot drie meter.

In weerwil van deze goede dekking moeten de Duitsers toch op de hoogte gekomen zijn van de aanwezigheid van de Poolse tanks, want enige uren na hun aankomst werden ze beschoten doch niet getroffen. Eén der projektielen viel op de schuur van Decraene, die zich op dat ogenblik juist vóór de schuurdeur bevond met de bedoeling deze te sluiten. Door de geweldige luchtdruk werd

René weggeslingerd en viel tussen de deur en de wanmolen. Hij kreeg een obusscherf op de voet, waardoor deze zwaar gekwetst werd. De Poolse brankardiers verleenden hem de eerste hulp. Later werd hij door het Poolse Rode Kruis overgebracht naar het hospitaal, waar hij nog verscheidene maanden verbleef.

In de tijdspanne tussen hun aankomst en de beschieting door de Duitsers hadden de Polen ook 8 stukken licht geschut achter de "zandberg" in stelling gebracht. Het waren trouwens deze stukken, die de beschieting door de Duitsers dadelijk hebben beantwoord. De 155 mm houwitser, die opgesteld stond aan de zoutziederij Colle, werd bij deze beschieting volledig vernield.

Door het dynamiteren van de brug was er natuurlijk vrij veel schade aan de woningen in de omgeving. In het straatje, dat nu Groendreef heet, maar toen "'t Zevenhol" genoemd werd, brak brand uit tijdens de gevechten, in de driewoonst, nader bepaald in het huis van de familie Hutsebaut. Alle schelven in de omtrek gingen in de vlammen op. Een Duits soldaat, was zwaar gekwetst toen hij over een hek wilde kruipen, doch hij was 's anderendaags 's morgens verdwenen, waarschijnlijk nog meegenomen door zijn kameraden.

Zaterdag 9 september 1944.

Het was een prachtige zaterdagmorgen, volledig windstil en er scheen een prachtige septemberzon. De nacht was tegen alle verwachtingen in zeer kalm verlopen en in de vroege ochtend was het overal rustig en niets wees er op, althans niet in het bevrijde gedeelte van Aalter en op veilige afstand van de vaart, dat het oorlog was.

Voor het eerst sedert 28 mei 1940 ontwaakten wij als vrije mensen en dat gaf ons een gevoel van tevredenheid en dankbaarheid, vooral t.o.v. de Polen, die, terwijl wij in de afgelopen nacht in ons bed sliepen, verder streden voor de algehele bevrijding van onze gemeente.

Toen wij in de vroege ochtenduren naar buiten gingen zagen wij een grote brand in de richting van de oude vaart. Ik begaf mij in de richting van de Nieuwendam waar het brandde. Er was geen levend wezen te bespeuren, zelfs niet op enkele honderden meter van de spoorweg. De veldschuur op de hoeve van Valère Van Loocke op de Nieuwendam (daar waar nu Daniël Lierman woont) stond in lichterlaaie. Heel de ongedorsen oogst ging in vlammen op. Waarschijnlijk hebben de Polen vermoed, dat er zich Duitsers in de schuur schuil hielden en hebben zij, het zekere voor het onzekere nemend, ineens de schuur in brand geschoten. Op de plaats van de brand zelf was niemand te zien. Geen enkel oorlogsgeluid was te horen. Het was de stilte voor de storm. De Heer Van der Elst vertelt ons verder hoe het er aan toging aan het einde van de Kwade straat, nabij de spoorweg: " 's Nachts was het tamelijk rustig; alleen wat mortiervuur van Duitsers, die blijkbaar niet goed wisten waarheen ze te schieten hadden. 's Anderendaags was iedereen te been vooraleer de dag begon. Poolse soldaten, die terugkwamen van een patrouilletecht, trokken verkleund voorbij. Een Poolse motorfietser raasde zonder licht over de slechte weg.

Op de keukentafel bij Verhoye lag een stafkaart uitgespreid; de jonge Poolse officier stond er over gebogen en bestudeerde de omgeving. Ik keek nader toe. "Hier" sprak hij en hij wees naar Aalter-Brug "ligt een brug, en hier" en hij wees naar de oude vaart op de hoogte van Nieuwendam, "ligt ook een brug." Hij scheen zich daarover te verwonderen. Van het bestaan van die tweede brug, ter hoogte van de Nieuwendam, was ik niet op de hoogte, alhoewel ik de streek tamelijk goed kende. Ik maakte dan ook een opmerking over het niet bestaan van die tweede brug aan de militair. Ik meende wel, dat er een dam lag in de oude vaart, ongeveer op Nieuwendam; misschien was dit verkeerdelijk als brug op de stafkaart aangeduid. Hoe dan ook, de Poolse bevelhebbers besloten patrouilles samen te stellen om de dam of de brug te verkennen en er over te trekken. Drie van mijn vrienden werden in de patrouille opgenomen en twee jeugdige Fransen, die zich ook bij de Polen hadden aangesloten behoorden ook tot de patrouille. De koffers met de mitrailleurkogels werden met jeugdigen overmoed door de vrijwilligers gedragen. Mijn drie vrienden waren: Etienne Christel, Leo Levefre en de pas aangekomen Hubert d'Ursel, een jonge Brusselse graaf die verbleef op een kasteel te Wildenburg-Wingene.»

Graaf Hubert d'Ursel is samen met zeventien Poolse soldaten gesneuveld tussen Hulst en Axel, waar Marcel op het nippertje aan de dood ontsnapte.

Marcel vertelt hierna over zijn belevenissen tijdens een verkenningstocht naar Aalter-Brug, die hij samen met zijn vriend Paul Fiers uitvoerde, op verzoek van de Poolse kommandant, op die bewuste morgen van 9 september 1944:

« We groeten onze vrienden, die op verkenning trokken naar het kanaal en stapten met ons beiden door de velden en weiden, richting Aalter-brug. We bereikten de Brugstraat nabij de vernielde rijkswachtkazerne. Poolse tanks stonden links en rechts verspreid opgesteld; één ervan was getroffen en er smeulde nog een brand in de kabine. We gingen een kijkje nemen, doch slachtoffers waren er niet te zien. We liepen in de richting van de brug; een bejaarde fietser komende van het station reed ons voorbij. Niemand anders was er te zien. Op onze vraag aan de fietser waarheen hij reed, antwoordde hij: "Ik ga eens naar Aalter-brug; mijn broer woont daar en ik ga hem eens een bezoekje brengen. "Wel", zegde mijn vriend, "dat valt mee; als je daar bent kijk eens hoeveel Duitse soldaten daar zitten, waar hun antitankkanon staat, welke bewapening ze anders nog hebben. We komen te voet achterna en kom ons dan zeggen wat je gezien hebt." Verstomd stapte de man van zijn fiets en wijselijk antwoordde hij: "Hola, als dat zo is en die Duitsers zitten daar verder te loeren, dan ga ik naar huis". Wij liepen langs een haag naar de brug toe. We bereikten de firma Soudan; er was niets te zien. We kwamen tot aan de vaart; aan de overkant zagen we enkele versterkingen. Van op het dak van de stallingen loerden we naar de overkant van de vaart en zagen enkele Duitse soldaten: wij bleven nog een tijd liggen maar konden niet vermoeden waar het antitankwapen opgesteld stond. De brug was gedraaid maar scheen niet beschadigd. Plots hoorden wij een losbranding; de granaat die boven ons hoofd suisde, sloeg een hondertal meter achter ons in. Als de bliksem waren wij beneden; bleek en bevend trokken wij terug. Nooit zullen wij weten of de granaat toevalig door de Duitsers in onze richting werd afgevuurd, ofwel of ze ons hadden opgemerkt en naar ons vuurden.»

"Na verslag uitgebracht te hebben bij de bevelhebber, gingen wij een praatje slaan bij de soldaten, die hun vracht- en gevechtswagens aan het nazien waren. Het afnemen van een ketting van een rupswagen boeide ons. Daar deze Poolse

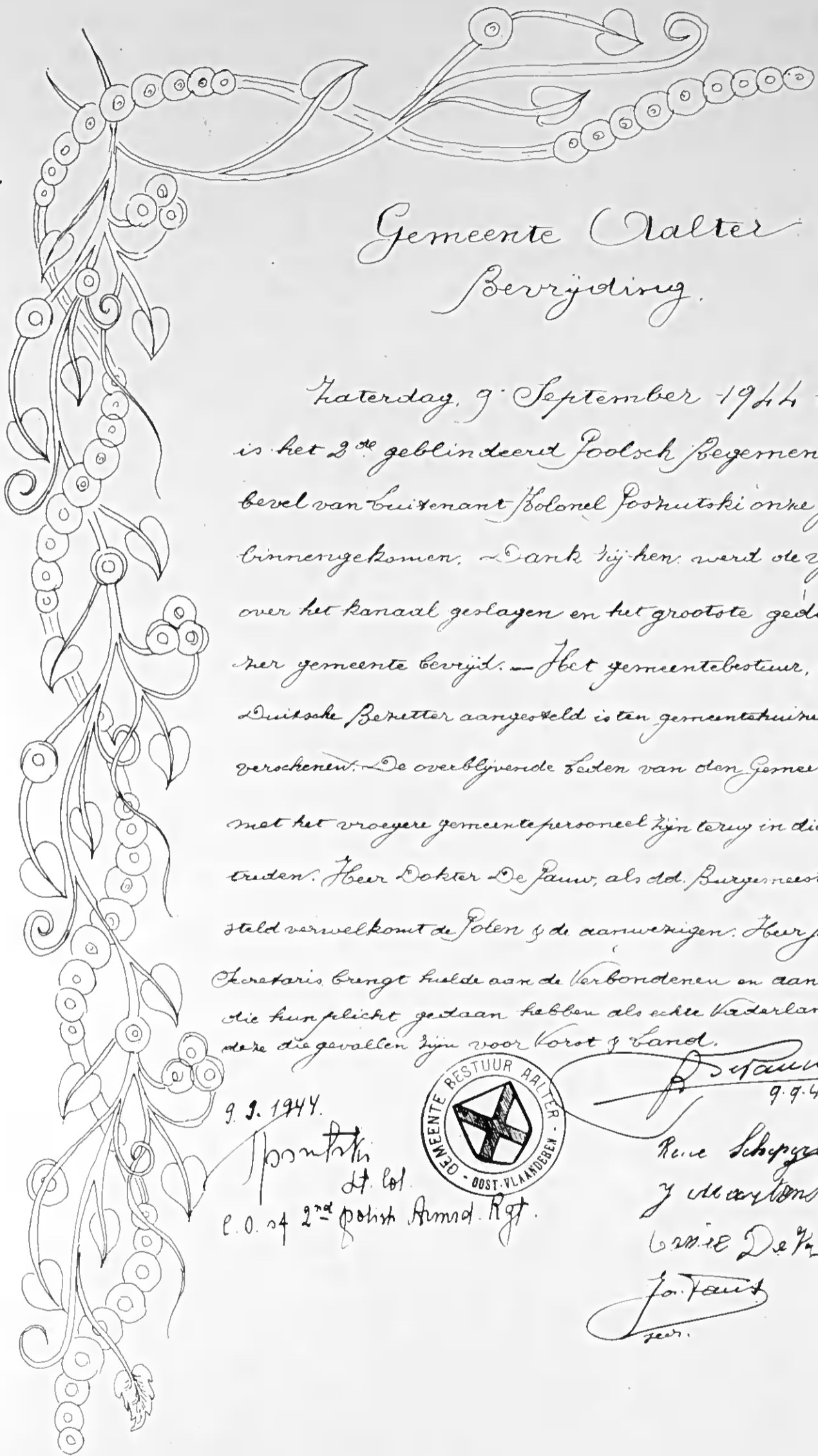
jongens hun opleiding in Gr.-Brittannië hadden ontvangen, spraken allen Engels. Daar we ook een mondje Engels konden, gebeurde het gesprek in het Engels, soms ook in het Frans. Sommige Polen hadden nog nooit hun vaderland gezien, maar kwamen uit alle hoeken van de wereld. Zij die de Duitse inval in Polen in 1939 hadden meegemaakt, waren zeldzaam.”

Vooraleer we de strijd aan de vaart verder beschrijven, richten wij ons eerst naar het dorp om te zien wat daar intussen gebeurde. Zoals we reeds gezien hebben trokken nog, tot laat in de nacht, Duitse troepen door het centrum van Aalter. De Polen zijn daar aangekomen rond 10 uur in de voormiddag. De eerste soldaten, die de intussen op straat gekomen mensen in de bocht van de Lostraat zagen opduiken, waren infanteristen die achter elkaar langs beide kanten van de weg, naar de Markt toe marcheerden, met het wapen in de hand. Zij werden triomfantelijk toegejuicht door de uitgelaten bevolking en bloemen aangeboden. Zij hielden halt aan het gemeentehuis, vooraleer zij hun patrouilletocht verder zetten.

De infanteristen werden gevolgd door pantservoertuigen, die langs alle kanten door velden en weiden naar de Markt gereden kwamen en door een kolonne voertuigen komende van Ruiselede. Weldra stonden de Markt en het plein vóór het gemeentehuis vol met allerhande soorten van legervoertuigen: jeeps, geblindeerde auto's, bencars, Rode Kruis-auto's en verscheidene zware tanks.

De bevolking was uitgelaten; na al die jaren van verdrukking en ellende wisten de mensen met hun vreugde geen blijf en al waren onze bevrijders geen landgenoten, toch werden zij onthaald als onze beste vrienden. De soldaten werden omhelsd en gezoend, door van vreugde wenende mensen. Velen boden zelfs drank aan, maar de soldaten weigerden dit formeel, want het was hun ten strengste verboden voedsel of drank aan te nemen van de burgers in de bevrijde gebieden. Overal wapperden de Belgische en geallieerde vlaggen en een grote menigte trok naar het gemeentehuis om de Polen toe te juichen.

Vooraleer de sfeer rond de dorpskom verder te beschrijven richten wij ons naar het gemeentehuis. Om 10 uur werd Luitenant Kolonel Stanislaw Koszutski, bevelhebber van het 2de Poolse Pantserregiment, op het gemeentehuis ontvangen door de dienstdoende burgemeester Dokter De Pauw, de gemeentesekretaris Jos. Faut, de Schepen René Schepers en de gemeenteraadsleden Jules Martens en Henri De Vreese. De burgemeester verwelkomde de Polen en de aanwezigen, terwijl de sekretaris hulde bracht aan de Verbondenen en aan al dezen die hun plicht gedaan hadden en deze die gevallen waren voor Vorst en Land. Op het gemeenteplein stond weldra een massa uitbundige mensen. Enkelen stonde rond één van de tanks geschaard en hadden graag de bemanning enkele vragen gesteld over de oorlogsgebeurtenissen, maar aangezien zij met Polen te doen hadden was er niemand, die het aandurfde hen het eerst aan te spreken. Toevallig echter bevond zich onder de aanwezigen een Poolse vrouw, sedert verscheidene jaren gehuwd met een Belg en woonachtig in de Stationsstraat. Zij was onmiddellijk bereid als tolk op te treden, doch dit was niet nodig, want weldra bleek dat er een soldaat onder de bemanningsleden was, die vloeiend Nederlands sprak. Hij had vóór de oorlog verscheidene jaren in Brussel gewoond en er gewerkt en was tijdens de bezetting naar Engeland gevlucht via Frankrijk, Spanje en Portugal. Gedurende geruime tijd vertelde hij de omstanders over het leven in Engeland en over zijn wedervaren sedert de ontschepping in Normandië. Hetgeen hem het meest had getroffen was de triomfante lijke opmars door Noord-Frankrijk en Vlaanderen. Overal langs de wegen wui-

Gemeente Aalter Bevrijding.

Zaterdag, 9 September 1944 te 10 u.
is het 2de geblindeerde Poolsch Regiment, onder
bevel van Luitenant Kolonel Koszutski onze gemeente
binnengekomen. Dank zij hen, werd de vijand
over het kanaal geslagen en het grootste gedeelte on-
zer gemeente bevrijd. Het gemeentebestuur, door de
Duitsche Bezetter aangevoeld is ten gemeentehuis niet meer
verschenen. De overblijvende leden van den Gemeenteraad
met het vroegere gemeente personeel zijn teruy in dienst ge-
truden. Heer Dokter De Pauw, als dd. Burgemeester aange-
steld verwelkomt de Polen & de aanwezigen. Heer J. Faunt,
Secretaris, brengt hulde aan de Verbondenen en aan al deken
die hun plicht gedaan hebben als echte Nederlanders en
deze die gevallen zijn voor Vorst & Land.

9.9.1944.

Koszutski
Lt. kol.
e.o. of 2de Polish Armad. Regt.

De Pauw
9.9.44

René Schepges
& Martens
Bernie De Kelder
J. Faunt
secr.

Herinnering aan de ontvangst van Luitenant-Kolonel Koszutski, bevelhebber van het 2de geblindeerde Poolse Regiment, op het gemeentehuis van Aalter, op 9 september 1944.
(Uit het Gulden Boek der gemeente).

vende en juichende mensen en slechts hier en daar een kleine weerstand, die echter dank zij de overmacht van de Polen, nooit lang heeft geduurd.

In het gemeentehuis heerste er een drukte van belang. Het was grotendeels bezet door de weerstandsgroeperingen, die schikkingen troffen om aan de strijd deel te nemen aan de zijde van de Polen. Gedurende de bevrijdingsdagen werden de weerstanders belast met allerhande opdrachten, waardoor zij hebben bijgedragen tot de bevrijding van onze gemeente.

Onverwachts werden de mensen op het gemeenteplein opgeschrikt door het aanslaan van de motoren van de militaire voertuigen, aldaar opgesteld. Laten we dus de Polen volgen.

De soldaten namen plaats in hun voertuigen en reden één voor één het Gemeenteplein af. Door een M.P. werd de te volgen weg aangewezen. Iedereen dacht, dat na dit kort oponthoud, de opmars zou voortgezet worden, maar i.p.v. de Stationsstraat te volgen reden ze terug naar de Markt toe. De lichte voertuigen reden de Lostraat in, terwijl de zware tanks de Bellemstraat inreden. Een 300 tal meter ver in de straat stond een klein kasteel, omgeven door een grote haag en 't is hier, dat de tanks zich hebben opgesteld om te wachten op verdere bevelen. De bemanning verliet de voertuigen en kwam samen vóór het kasteeltje; na enige korte bevelen van de officier verspreidden zij zich in de straat en vroegen bij de burgers om zich wat te verfrissen en uit te rusten. De kommandant stond met een jeep op het midden van de Markt. Op de motorkap van de jeep lag een grote militaire kaart opengespreid, waar op verschillende plaatsen rode en gele vlaggetjes geplaatst waren. Verscheidene burgers stonden rond de jeep geschaard en de kommandant, hun nieuwsgierige blikken ziende, legde hen, in een vloeiend Duits, de betekenis van de vlagjes uit: de gele duiden de pozities aan ingenomen door de Polen en de rode duiden de plaatsen aan waar de vijand zich bevond. Geregeld kwam een motorrijder bij de jeep, overhandigde een briefje aan de kommandant, die na lezing ervan een of meer vlagjes verplaatste. De soldaten met moto's waren verken- ners, die zover mogelijk vooruit reden om de pozities van de vijand op te nemen en deze aan hun overste te komen melden.

Er heerste een ware feeststemming; overal liepen juichende en joelende mensen; de militaire voertuigen waren bedolven onder bloentuilen en iedereen duwde om aan die moedige Polen een handdruk te kunnen geven zodanig dat de man aan de jeep moest vragen om een beetje plaats te maken, teneinde hem toe te laten de operaties op de kaart te kunnen volgen. Overal wapperden Belgische en geallieerde vlaggen. Zo'n vreugde als op die 9 september 1944 is er te Aalter later nooit meer geweest zelfs niet op 8 mei 1945 bij het einde van de oorlog in Europa. Alleen zij die het beleefd hebben kunnen dit begrijpen, omdat zij weten wat meer dan 4 jaar vijandelijke bezetting betekent, met rantsoenering, verplichte tewerkstelling in Duitsland met de daarmee gepaard gaande nachtelijke razia's voor de opsporing van de werkweigeraars, terechtstellingen, en onderdrukking, honger en koude, zonder het oorlogsgeweld zelf te vergeten.

Op 9 september in de voormiddag was het deel van Aalter, dat ten zuiden van de vaart lag bevrijd. Weldra waren overal Poolse troepen te zien rond het dorpscentrum: op de Markt, in de Bellemstraat, de Lostraat, aan het gemeentehuis, in de weiden achter de kliniek, in de Kouter, ten alle kante stonden tanks opgesteld, wachtend op nadere bevelen. Ook te St.-Maria-Aalter bevond zich een belangrijke troepenmacht in reserve in de Blekkervijver. Het zwaar geschut

stond opgesteld op de Klaphulle, te Ruiselede; lichter geschut stond in het Hageland nabij de wegsplitsing op de plaats die "de Bollebek" genoemd werd. De kommandopost was geïnstalleerd achter een roggeschelf. Ook in de Sterrewijk, in de weiden achter het huis waar nu Alfons Hoste woont, stond geschut opgesteld. Vooraleer de toestand rond Aalter-Brug en langs de oude vaart nader te beschrijven wil ik niet nalaten eerst een groepje infanteristen te volgen, belast met een verkenningsopdracht, zoals het werd verteld door een ooggetuige. Wanneer het juist gebeurde weet ik niet precies meer maar dit is tenslotte van ondergeschikt belang. Links en rechts van de Stationsstraat trokken ze verder, zeer behoedzaam, dicht bij de huizen. Onderweg werden hen door de dankbare bevolking bloemenruikers aangeboden. Gekomen aan het H.-Hartmonument, dat daar geplaatst werd in 1936, hebben ze hun bloemen daar neergelegd. Neergeknield op de trappen van het monument, hebben ze hun paternoster genomen en hebben een kortstondig maar vurig gebed gepreveld. Het was ontroerend om zien hoe deze zwaar bewapende mannen hier zaten te bidden; hun helm lag vóór hen neer. Na het maken van het kruisteken stonden ze op en gingen verder.

In de omgeving van de brug lag een soort niemandsland, waarin zich enkel de Poolse verkenners bewogen, die vertrokken aan het hoge witte huis van Th. Mattheeuws in de Brugstraat. Overall langs de oude vaart hadden zij zich ingegraven, want in die tijd waren de oevers niet begroeid zoals nu, maar er stonden wel over een grote lengte zeer oude dikke beuken. Tanks opereerden vanuit het park van Nobelstede. De hoeven aan het einde van de Kwade straat en rond de spooroverweg aan de Nieuwendam waren eveneens door Polen ingenomen. Ook de hoeve van Omer Veermeer op het Jezuietengoed was een strategisch punt langs de frontlijn.

De Duitse troepen hadden zich zeer goed verschanst rondom de brug en in de fabriek. Ze hadden putten gegraven om er zich in te verschuilen en ze hadden cementbuizen weggehaald bij een firma. Deze werden rechtop geplaatst naast elkaar en vormden zo een ideale schuilplaats. Ook achter de pijler voor de nieuwe brug zaten er soldaten. De oude molen en de Sint-Godelievekerk werden gebruikt als uitkijkposten. Verder langs de vaart stond een kanon (een houwitser 155) opgesteld aan de zoutziederij Colle tussen het woonhuis en de leibarm. Zoals wij reeds zagen werd dit kanon na een paar schoten gelost te hebben reeds op 8 september door de Polen ontdekt en door hun geschut onschadelijk gemaakt. Het was letterlijk doorzeefd. Een ander Duits kanon stond op de tuin van de fabriek, ook achter de leibarm. Het moet ook reeds vroeg uitgeschakeld geweest zijn maar waarschijnlijk toch nog meegenomen. Op de plaats waar het gestaan had lag er bloed en er lag een "gamelle", die helemaal doorzeefd was.

De oude molen, zonder wieken, was bovenaan voorzien van een platform en omgeven van een borstwering. Op deze molen waren er bestendig vier soldaten, die de gehele omgeving konden afspieden en aan hun artillerie de doelen opgeven die ze moest beschieten.

Op een kleine hoeve in de wijk Doorn, bewoond door Raymond De Vusscher, wemelde het van Duitsers. Vandaar trokken ze door de bedding van een beek naar de vaart toe om er hun stellingen in te nemen. Die lagen recht tegenover het hoevetje waar toen Henri Van Damme woonde. Ook in de Weststraat zaten Duitsers. Langs de beek trokken ze vandaar naar de Sint-Godelievestraat en gingen vandaar door de hovingen naar de brug en de vaart. Zij verplaatsten

Op de oude molen te Aalter-Brug hadden de Duitsers een waarnemingspost gevestigd.

zich eveneens langs de Woestijnebeek en hadden versterkingen aangebracht in het gebied rond de molen op de Dries. Daar stond ook een kanon opgesteld, dat door het Pools geschut werd uitgeschakeld ten koste van mensenlevens, maar daarover zal verder gedetailleerd behandeld worden.

Na dit overzicht van de stellingen, ingenomen door de strijdende partijen, gaan we trachten een overzicht te geven van de strijd op deze zaterdag 9 september 1944, dag waarop helaas talrijke slachtoffers zouden vallen. In een verslag van het 10e Regiment Dragonders vind ik hierover hetgeen volgt: *"Op 9 september om 8u30 heeft de gevechtsgroep van Kolonel Koszutski de gevechten hervat teneinde een bruggenhoofd over het kanaal te veroveren. Het 10e Regiment Dragonders kreeg als opdracht het eiland, ongeveer 2 km lang, gevormd door twee armen van het kanaal, te veroveren, en bij de Nieuwendam de mogelijkheid van een overtocht door de noordelijke arm te verkennen. Het 2de Pantserregiment heeft de richting van de brug genomen langs de weg van Aalter en werd gedurende de aanval versterkt door een compagnie van het 8ste bataljon Jagers."*

"Om 11u15 hebben de Dragonders het eiland, waar geen vijanden zaten, bezet, maar ze werden opgehouden door sterk vijandelijk vuur, vóór de noordelijke

arm van het kanaal. Ondanks de steun van artillerie- en mortiervuur hebben zij de vijand niet kunnen terugslaan en het regiment leed verliezen. Onder de gekwetsten bevond zich de regimenstkommandant, majoor Zgorzelski. Een onderofficier werd gekwetst en het regimentsvaandel geschonden door een scherf van een artillerieobus. Op de aanvalsas van het 2de Pantserregiment heeft een pantserpeleton de brug van Aalter bereikt om 12u30; ook de compagnie van het 8ste bataljon Jagers had de brug bereikt zonder vijandelijke tegenstand. De brug was vernield en niet bruikbaar om over te steken. Wanneer dit werd gemeld aan de kommandant van de 10e Brigade Gepantserde kavalerie heeft deze bevolen de aanval om 15 uur af te breken. Het veroveren van een oversteekplaats werd bevolen aan de 3e Brigade Jagers te voet. Het 2de pantserregiment is naar Aalter getrokken en het 10e Regiment Dragonders naar een kasteeltje in St.-Maria-Aalter, met uitzondering van het 3de eskadron.”

”De Kommandant van de 3de Brigade Jagers, Kolonel Skibinski kreeg om 16 uur het bevel om het kanaal over te steken. Dit moest uitgevoerd worden door een bataljon infanterie gesteund door sterk artillerievuur. Na het bouwen van een brug door de Genie, zou de 3de Brigade (3 bataljons), gesteund door het 10e Regiment Jagers te Paard (pantserregiment) de streek Eeklo-Maldegem bezetten. Met dit doel werd in de avond het 7de Bataljon Podhale Jagers naar de omgeving van de oversteekplaats verplaatst teneinde in de nacht van 9 op 10 september het kanaal over te steken.”

Als Aalternaar moest men niet veel afweten van militaire strategie om te weten dat het geen zin had voor de Duitsers om op het eiland tussen de 2 vaarten te blijven. Bij de aankomst van de Polen was dit dan ook volledig verlaten, zoals hiervoor reeds werd gezegd. Het is dan ook zeer verwonderlijk dat zij stellingen innamen tussen Aalterbrug en de zwaai kom en dat zij langs het Patersveld, dus na eerst de oude vaart te zijn over getrokken, hun aanvallen richtten op de nieuwe vaart. Op deze wijze was het immers zeer moeilijk, een bruggenhoofd te veroveren op de noordkant van de nieuwe vaart, aangezien er geen tanks konden ter hulp komen.

Zoals wij reeds zagen stond er op de kaart van de Poolse officier, ingekwartierd bij Cyriel Verhoye in de Nieuwendam, een brug aangeduid ter hoogte van de Nieuwendam en werd er besloten patrouilles uit te zenden om de brug te verkennen.

Hieruit blijkt dat de Polen waarschijnlijk niet volledig op de hoogte waren van de situatie rond de twee vaarten te Aalter. Bij hun aankomst was de toestand zo, dat een deel van de oude vaart, in de nabijheid van de brug, opgevuld was tot aan de bergplaats van de firma "Socol", die daar nu nog staat. Daarvoor had er over de nieuwe vaart een overzetsdienst bestaan, een soort veerpont, om de mensen van Patersveld toe te laten het eiland te verlaten. Waarschijnlijk stond er op sommige militaire kaarten zoiets aangeduid en was men niet op de hoogte van het verdwijnen ervan sedert maanden. Door verschillende bewoners van Nieuwendam en Patersveld werd ons bevestigd dat de Polen absoluut naar "Die zweite Brücke" wilden en dat zij, overtuigd schenen eerst de oude vaart te moeten overschijden om over die vermeende brug (of dam) over de nieuwe vaart te komen.

Op de hoeve waar Jules Willems woonde, juist over de overweg in de Nieuwendam, was er een uitkijkpost opgesteld. Op de zolder bevond zich een waarnemer, die door het dakvenster de bewegingen van de vijand over de nieuwe vaart gadesloeg. Op het hof zaten de soldaten verspreid in zelfgemaakte putten; ze waren voorzien van veldtelefoons en hun bewapening bestond uit lichte mitrail-

leurs. Ook op de hoeve van de Wed. Cyriel Schepens waren soldaten gelegd. Ook hier werden kaarten getoond waarop een vaste overgang aangeduid stond over de nieuwe vaart. Een inwoner van Patersveld is zelfs verplicht geweest de Polen te vergezellen naar de nieuwe vaart om hen de brug te wijzen.

Aan de Nieuwendam bestond er reeds lange tijd een overzetsdienst, juist zoals er nog een is te Oostmolen. De Polen hadden natuurlijk vlug de overzetboot ontdekt en hebben er een zeer goed hulpmiddel in gezien om over de oude vaart te geraken, want er bevond zich geen enkele Duitser op het Patersveld en er waren ook geen versterkingen, in tegenstrijd met wat soms beweerd wordt. De Polen werden bij deze overtocht flink geholpen door Emiel Verhoye, die de schuit overvoer met 8 soldaten met hun volledige uitrusting. Deze overtocht heeft hij tienmaal uitgevoerd, zodat er zich aldus een 80-tal soldaten op het eiland bevonden.

Het weer was prachtig en het gedeelte van Aalter, ten zuiden van de weg Aalter-Maria-Aalter was zo rustig, dat de boeren warempel het werk op hun velden hervatten. Een groot aantal Aalternaars begaf zich naar Ruiselede om er de gevolgen van de slag van daags voordien te gaan bekijken. Bij het zien van deze chaos van stukgeschoten wagens, paarden en soldaten, veranderde bij velen de haat voor de vijand in een oprecht medelijden met de gesneuvelden. Het eerste burgerlijk slachtoffer viel in de voormiddag aan Aalter-Brug. Arthur Vyncke, die woonde waar nu Roger Roeygens woont, Brug-Zuid nr 23, verliet bij 't klaren van de dag zijn woning om aan zijn buur te gaan zeggen dat de Duitsers weg waren. Niettegenstaande zijn schoonbroer hem tot voorzichtigheid aanmaande sloop hij naar buiten tot aan de doornen haag tussen de twee huizen, doch wanneer hij door de haag kroop werd hij gedood door een scherpschutter, waarschijnlijk van uit de molen aan de overkant. Hij was te Aalter geboren op 19 januari 1907.

Geen groter edelmoedigheid kan men vinden dan bij dezen die zijn leven in gevaar brengt voor het welzijn van zijn evennaaste.

† GEDENK IN UW GEBEDEN DE ZIEL VAN

ARTHUR VYNCKE

zoon van

Theopiel en Emma Van de Moortel

geboren te Aalter den 19 Januari 1907 en aldaar plotseling overleden den 9 September 1944, als slachtoffer van den oorlog.

Er brandde een huis en niemand waagde het zijn schuilplaats te verlaten want de dood loerde verraderlijk uit hoeken en kanten. Zich zelve vergetend was hij gegaan... hij alleen... om te redden... Bij zijn terugkeer trof hem een vijandelijke kogel...

Vier jaar lang had hij met verbeten gemoed de verdrukking gezien van zijn volk; want hij was eerlijk en rechtschapen. De dag der zegespraal van het recht naderde. Het uur der bevrijding had hij reeds mogen begroeten, maar helaas... de glans der vrijheidszon mocht hij niet aanschouwen.

Duurbare Ouders, Broeder, Zusters en Familieleiden, vaarwel. Onverwachts werd ik U wel ontrukkt, doch troost U... Ik viel als slachtoffer der naastenliefde en de liefde is toch het hoogste gebod van Christus onzen Heer. Het offer van mijn leven deed mij genade vinden bij God, die ook uit liefde zijn leven voor ons gegeven heeft. Bidt allen voor mij en blijft mij gedenken... ook ik zal U indachtig zijn.

Duurbare Vrienden en Kennissen, duurzame Meesters, die mijn trouw en de gevoelens van mijn hart kendet, gedenkt U mijner.

H. Jozef, Patroon der goede dood, Patroon van ons Vaderland, bescherm ons.

• Faut, Aalter - 2882

Boven Aalter-Brug en Patersveld, Buntelare, Doorn, Weststraat en Dries circelde voortdurend een Pools verkenningsvliegtuig, dat de Duitse bewegingen gade sloeg en ook in verbinding stond met de artillerie op de Klaphulle en in het Hageland. Deze laatste bestookte geregeld de Duitse stellingen en had het vooral gemunt op de toren van de Sint-Godelievekerk, waar, zoals ik reeds zei, een Duitse waarnemingspost gevestigd was.

Verscheidene voltreffers kwamen in de toren en in het dak terecht, zodat de Duitsers al gauw deze post dienden te verlaten.

De schade werd eerst vele jaren na de oorlog hersteld.

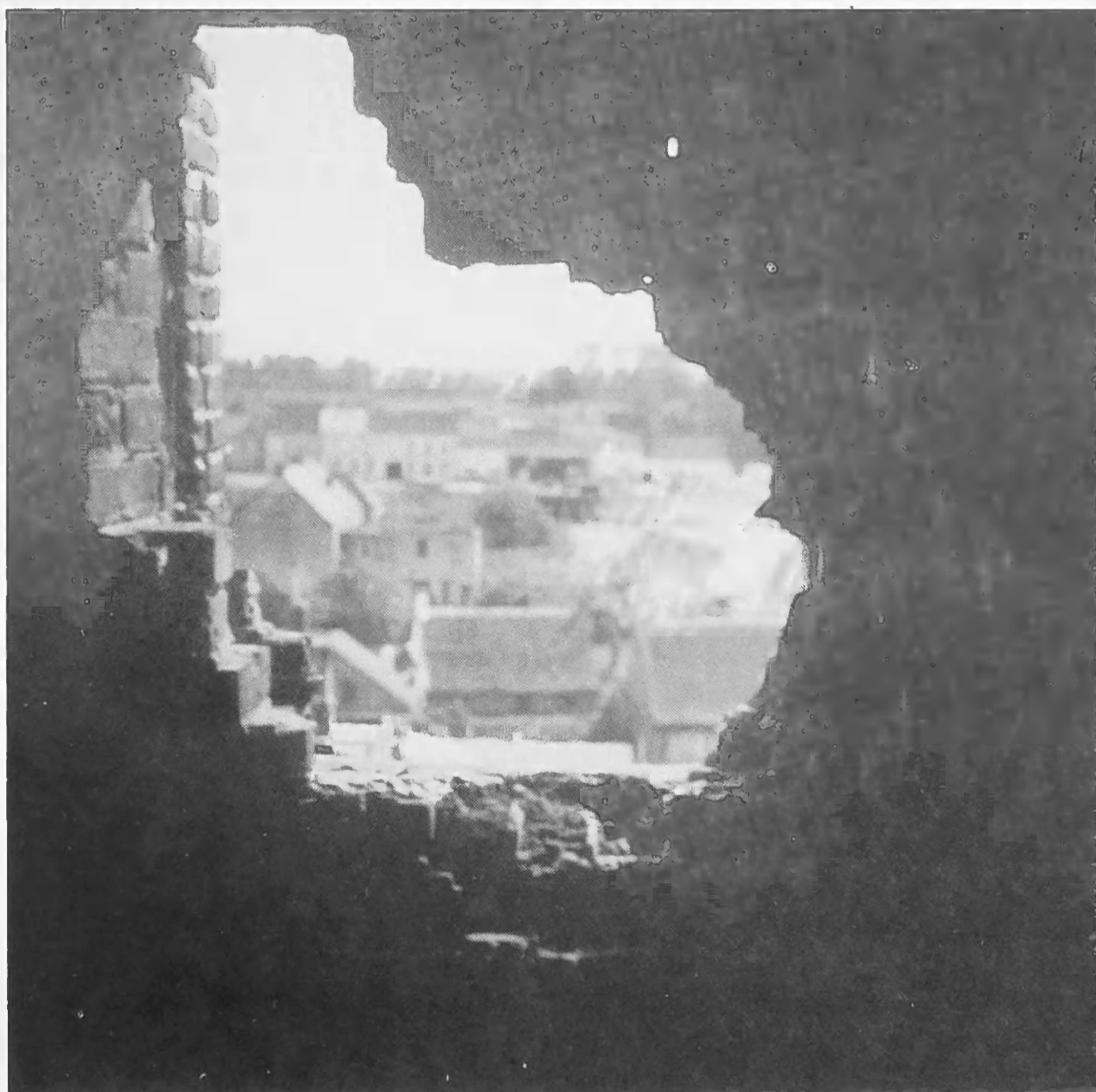
In de fabriek, toen een verlaten spinnerij, was er een keuken en een gedeelte was ingericht als slaapgelegenheid. Ook dit gebouw werd herhaaldelijk getroffen. Bij de herstelling van de schade werd achteraf vastgesteld, dat ongeveer 80 obussen insloegen op de fabriek en in de boomgaard.

Het verkenningsvliegtuig had alras de uitkijkpost op de oude molen ontdekt en toen zijn Poolse verkenners, al kruipend, in de hof van Soudan geraakt, van waaruit zij de molen met hun machinegeweer onder vuur namen. Door dit aanhoudend vuren waren de Duitsers verplicht hun uitkijkpost te verlaten. Aangezien deze molen bewoond was, zijn zij zich gaan verschuilen in de keuken. Af en toe gingen ze op de eerste verdieping eens kijken door het venster, maar de Polen waren zo goed verscholen in deze hof, dat zij onmogelijk konden gezien worden. De Duitsers dwongen de bewoners, die in de schuilkelder van de familie Colle zaten, hen eten te geven onder bedreiging. Het dient nochtans gezegd, dat zij zich ten overstaan van de burgers korrekt hebben gedragen. Zij hadden trouwens van de toenmalige pastoor, E.H. den Haerynck de verzekering gekregen, dat zij van de burgers niets te vrezen hadden. Hij was dit gaan zeggen aan de kommandant in het huis van Van Cleven, waar een Rode-Kruispost gevestigd was. Hij vroeg hem om zich van elk vergrijp aan burgers te onthouden. Het Duits geschut stond opgesteld in de Kapellestraat te Knesselare, maar het reikte niet verder dan de weg naar St.-Maria-Aalter in Stratem. Op en rond de hoeven van Achiel Saelens en weduwe Alfons Laroy (waar nu Dirk Van Poecke woont) vielen verscheidene obussen bestemd voor de Poolse artillerie in het Hageland. De Duitsers moeten ook op de hoogte geweest zijn van de Poolse aanwezigheid in de Kwade straat, want opeens beschoten zij de huizen nabij de spoorweg aan de Nieuwendam. Mr. Van der Elst was er getuige van hoe het noodlot de Polen trof. "Het was ondertussen 13 uur geworden en de patrouilles kwamen maar niet terug. De Duitsers hadden onze aanwezigheid, achter het park van De Wulf ontdekt, want we werden met mortiervuur beschoten. De granaten sloegen steeds dichter en dichter in. Plots - ik had nog zopas met de jongens staan praten bij hun gevechtswagen - een luchtverplaatsing... en stenen en metaal vlogen in het rond; een krakende dreun, we werden op de grond geworpen en stukken steen kwetsten onze handen. De stofwolk trok op en enkele jongens bleven onbeweeglijk liggen bij hun zwaar beschadigde gevechtswagen; bloed en aarde bedekte hun aangezicht; brankardiërs snelden toe, de aalmoezenier was er onmiddellijk bij, doch hulp kon niet meer baten. Ik hoorde dat de broer van één der gesneuvelden jongens nog op patrouille was."

De Polen op de hoeve van Edmond Verheye behoorden tot het 10e Regiment Dragonders. Zij wachtten op nadere instructies en hielden zich bezig met het nazien van hun voertuig of van hun uitrusting, anderen zaten gewoon in het gras, verspreid over heel het hof.

De Sint-Godelievekerk te Aalter-Brug.

Foto genomen van uit de beschadigde toren.

De hoeve van Edmond Verheye op de Nieuwendam. Tussen het bijgebouwtje en de bomen sneuvelden 3 Poolse soldaten op 9 september 1944.

Door de beschieting verloren drie soldaten het leven; twee ervan werden bij hun gevechtswagen gedood, zoals hierboven verhaald werd. Tien meter daar vandaan zaten drie soldaten aan een bijgebouwtje in het gras met hun voeten in een voor; één van hen werd door een scherf getroffen en was op slag dood. Er waren ook verscheidene gekwetsten, die onmiddellijk werden weggevoerd naar het hospitaal.

De drie gesneuvelden Dragonders waren :

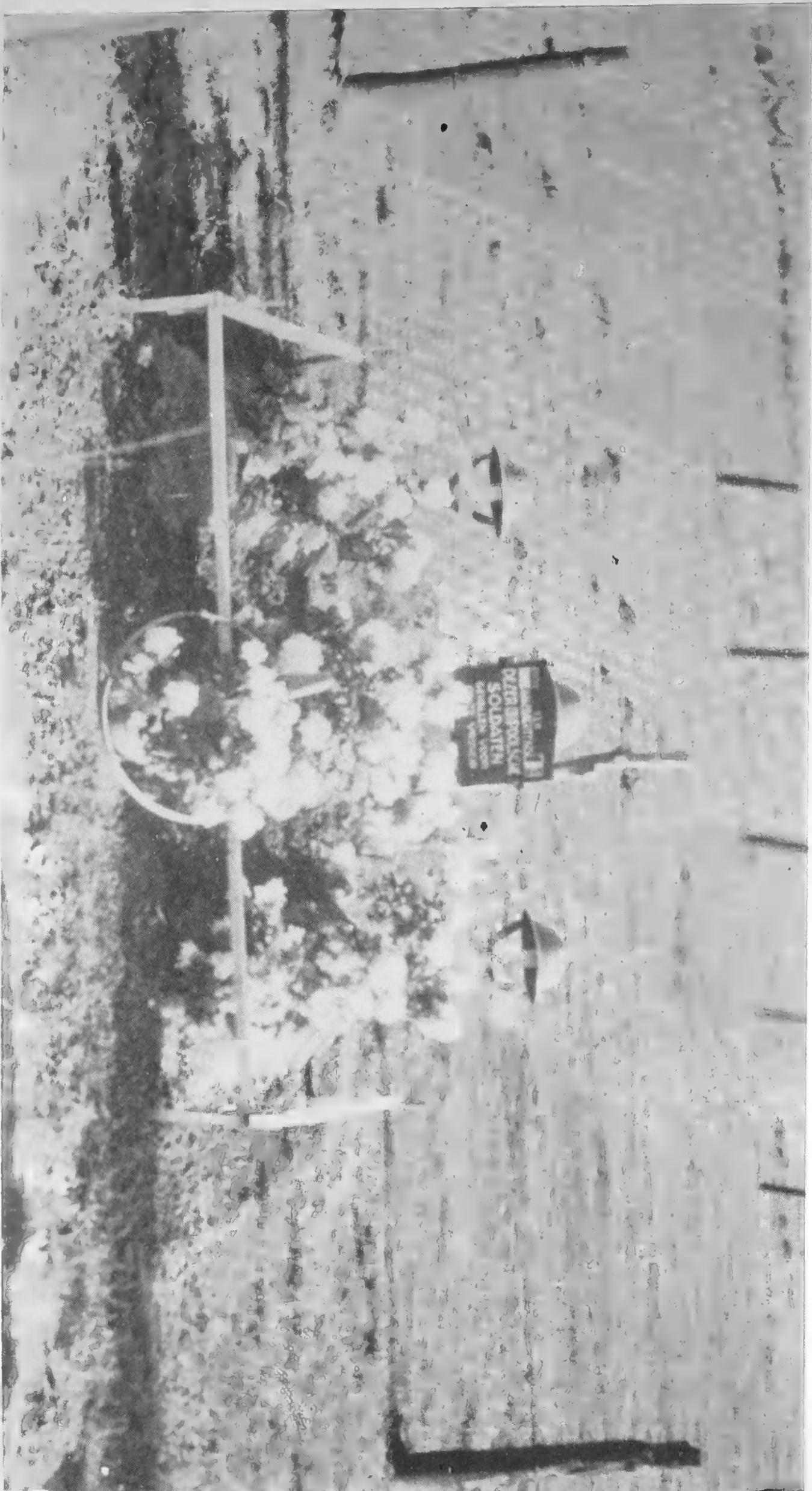
Tadeusz KOWALCZYK, geboren te Buzyny op 29.10.1920.

Antoni POPIOLEK, geboren te Omzyce op 15.02.1918.

Wladyslaw ZOLYNSKI, geboren te Brelince op 02.02.1921.

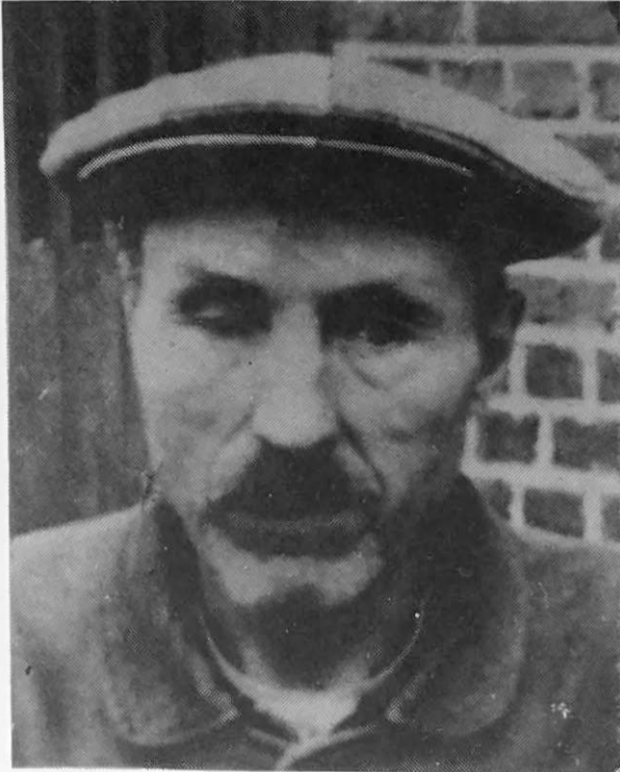
Zij werden wat achteruit gebracht naar een verbandpost en begraven op de weide van Cyriel Verhoye en later overgebracht naar de Kanadese begraafplaats te Adegem.

Maar het oorlogsgeweld eiste ook nog andere burgerlijke slachtoffers. Gustaaf Lootens lag na de middag te rusten op de hooizolder van August Vlerick in de Weststraat. Naast hem lag Octaaf Van Heulenbergh uit Brussel die toevallig in Aalter verbleef. Het was rond 2 uur toen een obus insloeg door het dak van de schuur. Gustaaf Lootens werd letterlijk uiteengereten en was op slag dood. Hij was geboren te Aalter op 17 oktober 1882. Octaaf Van Heulenbergh, de broer van Aimé, was zwaar gewond, werd nog vervoerd naar de kliniek te Eeklo doch is naderhand overleden.

De met bloemen versierde graven van de dragonders Antoni POPIOLEK, Tadeusz KOWALCZYK en Wladislaw ZOLYNSKI, gesneuveld op de hoeve van Edmond Verheye. Op het bordje met de Belgische en Poolse vlag staat te lezen: "Ter nagedachtenis dezer 3 Poolse soldaten gevallen voor onze vrijheid."

Foto: E. Van de Velde.

Als hij die, veilig door de woeste zee gekomen,
 Vergaat in 't zicht van have en goed, bij 't dierbaar
 strand,
 Zoo sterf hij bij de redding van het Vaderland,
 Waar hij zoo lang naar trachtte in blijde droomen.

† BID VOOR DE ZIEL VAN
GUSTAAF LOOTENS

echtgenoot van
EMMA GEREELS

geboren te Aalter den 17 Oktober 1882 en er als slacht-
 offer van den oorlog schielijk overleden
 den 9 September 1944.

Een nieuw zoenoffer heeft de stem van zijn bloed ge-
 mengd met de stem der lijdende en biddende geloovigen,
 die voor haard en land 's hemels mildsten zegen roepen.

Gij zijt opgestaan, o Heer, en Gij hebt medelijden ge-
 had met ons land, want het was tijd om ons te helpen;
 al de volkeren der wereld loven uw naam omdat Gij U
 barmhartig hebt neergebogen naar den ongelukkige en
 zijn smeekbede niet hebt versmaad; omdat Gij U hebt
 laten bewegen door het onschuldig bloed der slacht-
 offers en door de zuchten der gevangenen. (Ps. CI)

Zijn dierstwillig en vroolijk karakter verdienden hem
 de genegenheid van allen die hem kenden.

De onverbiddelijke dood heeft hem aan onze oogen
 onttrokken, maar omdat wij hem teederlijk beminden,
 zullen wij hem nimmer vergeten. Mochten onze tranen
 en gebeden zijn ziel brengen in de verblijfplaats der
 levenden. (H. Ambros.)

Neig U tot mij, o Heer, en red mijn ziel, red mij om uw
 barmhartigheid. (Ps. VI)

Bemide Echtgenoot, gij weet hoe zeer ik U lief had.
 Wij waren zoo gelukkig, ik hoopte nog lange jaren bij
 U te mogen blijven, doch 't is Gods wil... onderwerping.
 Dank voor uw liefdevolle zorgen.

En gij, bemide dochter, bewaar in uw hart het aan-
 denken van uw vader, en geef mij de kostbare hulp
 uwer gebeden.

Dierbare Familieleden, ben ik zoo ijlings ontruikt aan
 uw oogen, ik weze het nooit aan de liefde van uw hart.

Faut, Aalter - 2882

Tijdens een verkenningstocht sneuvelde soldaat Tadeusz SWIDERSKI van het 8ste bataljon Jagers. Hij diende onder de schuilnaam van Tadeusz Boryna en was geboren te Straszewo op 22 januari 1918. Hierna volgt het relaas van dit droevig einde, geschreven door luitenant Ryszard Linke, in het boek

"1. Dywizja Pancerna W Walce" blz. 177 tot 179, onder de titel: "STARSZY STRZELEC BORYNA". "Zonder spijt hadden we Frankrijk verlaten. We wandelden reeds door België. De zon verbrandde ons niet meer en het verschrikkelijk stof was ook verdwenen. Op zekere dag hadden we terug contact opgenomen met de Duitsers. De weerstand werd van dag tot dag groter. En zo is het bevel gekomen om het Gents kanaal bij "Aeltrebrugge" te verkennen." "U gaat met uw peleton rechts van de weg. U gaat er het kanaal en de brug verkennen. Waarschijnlijk is de brug reeds beschadigd maar ik wil de werkelijkheid weten alsook wat er gaande is aan de overkant."

"Wij zijn vertrokken in een uitgestrekte lijn, dekking zoekend achter iedere terreinplooi en achter elke struik. Het stadje was als uitgestorven en er was geen levende ziel te zien! "Drie vrijwilligers bij mij!"

"Onmiddellijk staat Boryna met zijn M-geweer naast mij. Ook Lipski en Olesnicki zijn er bij. Al kruipend komen we aan de kanaaldijk en zien een opgeblazen brug, een enorme rode fabrieksschouw en verder enkele huizen. Het is doodstil. Plotseling hoort men een machinegeweer en dansen de kogels rondom ons. Stof en steengruis vallen op onze helmen. Van op 40 m is niemand geraakt. Wij springen op zij en af de dijk. Dan komt een tweede salvo en een derde en een vierde. Het machinegeweer blaft als een kwade hond aan de ketting. Kogels vliegen fluitend juist boven ons. Wij zijn verplicht te wachten tot dit razend vuur ophoudt."

”Boryna kon het niet meer uithouden zonder tegenactie. Hij was tot achter de huishoek gekropen, had zijn machinegeweer in stelling gezet en wilde een salvo naar de Duitsers sturen, toen plots een ander Duitser van links begon te schieten. Ik hoorde een luide kreet en zag het lichaam van soldaat-eerste-klas Boryna op zijn geweer vallen.” Droevig was de begrafenis van Boryna. Een kort, eerlijk en warm gebed werd gebeden door degenen die deze dag hadden overleefd.”

Zo stierf een Poolse boerejongen voor onze bevrijding.

Zijn graf is niet te vinden noch te Adegem noch te Lommel, zodat het niet uitgesloten is dat hij nog steeds te Aalter op een onbekende plaats begraven ligt. Zoals vele andere Polen was hij onder dwang ingelijfd bij het Duits leger en was er Gefreiter. Hij streed aan het Italiaanse front toen hij overliep naar de geallieerden om later dienst te nemen in de Eerste Poolse Pantserdivisie. Tussen Aalter-brug en Hoekstraat, op de wijk Jezuietengoed, niet ver van de hofstede met dezelfde naam, stond vroeger de herberg ”In de kromme elleboog” langs de vaart Gent-Brugge. Deze bekende herberg werd echter opgegeven toen de vaart werd rechtgetrokken waardoor de herberg niet meer rendabel was. Zoals men nu nog kan zien beschreef de vaart een zeer grote bocht in de Nieuwendam, ontstaan door het feit dat eerst gegraven werd in de richting van de Leie en later in de richting van Gent.

Die grote bocht werd wel eens de grote elleboogbocht genoemd, vandaar de benaming van de herberg. Tussen Aalter-brug en Knesselare-brug (Hoekstraat) werd een nieuwe vaart gedolven tussen 1935 en 1942. In 1944 was een gedeelte van de oude vaart nabij de brug van Aalter opgevuld, het andere uiteinde aan de zwaairom was nog open. Bij het naderen van de bevrijding hadden 42 binnenschippers hun toevlucht gezocht tot de oude vaart in de hoop er een veilig onderkomen te vinden tijdens de komende gevechten. Tussen de nieuwe vaart en de spoorlijn was een spoorweg aangelegd voor het vervoer van de grond naar Sint-Denijs-Westrem, voor de aanleg van de autosnelweg Brussel-Oostende. Deze spoorbaan liep over de oude vaart, langs een brug aangelegd nabij de ”Kromme Elleboog”. De hofstede, waar eens de voornoemde herberg was, werd in 1944 bewoond door Omer Veermeer, die er trouwens nu nog woont.

Op vrijdag 8 september rond de middag waren er reeds enkele Poolse verken-ners aangekomen, niet bepaald op deze hoeve, maar meer naar Sint-Maria-Aalter toe. Ze zijn er niet lang gebleven, want korte tijd nadien trokken ze zich terug. Wel kwam er een jonge Duitse officier met zes soldaten aan, met als opdracht alle schepen, die in de oude vaart gemeerd lagen, tot zinken te brengen. Als reden werd opgegeven aan de schippers, dat deze schepen een gevaar vormden voor de Duitse verdediging, daar de geallieerden ze konden gebruiken om de vaart over te steken. De schippers verzetten zich heftig tegen het Duits plan, want voor hen betekende de uitvoering ervan, het verlies van alles wat ze bezaten: hun schip en hun broodwinning.

Het was oorlog en dus zeer gevaarlijk zich te verzetten tegen de plannen van de Duitsers en daarom hebben de schippers hen voorgesteld enkel de twee baggerschepen aan de ingang van de oude vaart gemeerd, sedert het einde der werken aan de nieuwe vaart, tot zinken te brengen. Hierdoor zouden de binnenschepen ingesloten en van geen nut meer zijn voor de geallieerden.

De Duitsers stemden, na wat tegenstribbelen, met dat plan in en deden kort daarop de twee baggerboten zinken en de spoorwegbrug in de lucht vliegen.

Hierdoor waren de schepen geblokkeerd maar zij bleven onbeschadigd.

's Avonds kwamen drie Feldwebels, ontsnapt aan de vernieling te Ruiselede, op de hoeve, waar ze eten vroegen, hetgeen men hen natuurlijk niet durfde weigeren. Daarna vertrokken zij. De eerste Polen kwamen aan tussen 10 en 11 uur in de avond van 8 september. Alles werd doorzocht tot in de kelder, waar wel dertig mensen in zaten. Zij moesten allemaal naar buiten komen, met de handen in de lucht, om te zien of er geen Duitsers tussen hen verscholen zaten.

Eerst waren ze maar met weinig, maar 's anderendaags kwam het gros toe. Een tank, waarop twee weerstanders zaten, reed over het erf alover het deksel van de aalput. Al de varkens ontsnapten uit hun hok. De tank ging zich opstellen op de lager gelegen weide om vandaar de vijandelijke stellingen te bestoken.

De drie Feldwebels hadden hun toevlucht gezocht op één van de binnenschepen rechtover de hoeve. Eén van hen werd gedood en lag op de loopplank van het schip. Het betrof Feldwebel Karl Schiedt. Hij werd langs de vaartdijk begraven.

Een houten kruis stond op zijn graf met zijn naam erop. Op de grote Duitse begraafplaats te Lommel heb ik navraag gedaan naar deze gesneuvelde, maar er is aldaar geen spoor te vinden. Een andere werd krijgsgevangen gemaakt en de derde werd zwaar gekwetst. Deze laatste was nog een eindje naar de spoorweg toe gekropen, doch werd ontdekt door een patrouille achter een roggescherf. De Polen brachten de Duitser naar de hoeve Veermeer.

Een Poolse soldaat was gekwetst geworden door vijandelijke granaatscherven en eveneens naar hier gebracht. Beiden werden hier voorlopig verzorgd en daarna naast elkaar gelegd op de kap van een jeep om te worden vervoerd naar een verder achteruit gelegen militair veldhospitaal. Daar de Duitse onderofficier drager was van het ijzeren kruis, hadden de omstaande Polen graag geweten waarom en hoe hij dat verdiend had, maar hij weigerde te antwoorden.

Aan de Polen was gesignaleerd, dat er zich waarschijnlijk Duitsers schuil hielden op de meer westwaarts gelegen hoeve van Joseph Fleurick, in het straatje van het station van Maria-Aalter naar de vaart, nu de Vaartlaan. Met enkele van hun tanks reden de Polen naar de bewuste hoeve, doch vonden er geen Duitsers. Plots had er een beschieting plaats en een obus trof het woonhuis. Er waren twee erg gekwetsten nl. de dochter Angèle en de op de hoeve verblijvende Remi Alfons De Schuyter uit Aalter. Deze laatste is op 31-jarige leeftijd aan zijn verwondingen bezweken in de Sint-Andrieskliniek, Krommewalstraat te Tielt, op 18 september 1944 om 2 uur in de namiddag.

Hier en daar werden Duitsers krijgsgevangen genomen in het reeds door de Polen veroverde gebied. In de Nieuwendam werd vanuit een klein bosje op de Polen geschoten. Een soldaat zakte ineen getroffen door een kogel. Het bosje werd doorschoten met mitrailletten en geweren. Uit het struikgewas kwam een jonge knaap in het uniform van de Hitler-Jeugd bang te voorschijn gekropen, met de handen op het hoofd. Hij beweerde alleen te zijn. Het bosje werd afgespeurd en men vond spoedig zijn wapen, een nieuw Mauser geweer. De ongeveer 16 jaar oude knaap werd voor ondervraging bij een officier gebracht doch hij weigerde op de hem gestelde vragen te antwoorden. Achteraf kreeg hij toch schrik en vroeg zelf om een onderhoud met de Poolse militair en beantwoordde spontaan de hem gestelde vragen.

Op de Nieuwendam werden de gevangenen verzameld nabij de hoeve van Edmond Verheye en vandaar in groep weggeleid.

Laten we nu terugkeren naar het Patersveld. Zoals wij reeds zagen was een patrouille over de oude vaart getrokken om de nieuwe vaart te gaan verkennen, vooraleer het eiland door de Dragonders werd betreden. Uit hetgeen ons door

bewoners van het Patersveld werd verteld, kon volgend relaas worden opge-
maakt. Nadat de verkenners de oude vaart waren overgetrokken werden ze in
kleine groepen verdeeld en iedere groep kreeg zijn opdracht. Behoedzaam kro-
pen ze van de ene hove naar de andere, door hagen en afsluitingen, tot aan
het huis bewoond door Henri Bonami, waar later Cyriel Cornelis is komen
wonen. Eén groep bestond uit 4 soldaten en een weerstander, die zich zoals
velen bij de Polen had aangesloten als raadsman. Het waren die 5 man die op
weg waren naar de nieuwe vaart. Ze waren hier op een zeer gevaarlijk punt
gekomen, want ze moesten zonder dekking de straat oversteken. Elk op zijn
beurt deden ze de gevaarlijke sprong en kwamen allen ongedeerd aan de over-
kant. Langs een brede en hoge haag slopen ze verder tot aan het woonhuis; ze
traden binnen en zochten in al de vertrekken naar vijandelijke soldaten. Deze
waren reeds lang vertrokken en de nieuwe vaart overgestoken. De verkenners
zetten hun tocht verder en traden langs de achterdeur naar buiten. Een soldaat
en de weerstander slopen verder tussen het woonhuis en het bakhuis. Een ander
soldaat kwam ook uit de woning, kroop naar de houtmijt toe, op een goede
meter van het bakhuis en werd plots getroffen in de borst door een Duitse
scherpschutter, die over de vaart ingegraven zat. De Pool en de weerstander
kropen ondertussen verder langs een greppel die naast een weide lag. Ze waren
reeds dicht bij de nieuwe vaart gekomen toen de soldaat plots getroffen werd
door een kogel. De weerstander werd gewond in de voet en heeft zich later
voortgesleept naar de woning van Henri Bonami, waar hij verzorgd werd en
afgehaald door Poolse brankardiers. Volgens sommigen zou dit echter maar
gebeurd zijn als zij terug kwamen van de nieuwe vaart.

De twee overige verkenners vroegen aan iemand die in de omgeving woonde, in
het Duits, waar zich "die Brücke" bevond, die op hun stafkaarten aangeduid
was. Niettegenstaande de burger antwoordde dat die brug niet bestond, trokken
ze toch verder naar de nieuwe vaart. Zij zijn zelfs rechtop gaan staan op de
dijk, zonder dat op hen geschoten werd, en konden zich overtuigen dat er wer-
kelijk geen brug bestond. Bij de terugkeer werd één van hen geraakt, toen hij
door een weideafluiting kroop, en zwaar gekwetst.

Hierna volgt het relaas van deze verkenningstocht, door M. Van der Elst: *"Het
was na twee uur toen enkele vermoeide soldaten, vuil en bezweet, de spoorbaan
overkwamen. Een gekwetste werd ondersteund. Mijn vriend zag ik afzonder-
lijk loekomen; Etienne Cristel was er niet bij. Een jonge Fransman zag ik
wenend afkomen, zijn vriend was gewond en was zo pas weggevoerd. Wij ble-
ven onder het vuur van de mortieren liggen en kregen bevel ons terug te trek-
ken tot aan de steenweg Aalter-Maria-Aalter. Rond 15u30 zagen we nog een
vermoeide Pool terug komen. Hij was samen met mijn vriend Etienne en nog
andere Poolse soldaten tot aan de oever van de nieuwe vaart geweest en toen ze
terug de berm opliepen werden ze door de Duitsers onder schot genomen. Ze
geraakten nog tot in een bietenveld, doch de Duitsers hielden hen onder schot.
Hij vertelde, dat onze vriend getroffen was in zijn voet, maar dat men moest
wachten tot het donker was om hem op te halen. Wij wilden daar wachten tot
de avond, om onze kameraad te halen, doch de officieren verboden het ons en
men bracht ons naar de camions, die naar Maria-Aalter reden en waar er ge-
schuld werd in de hovingen van het kasteel van de Heer Mast, nu een klooster
van de Broeders van Liefde."*

Zoals blijkt uit dit relaas hebben de Polen zich na de beschieting waarbij 3
doden vielen, teruggetrokken tot aan het einde van de Kwade straat, aan de
weg Aalter-St.-Maria-Aalter.

Later vernam Marcel wat er gebeurd was met Etienne Cristel, die naar de kliniek van Tielt overgebracht was, en die hij 's zondags aldaar bezocht. "Hij had een schot in zijn voet gekregen, maar daar ze onder het oog van de Duitsers lagen, riepen de naast hem liggende Polen hem toe, om niet te bewegen. Hoe dan ook, de Duitsers hebben hem misschien toch eens zien bewegen en een uur na het eerste schot kreeg hij een tweede kogel in de schouder en kort daarop nog een derde in de arm; daarvan zijn twee kogels ontploft in de wonde. Het lijden van onze vriend moet verschrikkelijk geweest zijn. Een Pool naast hem, kreeg nadat onze vriend daar reeds lang gewond lag een kogel in de dij. Deze jongen is daar doodgebloed. Na meer dan één jaar in verschillende klinieken te hebben verbleven, is Etienne Cristel toch naar huis kunnen komen, maar bleef zwaar gehandicapt voor zijn verder leven."

Zoals wij kunnen zien uit deze verslagen verloren 2 Polen tijdens deze verkenningstocht het leven. De ene nabij de woning van Henri Bonami, de andere langs de weide op korte afstand van de nieuwe vaart.

De Poolse jongens die daar sneuvelden voor onze vrijheid waren:

Dragonders JAKUB ROZENSTRAUCH geboren te Warschau op 28 januari 1922 en WACLAW MIECZYSLAW FRANCISZEK DEBICKI geboren te Ozli-niec op 24 september 1909. Wegens het gevaar werden hun lichamen slechts op 12 september weggehaald en begraven op het gemeentekerkhof te Aalter. Zij werden later overgebracht naar de Poolse begraafplaats te Lommel.

Het tragisch einde van twee burgers op de Dries.

In de avonduren van 8 september 1944 hoorden de inwoners ten noorden van de vaart Gent-Brugge duidelijk het geronk van de Poolse tanks. Zij wisten dat een deel van de gemeente bevrijd was en dachten dat zij ook spoedig zouden bevrijd worden. Toen zij in de late avond een geweldige ontploffing hoorden beseften zij, dat het de brug van Aalter was die in de lucht vloog en toen wisten zij, dat er voor hun bevrijding nog hard zou moeten gevochten worden. 's Anderendaags hoorden de inwoners aan de overkant van de vaart het oorlogsgeweld rond de vaart maar zij hoorden ook de muziek spelen in het feestvierende centrum.

Overall hadden de Duitsers inderhaast versterkingen aangebracht en er stond een Duits kanon opgesteld, op het vliegveld van Ursel dat de Polen heel wat last berokkende. Deze laatsten hadden dan ook besloten dit stuk geschut uit te schakelen van zodra zij de juiste plaats van opstelling hadden ontdekt.

Jules De Brouwer woonde op de Dries langs het straatje tussen de Urselweg en de molen, daar waar nu zijn dochter Margriet woont en haar moeder, in het huis nr 9.

Op 9 september 1944, rond 11 uur 's avonds - het was een mooie zomeravond - waren alle familieleden, waarbij ook de zoon Maurice en zijn echtgenote Madeleine Laisnez en hun 5 jaar oud dochtertje Rosa, reeds te bed, uitgenomen vader Jules, die nog wat buiten gebleven was.

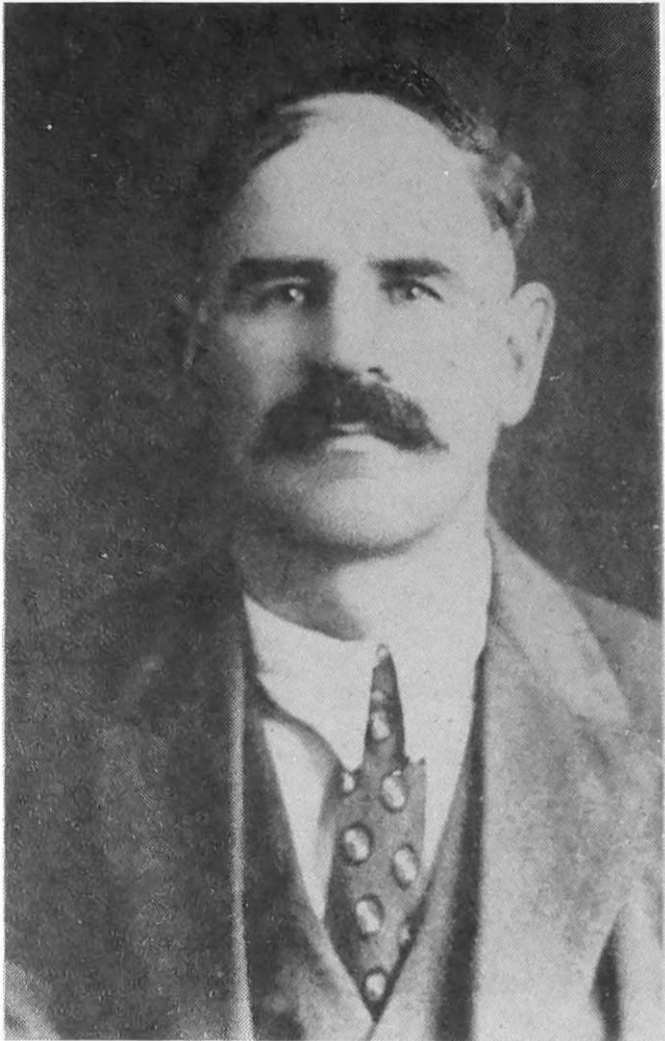
Na enige tijd kwam hij zijn familieleden aanmanen het huis te verlaten om zich naar de versterkte aardappelkelder (ijskelder) te begeven waar zij veiliger zouden zijn. Deze kelder was gelegen naast het gebouwtje nabij de straat. De

Het huisje op de Dries, waar Jules De Brouwer woonde en stierf.

ingang bevond zich in dit gebouwtje. Haastig werden wat kleren en noodzakelijke voorwerpen meegenomen en heel de familie, uitgezonderd de dochter, nam haar intrek in de veilig gewaande schuilplaats. Deze laatste zocht wegens plaatsgebrek een onderkomen in de schuur onder de tas. Ook de buurman Karel Van Hullebusch en zijn echtgenote, die in het huisje ernaast woonden, hadden hun toevlucht gezocht bij de De Brouwers.

Jules De Brouwer en Karel Van Hullebusch waren nog wat bij de ingang van de kelder blijven zitten, terwijl al de anderen op de keldervloer lagen. Jules zei nog tegen Karel: "Karel, we gaan nog eentje rōken hé", doch nauwelijks was hun pijpje aangestoken, toen een hevige beschieting begon door de Polen, teneinde het Duits geschut op het vliegveld te vernietigen. Een van de obussen viel op de kelder; de uitwerking was verschrikkelijk. Karel Van Hullebusch was door een obusscherf nagenoeg middendoor gereten en stierf kort daarna zonder nog een woord te zeggen. Jules De Brouwer, die naast hem zat, werd door een scherf getroffen in de zij en een arm was bijna afgerukt en bloedde hevig. Al de anderen waren bedolven onder puin en aarde doch konden ongedeerd naar buiten komen. Maurice heeft zijn vader naar zijn bed gebracht en zijn wonden verbonden. Jules zei nog tot zijn zoon: "Het is beter ik dan gij. Ik heb geleefd en gij moet nog leven." Eerst wilde Maurice om hulp gaan zoeken, maar wegens zijn ouderdom - hij was toen 30 jaar oud - werd dit te gevaarlijk geacht. Dan werd er besloten, dat zijn vrouw Madeleine een Duits dokter zou trachten te vinden. In het midden van de nacht is zij vertrokken; overal stonden Duitse schildwachten en mitrailleurposten opgesteld. Een van die schildwachten raadde haar aan terug te keren, teneinde aan de dood te ontsnappen. Toch is zij verder gegaan in de richting van Ursel, doch de eerste plaats welke haar opgegeven was, was reeds door de vijand verlaten. Tenslotte is zij te Ursel zelf binnen geraakt in een Duitse Rode-Kruispost en heeft een dokter kunnen overhalen om mee te komen naar de Dries. Deze Duitse dokter heeft haar wel

O mensch, uw vriend is God alleen,
 Al 't ander moet ge schromen,
 De dood, al mijdt ge u, groot en klein,
 De dood is licht gekomen.

† BID VOOR DE ZIEL VAN
JULES DE BROUWER

echtgenoot van

MARIE CLAEYS

geboren te Knesselare den 30 Juni 1884 en als slachtoffer
 van den oorlog gevallen te Aalter op 10 September 1944.
 Oud-Strjaer.

Hij heeft getrouw zijn Vorst gediend en zijn Land verdedigd. Niemand kan zich echter wapenen tegen het geweld der dood; op haar zeisen staat geschreven: «ik ben onverbiddelijk».

Allerlei gevoelens schokken de gemoederen en zielen der menschen waaronder dit vooral, dat God zich altijd en overal openbaart als opperste Meester; Hij kweest en zalft, Hij geeft en neemt; Zijn Heilige Naam weze immer gezegend.

De beproeving is in de almachtige hand der Goddelijke Voorzienigheid een machtig wapen. Gelukkig hij die ze verduldig en gelaten doorstaat, want hij ontvangt hiernamaals de eeuwige kroon door God beloofd aan hen die Hem beminnen. (Jac. I)

Laat ons in de dood van dezen braven eenvoudigen man de schikkingen van God aanbidden en de onstandvastigheid van dit leven overwegen. (H. Franc. Sal.)

Dierbare Echtgenoot en lieve Familieleiden, ben ik zoo ijlings ontruikt aan uwe oogen, ik weze het nooit aan de liefde van uw hert. Vereenigt uw offer met het offer dat ik brengen moest. Ik steun op uw gebeden en hoop dat wij elkander eens in de eeuwige vreugde zullen mogen wedervinden.

Gewaardig U, o Heer, het gebed te aanhooren dat wij uwe barmhartigheid toesturen voor de ziel van uwen dienaar Jules, welke Gij uit deze wereld hebt doen scheiden. Verleen hem een plaats van rust en vrede in het gezelschap van uwe Heiligen. Door Christus, onzen Heer. Amen.

Faut, Aalter — 2882

Heer, de slag die ons treft heeft ons hart verbrijzeld, maar Gij zijt onze Vader die met ons doet volgens uw welbehagen, want wij weten dat Gij ons lief hebt.

† BID VOOR DE ZIEL VAN
Karel Van Hullebusch

weduenaar van

Zoë Patteeuw

en echtgenoot van

Helena Deduytsche

geboren te Beernem den 11 November 1877 en als slachtoffer van den oorlog schielijk overleden te Aalter, den 9 September 1944.

Hij was ons duurbaar in 't leven; vergeten wij hem niet na de dood. (Eccl.) De mensch kent zijn einde niet. Gelijk de visschen gevangen worden met den angel en de vogelen met den strik, zoo worden de menschen gevangen ten tijde des onheils, wanneer hun de dood ploiseling overvalt. (Eccl.)

De vijand betrouwde op zijn wapens en ook op zijn stoutmoedigheid; maar wij, wij betrouwen op den almachtigen God, die met een wenk diegenen, die tegen ons opkomen en de gansche wereld kan verdelgen.

Weest niet bevreesd van hun menigte noch vervaard van hun aanval. Gedenkt hoe onze vaderen behouden zijn in de roode zee, als Pharao ze met een groot leger achtervolgde. Laat ons tot den hemel roepen en de Heer zal zich over ons ontfermen en Hij zal dit leger voor ons aanschijn verpletteren. (I Machab.)

O mijn God, op U vertrouw ik, laat mij toch niet beschaamd worden. Gedenk, o Heer, al uw goedheid en barmhartigheid die van eeuwigheid zijn, en gedenk mijn overtredingen niet. Wees mij indachtig naar uw barmhartigheid en goedertierenheid. (Ps. XXIV)

Beminde Echtgenoot en Familie, troost u en steunt op Gods H. Voorzienigheid. Weent niet, maar bidt veel voor mij om u eens weer te vinden in een beter leven; daar zal geen scheiden meer zijn.

Faut, Aalter — 2882

gewaarschuwd voor de gevolgen, indien hij in een valstrik zou gelokt zijn. Per fiets, met de revolver in de hand, is hij meegekomen naar de woning van De Brouwer. Deze tocht naar en van Ursel heeft 4 uren geduurd, zodat het reeds wat begon te klaren toen zij de woning betraden. Bij het zien van de gekwetste zei de dokter, dat er niets meer aan te doen was en dat het slachtoffer "nur noch eine Stunde" te leven had. Jules is inderdaad in de morgen van 10 september 1944 gestorven, als het zoveelste onschuldig slachtoffer van die gruwelijke oorlog.

Op het hof waren 17 obtussen gevallen en 3 juist ernaast. Het Duits kanon, dat wat verder stond, was weggevaagd en hier zijn vermoedelijk Duitsers om het leven gekomen. Na hun vertrek werd echter geen enkel slachtoffer gevonden, maar deze zullen eventueel wel meegenomen zijn door hun aftrekkende kameraden.

Valère Steyaert heeft inderhaast twee lijkkasten gemaakt, waarin Jules en Karel naast elkaar werden begraven onder de notelaar op het hof. Valère en Maurice waren de enige aanwezigen bij deze treurige begrafenis.

Toen de Duitsers vertrokken waren, op dinsdag 12 september, wilde Maurice De Brouwer op het gemeentehuis aangifte gaan doen van de overlijdens, doch hij kon niet over de vaart geraken. Van op de andere kant deelde men hem mede, dat er ook in de Weststraat een slachtoffer was gevallen, nl. Gustaaf Lootens. 's Namiddags is hij dan toch tot in Aalter geraakt. De begrafenis heeft plaats gehad een achttal dagen later. Volgens het overlijdensregister overleed Karel Van Hullebusch op 09/09/44 om 11 uur 's avonds en Jules De Brouwer op 10/09/44 om 8 uur in de morgen.

Van de stalling was heel het dak weggeslagen, zodat de koeien onder de blote hemel stonden. Alleen de schuur stond nog overeind. De zwijnen en de runderen liepen op het hof, doch daar werd geen enkel dier gedood, behalve de kat. Zoals wij reeds zagen waren er voorbereidingen getroffen om het kanaal over te steken tijdens de nacht van 9 op 10 september. De aanval werd voorafgegaan door een voorbereidende beschieting door de beide artillerieregimenten van de Divisie en het 4e Kanadese Regiment middelzware artillerie. Kort daarop zijn drie kompagnies van de Podhale Jagers naar het eiland getrokken tussen de twee vaarten, langs een loopplank over twee grote beschadigde schepen, die daar gevonden werden. De eerste kompagnie werd naar het westen van het eiland gedirigeerd, om een overtocht te wagen op de plaats waar, beide armen samen kwamen (dus aan de huidige zwaairom). Indien het haar zou gelukken het kanaal over te steken, zou zij aanvallen in de richting van Knesselare. De twee kompagnies zijn er in gelukt, zonder verliezen, het eiland te bereiken, omdat de vijandelijke artillerie te laat het vuur opende, maar de derde kompagnie had doden en gekwetsten. Vóór middernacht hadden alle drie de kompagnies de dijk van de noordelijke arm bereikt en posities bezet in afwachting van de komst van de genie met boten. Op de dijk werden machinegeweren geplaatst en er werd een verkenning uitgevoerd door een pionierspeleton. Zo eindigde deze dramatische dag, zonder dat men vooralsnog een stap dichterbij de bevrijding van onze medeburgers over de vaart. Terwijl onze Poolse vrienden streden en stierven op het Patersveld opdat wij in vrijheid zouden mogen leven, brachten allen die ver genoeg van de vaart woonden een rustige nacht door in hun zachte bed.

Zondag 10 september 1944.

Over de verdere strijd op het eiland, aan de nieuwe vaart, staat in het verslag van het 10e Regiment Dragonders het volgende te lezen: *"De overwinning van deze hindernis was moeilijker dan verwacht. De oevers van het kanaal waren gemetst onder vorm van een scherpe hoek, zodat om het water te bereiken, de soldaten verplicht waren zich langs kabels te laten zakken. De noordelijke oever was hoger dan de zuidelijke en de Duitsers hadden gunstige voorwaarden bij het richten van het vuur. Het was een heldere maannacht, de genie had in stilte de boten gemonteerd en verplaatst naar de waterkant, maar van zodra de eerste boot in het water was, hebben de Duitsers een hevig vuur geopend en met raketten de oversteekplaats verlicht. Indien ze zouden gewacht hebben om te vuren tot alle boten op het water waren, zou het bataljon grote verliezen geleden hebben. Het was duidelijk dat de vijand zich niet had laten verrassen en een goed georganiseerde defensie had. Ook aan de 1ste compagnie is het niet gelukt het kanaal over te steken ten westen van het eiland. In de vroege morgen heeft de Brigadekommandant voorlopig de gevechten afgebroken. Hij was van plan om het kanaal over dag met geweld te forceren. De drie compagnies op het eiland lagen vóór de noordelijke arm van het kanaal, in terreininzinkingen waar ze beschermd waren tegen het vuur van machinegeweren. Het vlakke gebied achter hen was zeer moeilijk om bereiken en lag voortdurend onder het vijandelijk vuur, dat elke beweging belette. Er werd besloten terug te trekken, nog vóór zonsopgang en indien nodig onder het beschermend vuur van de 1e compagnie, die op de stellingen, bij de samenvloeiing van de twee armen van het kanaal, gebleven was, ten westen van het eiland. De terugtocht vanaf het kanaal gebeurde onder het vijandelijke vuur, dat dank zij de duisternis weinig doeltreffend was. Maar er waren verliezen in een peleton van de 3e compagnie, dat zich niet in het duister had kunnen terugtrekken. Na de terugtocht van de compagnies uit het vuurveld van de machinegeweren heeft de vijand krachtig artillerie- en mortiervuur gelegd op het eiland. Vervolgens heeft hij het vuur gekoncentreerd op de 1e compagnie, die de terugtocht dekte. Die compagnie heeft dan haar kommandant, zijn vervanger, een peletonskommandant en 8 soldaten verloren. De eerste werd gedood, de anderen gekwetst. Van de eenheden die zich hadden teruggetrokken van de noordelijke arm van de vaart is de 2e compagnie op het eiland gebleven om de bezetting ervan te verzekeren. De 3e en 4e compagnie hebben zich van het eiland teruggetrokken op de zuidelijke arm van het kanaal. De 1ste compagnie is op de oude stellingen gebleven."*

Zoals wij uit dit relaas kunnen opmaken hebben de Polen, bij deze aanval en terugtocht, verliezen geleden. In werkelijkheid sneuvelden er bij deze actie 7 Polen, en waren er een groot aantal gekwetsten. Het was nog vroeg in de morgen toen brankardiërs op de Nieuwendam, daar waar eertijds de overzet was, de oude vaart overstaken. Zij hadden vier van hun gesneuvelde kameraden meegebracht van het eiland. Langs de ene kant stond de hoeve van de weduwe Cyriel Schepens en langs de andere kant woonde landbouwer Jules Willems in een oud huis dat sedertdien werd afgebroken en vervangen door een nieuw. De vier gesneuvelden waren: korporaal Adam KRZAK, een brankardier, geboren te Welecz op 26.10.1902 en korporaal Czeslaw WENDERLICH geboren te Dobrzyn op 14.05.1907, beide van het Bataljon Podhale. Verder: Józef NYCZ, geboren te Tarnawa op 29.09.1920 en Edmund DEMBEK - die diende onder de schuilnaam Edmund KRASINSKI - geboren te Zlotniki op 01/10/1923 beiden

Graven van Adam KRZAK, Gerdaw WENDERLICH, Jozef NYCZ en Edmond DENIBEK langs de oude vaart op de Nieuwendam. Zij sneuvelden voor onze vrijheid op het Patersveld op 10 september 1944.

Foto: E. Van de Velde.

van het peleton zware machinegeweren (Samodzielny Szwadron CKM). Ze werden eerst neergelegd langs de haag van Schepens en daarna ter aarde besteld langsheen de trekweg van de oude vaart, toen een slechte aardeweg, ongeveer daar waar nu het elektriciteitskabin staat. De doden werden in een graf van ongeveer 70 cm diep gelegd, zonder de minste ceremonie of gebeden. Soldaten en talrijke burens stonden ernaast en konden gemakkelijk gezien worden door de Duitse waarnemers over de nieuwe vaart, want in die tijd stond er geen struikgewas langs de vaart zoals nu. De eenvoudige begrafenis was nog maar pas afgelopen toen er reeds Duitse granaten insloegen in de kanaaldijk nabij deze plaats. Misschien hebben de Duitsers wel gedacht, dat de Polen zich daar aan het ingraven waren.

Het was mooi zonnig weer die zondagmorgen en in de kerken van Aaltercentrum en St.-Maria-Aalter gingen de Goddelijke diensten normaal door. Er waren zeer veel gelovigen in de H. Missen en er werd vurig gebeden voor de mensen van over de vaart, die nog niet bevrijd waren, voor onze dorpsgenoten als verplichte arbeiders werkzaam in Duitsland, voor onze politieke gevangenen in de concentratiekampen en niet het minst voor de Polen, die ons zojuist hadden bevrijd en vooral voor die jongens die reeds hun leven hadden opgeofferd hier op onze geliefde gemeente Aalter. De kerken waren trouwens stampvol burgers en soldaten, want de Polen waren zeer gelovige mensen, zoals nu nog trouwens, die geen schrik hadden om te tonen dat zij katolieken waren. Niettegenstaande zij reeds lang van huis en vaderland weg waren hielden zij er aan, als zij hiertoe de gelegenheid hadden, de H. Mis bij te wonen. Deze ruwe soldaten aarzelden zelfs niet een kruisteken te maken vóór en na het eten. Het is dus niet te verwonderen, dat wij van hen de beste herinneringen bewaard hebben.

Langs de weg van Aalter naar St.-Maria-Aalter wemelde het van militairen met allerlei soorten van voertuigen: vrachtwagens, jeeps, moto's, pantservoertuigen enz. Daartussen bewogen zich talrijke Franse boeren die hoopten hier hun paarden terug te vinden, die door de Duitsers meegenomen waren. Na de slag te Ruiselede zullen er van die paarden waarschijnlijk niet veel meer overgebleven zijn.

Het scenario van die dag was ongeveer hetzelfde als de voorgaande dag. Het verkenningsvliegtuig van de Polen cirkelde voortdurend boven de Duitse stellingen en het Poolse geschut in het Hageland en op de Klaphulle kwam geregeld in actie, waardoor de kerk van Aalter-brug nog wat erger beschadigd werd. Spijtig genoeg schoten de kanonnen aanvankelijk niet ver genoeg, zodat een groot aantal obussen terechtkwam op het Patersveld en nader bepaald op de hoeve van Henri Bonami en ook op deze van Raymond Wittewrongel. De weiden en akkers uit de omgeving werden omgewoeld door een massa projektielen, maar gelukkig werd hierbij niemand van de burgers getroffen, aangezien ze allen in de schuilkelders vertoefden. Na de eerste beschietingen werden de artilleristen door het verkenningsvliegtuig ingelicht en het schietveld werd verlegd naar de vijandelijke stellingen aan de overkant van de nieuwe vaart. Doch vooraleer het verdere verloop van de gevechten te beschrijven, gaan we eerst naar het Jezüetengoed, naar de hoeve van Omer Veermeer, waar in de voormiddag een drama gebeurde.

Zoals we reeds zagen uit het hiervoor geciteerd verslag sneuvelde de kommandant van de 1e compagnie van de Podhale Jagers bij de terugtocht na de poging om over de nieuwe vaart te geraken.

Over deze gebeurtenis zijn wij door de bewoners van de hoeve goed ingelicht geworden. Op de weide langs de weg, juist voorbij de hoeve, waren de Polen zich aan het ingraven. De weide ligt wat lager dan deze weg en was bovendien begroeid met struikgewas. De bevelhebber stond recht bij zijn manschappen, die reeds min of meer beschermd waren, aangezien ze gedeeltelijk verborgen zaten in hun schuttersputten. De ongelukkige kapitein werd getroffen door een granaat en viel neer juist onder de vlierstruik, die er nu nog altijd staat. Een soldaat werd zwaar gewond. De kapitein was op slag dood; zijn uniform en zijn helm waren door granaatscherven gescheurd en doorboord; uit vele wonden vloeide bloed. De soldaten stonden er rond geschaard; allen waren diep onder de indruk van het gebeurde en sommigen konden hun tranen niet bedwingen.

De brankardiers brachten hun gesneuvelde aanvoerder naar de verbandpost nabij het wagenhuis. Daarna is een Pools officier (vermoedelijk de aalmoezenier) de woning binnengetreden en heeft aan de boerin gevraagd of zij bang was. Ook vroeg hij: "Zijt gij katholiek? Rooms-katoliek?," waarop zij bevestigend antwoordde. Daarop zei de officier: "Ik ben ook Rooms-katoliek, laat ons gaan bidden." Allen begaven zich naar de wagenloods waar een lichaam in

Hier sneuvelde kapitein Wladislaw SINO vel MISIEWICZ nabij de vlierstruik op de weide van Omer Veermeer op het Jezuietengoed, op 10 september 1944.

Laatste rustplaats van kapitein MISIEWICZ op de Kanadese begraafplaats te Adegem.

een zeil gehuld lag. De officier hefte het zeil op en daar lag Kapitein Wladyslaw SINO vel MISIEWICZ, geboren te Sint-Petersburg op 21.01.1910 en gestorven voor onze vrijheid, ver van zijn geliefden, op het Jezuïetengoed te Aalter. Zijn hoofd met het mooi golvend zwart haar was helemaal verminkt. Allen samen, soldaten en burgers, hebben een vurig gebed gestort voor deze moedige officier, die daarna door zijn soldaten begraven werd op de weide naast de haag, dicht bij de weg naar de spooroverweg. Op zijn graf werd een kruis geplaatst, door de soldaten zelf gemaakt, uit planken voortkomend van het uithangbord van de vroegere herberg, "De kromme elleboog".

Nadat hij teraarde was besteld, ging de officier, samen met de bewoners van de hoeve de woning binnen. Hier haalde hij de brieven van de gesneuvelde te voorschijn en nam er de foto's uit van zijn naaste familieleden: zijn vrouw, zijn kinderen en een zeer mooie foto van één zijner kinderen op zijn plechtige kommunie. Zij zouden vader nooit meer terugzien.

Aan de overzijde van de vaart stond het huis bewoond door Maurice Verheire (die er nog woont). De Polen vermoedden, dat zij beschoten waren door Duitsers die zich in dit huis schuil hielden. Zij waren zodanig verbolgen over het verlies van hun bevelhebber, dat ze besloten hard terug te slaan. Om na te gaan of hun vermoeden juist was ging een vrijwilliger op en neer wandelen langs de trekweg, zonder de minste dekking noch bewapening. Hij droeg een kogelvrije vest en een helm. Na enige malen op en neer te zijn gewandeld gaf hij het op want er kwam geen enkele reactie. Daarna stak een vrijwilliger in een inderhaast opgeblazen rubberboot de vaart over. Hij was in het bezit van een zwaar automatisch wapen. Gedekt door zijn makkers verscholen op de oever en eveneens van zware wapens voorzien, bereikte hij de overkant en rende vlug tot aan de stalling. De familie Verheire had zich verscholen in de aardappelkelder en opeens zat de Poolse soldaat tussen hen. Hij deed hen tekenen daar te blijven. Intussen had de plaatsvervangende bevelhebber contact opgenomen met de artillerie en verzocht hen een salvo af te vuren naar het voornoemde huis. De woning werd zwaar getroffen want niet minder dan 3 obussen doorboorden de muren; één ervan bleef steken in de slaapkamer en twee andere sloegen een groot gat in de vloer. Maar er kwam geen enkele Duitser te voorschijn. De Pool, die op de loer lag moest onverrichterzake terugkeren naar zijn makkers aan de overkant.

Het was een noodlottige dag voor onze Poolse vrienden. Aan de westkant van het eiland sneuvelde nog 2 man van het Bataljon Podhale; zij werden vermoedelijk door granaten gedood. Het waren: Plutonowy (sergeant) Franciszek BARAN; geboren te Jaścowice op 04.09.1912 en Strzelec (soldaat) Jan BUDNIK, geboren te Polplin op 24.06.1923, die diende onder de schuilnaam Jan BARANOWSKI. Hun lichamen werden door brankardiers meegebracht tot aan de woning van C. De Graeve aan de overkant van de oude vaart op de Nieuwendam en aldaar begraven onder één kruis.

Een nieuwe aanval om de overgang over de nieuwe vaart te forceren was gepland om 13 uur. Deze aanval heeft echter niet meer plaats gehad, omdat kol. Skibinski een andere opdracht gekregen had. Hij moest zich naar Gent begeven om er de 7e Britse Pantserdivisie, die het zuidelijk deel van de stad had veroverd, te helpen bij de verovering van het noordelijk deel van de stad. De gevechtsgroep moest op 11 september Gent bereiken. De taak van de overblijvende Poolse troepen bestond er van dan af in te beletten, dat de Duitsers terug over de vaart zouden komen. Het overschrijden van het kanaal Gent-Brugge werd opgedragen aan de Kanadezen, die er in slaagden, ten koste van zware verliezen, een bruggenhoofd te veroveren aan de Moerbrugge te Oostkamp op 11 september 1944, waardoor de Duitsers verplicht werden zich terug te trekken achter de Leopoldvaart.

Overall werden verkenningsstochten uitgevoerd tussen St.-Maria-Aalter en Bellem, maar vooral nabij de vernielde brug van Aalter. De Polen hebben daar trouwens nog een van hun makkers verloren.

Van op de hoeve van Th. Mattheeuws in de Brugstraat vertrok op die dag een patrouille van 4 man naar de brug. Van aan de dreef naar Nobelstede slopen

Graven van Franciszek BARAN en Jan BUDNIK langsheen de oude vaart. Zij sneuvelden op het Patersveld op 10 september 1944. Franciszek was 32 jaar oud, Jan amper 21. Zij lieten hun jong leven voor de bevrijding van onze geboortegrond.

Foto: E. Van de Velde.

Ook te Adegem werden BUDNIK (schuilnaam BARANOWSKI) links en BARAN rechts, naast elkaar begraven.

zij langs een doornen haag (Soudan's haag genoemd) naar het kanaal toe. Eén van hen is niet teruggekeerd. Zijn drie makkers vertelden bij hun terugkeer dat hij gevallen was, doch niemand durfde het wagen hem te gaan halen. Józef RUZANSKI, die diende onder de schuilnaam Antoni PASZEK, van het 8e Bataljon Jagers, stierf voor onze vrijheid vlak bij de plaats waar twee van zijn landgenoten sneuvelden in de tank langs de dreef naar Nobelstede. Hij was geboren te Bydgoszcz op 02.10.1911. Hij was door een kogel in het voorhoofd getroffen. Er werd gepoogd hem te gaan halen op 11 september, want er was zelfs een lijkkest gehaald, doch die werd 's anderendaags teruggevonden, helemaal stuk geschoten in een rapenveld. Hierdoor is zijn lichaam blijven liggen tot op 12 september, de dag na het vertrek der Duitsers, zodat veel mensen die gaan zien waren wat er zich aan de vaart had afgespeeld, hem hebben zien liggen. Hij werd samen met 4 andere gesneuvelden overgebracht naar het kerkhof te Aalter en later overgebracht naar de Poolse begraafplaats te Lommel.

Ook aan Aalter-brug zelf werden geregeld verkenningsstochten uitgevoerd. Op zeker ogenblik heeft iemand van uit zijn huis op de noordkant van de vaart, een Pool naar de vaart zien komen aan de overzijde, tot aan de brug. Hij ging zelfs naar beneden gaan kijken onder de opgeblazen brug en verwijderde zich daarna traag naar de huizen toe achter een tramwagon. Toen eerst werd er naar hem geschoten. Het blijkt dat degenen die schoten 2 Polen waren, onder dwang ingelijfd bij het Duits leger, omdat zij in het door Duitsland aangehechte deel van Polen woonden. Zij zaten verscholen in het huis op de rechterhoek, dat nu verdwenen is, en zagen de Pool zeker komen. Zij kropen buiten op hun kniën en ellebogen en deden niets anders dan kijken. De burger die hen gadesloeg had de stellige indruk dat, hadden zij willen schieten, de Poolse verkenners

*Op de Poolse begraafplaats te Lommel rusten 5 van de te Aalter gesneuvelde Polen. Van l.n.r. te beginnen met het 2e graf: Władysław KUKULKA, Jan CZERWIEC, Jakub ROZEN-
STRAUCH, (met Davidster), Waclaw Mieczysław Franciszek DEBICKI en Józef RUZANSKI (schuil-
naam Antoni PASZEK).*

zeker verloren was. De twee hebben trouwens daarna een hevige berisping gekregen van een Duits officier, die dreigde hen te zullen fusilleren. Ook een auto van de Witte Brigade, met twee gewapende weerstanders, in witte overall met armband, staande op de voettreden is tot aan de brug gekomen. Hij heeft zich gedraaid op het pleintje vóór het magazijn van de firma Bockaert en is terug gereden zonder dat er op geschoten is.

Op 10 september waren vijandelijke patrouilles gesignaleerd in Bellem. Dit veroorzaakte onrust onder de burgerbevolking, die schrik kreeg dat de Duitsers gingen terugkomen. Zij werden verjaagd tijdens drie raids van een verkenningspeleton van het 2e Pantserregiment. Tijdens één van deze raids ging een Stuart-tank verloren. De dag eindigde vrij kalm en ook de nacht was rustig. Iedereen vroeg zich af hoelang het nog zou duren vooraleer de rest van Aalter zou bevrijd zijn, hoeveel slachtoffers er onder de burgerbevolking en de Polen zouden zijn, enz...

Maandag 11 september 1944.

Toen de mensen die dag ontwaakten zal wel niemand gedacht hebben, dat het zo'n beroerde dag zou worden. Behalve wat mitrailleurvuur en de vlucht van het reeds vertrouwd geworden verkenningsvliegtuig, was er van het oorlogsgebeuren helemaal niets te bespeuren als men een eindje van de vaart woonde. De Polen hadden dus het plan om een overgang over het kanaal te forceren opgegeven en waren reeds gedeeltelijk naar Gent vertrokken over Nevele. Er werd blijkbaar gewacht tot andere geallieerden er zouden in slagen het kanaal te overschrijden. Dit waren zoals we reeds zagen de Kanadezen bij de Moerbrugge, maar daar wisten wij op die bewuste maandag helemaal niets van en leefden totaal in het onzekere. Alles bleef rustig tot een eind in de namiddag. De Polen hadden de Blekkervijver verlaten en een grote pantserkolonne hield enkele honderden meters vóór de herberg "Het Halfweeghuis", waar Octaaf Maerschalek woonde, in Stratem stil, vooraleer haar weg naar Aalter verder te zetten. Dit was een voorteken van het nakend einde van de bevrijdingsgevechten en van de algehele bevrijding van onze gemeente, maar toen dachten wij daar zo niet over.

Kort daarop hadden wij geen enkele reden meer om optimistisch te zijn want opeens, het kon zowat 6 uur in de namiddag zijn, brak een ware paniek los te Aalter. Ik zag een hele rij fietsers, beladen met pakken en zakken, aangereden komen uit de richting van St.-Maria-Aalter. Deze angstige mensen vertelden ons, dat de Duitsers teruggekomen waren. Maurice Hooreweghe, die in de "Oude Gendarmerie" woonde aan de oude vaart, kwam doodsbleek uit een zijstraat gereden en vertelde ons angstig het zelfde nieuws van de terugkeer van de Duitsers en voegde er aan toe "... en ze zullen zeere komen."

Wat was er feitelijk gebeurd?

Op Patersveld trokken de Polen zich terug over de oude vaart en maakten aanstalten om verder terug te trekken naar het station toe. Dit gebeurde precies op het ogenblik dat de Duitsers het eiland hevig beschoten met hun artillerie van uit de Kapellestraat te Knesselare. De bewoners geraakten in paniek en niettegenstaande de verzekering gegeven werd door de Polen, dat de Duitsers niet zouden terugkeren, namen de mensen ijlings de vlucht.

Op de reeds dikwijls genoemde hoeve van Theofiel Mattheeuws in de Brugstraat, verzamelden de Polen zich en doorzochten heel het huis, de kasten inbegrepen. Daarna vertrokken zij in de richting van het station.

Omer Mortier woonde tussen de Knokkeweg en het huis van Mevr. Thienpont. Dit is één van de huizen die men kan bereiken langs de poort naast de oude stallingen van de firma Soudan enerzijds en de oude herberg "St.-Huybrecht" anderzijds. De huizen op de binnenkoer noemde men vroeger wel eens "Soudan's huizen".

Het huis van Omer had tijdens de bevrijdingsdagen zwaar te lijden van een beschieting; twee obussen vielen in de keuken en twee in de slaapkamer. Op die bewuste maandag was heel de familie in de schuilkelder. Opeens stonden vier Duitse soldaten bij de ingang. Een van hen heeft nog gevraagd of er kinderen in de abri waren en toen men hem antwoordde dat er negen in waren heeft hij nog schertsend gezegd dat 2 al genoeg was.

Laat in de namiddag reden nog een zestal Poolse vrachtwagens door de Brugstraat naar de brug toe. Landbouwer Mattheeuws en zijn gezin zagen ze voorbijrijden en zegden tot elkaar: "Zij rijden de vijand tegemoet." Er was geen

enkele Pool meer te bespeuren in heel de omtrek. Waarschijnlijk hebben de Polen gedacht dat de Duitsers reeds weg waren over de brug, want zoals we reeds zagen hadden ze bevel gekregen om de Engelsen te gaan helpen bij de bevrijding van Gent. Toen de kolonne gekomen was aan het huis op de hoek waar Maurice Boute (iedereen noemde hem "smed" Boute) woonde, heeft deze laatste, die aan zijn hek stond en niet kon gezien worden door de Duitsers, teken gedaan aan de chauffeurs, dat zij niet verder mochten rijden, maar zijn heftig armgezwaai hebben zij waarschijnlijk aangezien als een welkomstgroet waaraan zij de laatste dagen stilaan gewoon waren geraakt. Gekomen in de bocht vlak vóór het kanaal, werden zij onder vuur genomen door een Duitse mitrailleur die opgesteld stond achter de pijler voor de nieuwe brug recht vóór hen aan de overkant. Weldra brandden de voertuigen en de chauffeurs sprongen eruit, sommigen met brandende kleren, en vluchtten langs de voordeuren van de nabije huizen of langs de gracht en de haag naast de Brugstraat. Sommigen zijn met de schoenen in de hand toegekomen op de hoeve van Th. Mattheeuws.

Over deze gebeurtenis is later nog veel geredetwist geworden. Niemand begreep hoe zo iets kon gebeuren, maar achteraf is gebleken dat er geen schildwacht opgesteld stond om de auto's tegen te houden. Dit was echter niet zo verwonderlijk aangezien de Polen opdracht gekregen hadden om te vertrekken. Op dezelfde dag waren de Kanadezen, bij de Moerbrugge te Oostkamp, er in geslaagd een bruggenhoofd te vormen over het kanaal Gent-Brugge en rukten van daaruit op naar Oedelem, Knesselare, Ursel en Maldegem, zodat de Duitsers zouden verplicht zijn de noordkant van Aalter te verlaten. Waarschijnlijk heeft men die terugtocht eerder verwacht dan in werkelijk gebeurd is, met het gekende gevolg. Ook is er nog al wat verteld geweest over het aantal slachtoffers in de brandende voertuigen. Dit aantal kon zelfs in het slechtste geval niet hoog zijn, want er was maar één soldaat, de chauffeur, in elke vrachtwagen. Uit het onderzoek dat wij hebben ingesteld hebben wij bijna met zekerheid kunnen opmaken dat er geen enkel slachtoffer gevallen is. Wel is het mogelijk dat één of meer Polen aan hun brandwonden zouden bezweken zijn in het hospitaal, hetgeen wij niet getracht hebben te achterhalen. De dag daarna lagen de auto's nog steeds te branden. Ik heb er niets anders in gezien dan klein gerief zoals lepels, messen, vorken en ander keukengerief, ook schoenen en allerlei kleine voorwerpen.

Uit de aanwezigheid van verbrande schoenen hebben sommigen het besluit getrokken, dat er soldaten verkoold waren in hun voertuig, doch bij zeer nauwkeurig toezicht heb ik geen aanwezigheid van menselijke resten gezien.

Lang hebben wij gedacht, dat hetgeen men beweerde over de terugkeer van de Duitsers louter verzinsels waren, maar in werkelijkheid waren de Duitsers door de terugtocht van de Polen van de vaart naar het centrum toe zo "stout" geworden, dat hun patrouilles op verschillende plaatsen het kanaal overstaken. Het 2e Pantserregiment moest enkele malen naar Bellem rijden om vijandelijke patrouilles te verjagen. De Duitsers hadden ook twee sterke patrouilles naar Aalter gezonden, waar ze werden verjaagd door een kommandoëskadron en een pantserpeleton van het 1e eskadron van het 2e Pantserregiment.

Aktiviteiten van vijandelijke patrouilles werden ook opgemerkt in de omgeving van St.-Maria-Aalter, waar de Duitsers geregeld het kanaal overstaken naar de zuidelijke oever. Ongerust geworden burgers hebben zich gewend tot de kommandant van het 10e Dragonders Regiment en hebben gevraagd hen te beschermen tegen represailles vanwege de Duitsers. Een uitgezonden verkenningspele-

ton van het 1e eskadron, dat zich langs het kanaal bewoog, heeft de Duitsers verrast toen zij op de noordelijke vaartoever bezig waren hun dekens te verluchten en zich gedroegen alsof het geen oorlog was. Deze onvoorzichtigheid heeft hen vermoedelijk verliezen gekost.

Op 12 september hebben de in Aalter achtergebleven peletons Polen nog 12 Duitsers gevangen genomen.

Door de ramp met de in-brand-geschoten-auto's, samen met de algemene terugtocht van de Polen naar het station toe en de terugkeer van enkele Duitsers ontstond er een ware paniek onder de bevolking. Overal had men Duitsers gezien en het moet zijn, dat de Polen de zaak niet betrouwden, want opeens zijn 12 zware tanks van het gemeenteplein en uit de Bellemstraat in waaivorm uitgereden naar de vaart toe. De paniek werd algemeen toen er door de aktie van de Polen op 5 plaatsen brand uitbrak. De grootste brand ontstond op de reeds herhaaldelijk vernoemde hoeve van Theofiel Mattheeuws in de Brugstraat. De bewoners waren op dat ogenblik afwezig. Weldra stond de stalling in lichterlaaie. Ongeveer 40 koeien, enkele schapen en varkens kwamen in de vuurpoel om. Ook de schuur van Leonard Standaert (de vader van Julien) in Houtem, langs de spoorweg en deze van R. Lampaert in het toenmalige Droogbrood - nu Venakker - brandden volledig uit.

Ook in de Fatimastraat - toen Bierweg genoemd - gingen twee stallingen in de vlammen om. Deze van Henri Verhoustraete, waar nu Marcel Standaert woont en deze van August Dierickx, waar nu Gerard De Clercq woont. Dit was het gevolg van de beschieting van een trein die op het uitwijkspoor stond en waarin sommige burgers gemeend hadden Duitsers, te hebben gezien. Bij Henri Verhoustraete bleef een koe en een schaap in de brand.

Over de brand bij August Dierickx werd mij een zeer interessant relaas bezorgd, dat ik hier gedeeltelijk laat volgen.

Op 11 september 1944, in de namiddag, vertelde hen iemand van de wijk Biezem, dat het op de weg naar Ruiselede een ware vlucht was van mensen uit Bellem, met hun vee en huisraad. Daardoor kreeg de schrik hen te pakken en ze maakten ook voorbereidselen om te vertrekken. Toen ze rond 7u30 's avonds op 't punt stonden weg te gaan kwamen er in de Fatimastraat, (toen Bierweg) 2 tanks gereden. Naderhand hebben ze gezien, dat er ook tanks gekomen waren dwars door de velden, waar nu ongeveer de brug in de St.-Maria-Aalterstraat is.

Er stond al drie dagen een trein op het uitwijkspoor waarvan de lokomotief weggereden was (ongeveer daar waar nu de loskaai is en waar toen nog de trambrug lag). Naderhand hebben ze horen zeggen dat de Polen, die aan het gemeentehuis stonden opgesteld verwittigd waren, dat die trein vol Duitsers zat, wat absoluut geen waar was. Nu zijn ze van op die tanks maar met vuurkogels beginnen schieten, misschien naar de bewoners, want deze stonden buiten en er was daar geen enkele Duitser te zien. In enkele minuten stond de koestal in brand; er stonden 3 koeien en een rund in. De bewoners waren in de kelder gevluht, maar de vader, die toen 80 jaar oud was, had gezien dat de koestal brandde. Dan zijn ze met tweeën er naartoe gelopen om de koeien los te laten, waar ze in lukten. Hoe ze er levend uitgekomen zijn weten ze niet, want de kogels floten zo om hen heen. Op zeker ogenblik vreesde men dat er een dochter doodgeschoten was, maar ze had zich gelukkig in een ander hok kunnen verbergen. De schuur, die met een klein gebouw aan het woonhuis paalde stond ook in brand. Toen de Polen zagen wat er gebeurd was, zijn er zelfs twee van hun tank gesprongen om met nog andere bereidwillige mensen, onder wie

Cyriel Goethals (nu priester), André Graveel en Marcel De Zutter, te komen helpen. Eén van die soldaten heeft nog de varkens buiten gehaald; veel hennen lagen doodgeschoten op het hof. In de brand bleef veel alaaam en stro en ook een haverschelf gingen in de vlammen op.

De dag eindigde in de grootste verwarring met de panische vlucht van talrijke gezinnen naar een onbekende bestemming. Het was een zeer donkere nacht zonder maneschijn en de wegen waren vol met mensen, met dieren en huisraad, die het gemeente gevaar wilden ontvluchten, meestal uit vrees voor weerwraakmaatregelen vanwege de vijand. Ze brachten meestal de nacht door bij vrienden of kennissen, die verder van de vaart woonden.

Deze maandag 11 september is later de geschiedenis ingegaan met de naam "Zotte-maandag", "Vluchters-maandag" of "Vliegende-maandag" omdat naderhand is gebleken, dat er absoluut geen reden was om te vluchten. Achteraf kon men er wel eens om lachen, maar het was voor ons geen prettig vooruitzicht, dat wij na drie dagen, in de roes van de bevrijding geleefd te hebben, terug onze met bloed betaalde vrijheid zouden moeten prijsgeven.

De nacht was, in tegenstelling met de verwachtingen, zeer rustig en bij het opstaan op dinsdag 12 september vernamen we het goede nieuws, dat heel Aalter bevrijd was. Even na middernacht hadden de Duitsers zich teruggetrokken, na een beschieting, achter het Leopoldkanaal, om niet te worden ingesloten door de Kanadezen.

Om 7u30 is het 2e Poolse Pantserregiment door Nevele en Gent naar Lokeren vertrokken. Twee peletons van het 2e eskadron bleven voor bescherming in Aalter tot bij de aankomst van de achterhoede van de Divisie. Om 9 uur heeft het 10e Regiment Dragonders, het kasteel van St.-Maria-Aalter verlaten en heeft zich langs de zuidelijke rand van Aalter over Gent en Lokeren naar Sint-Niklaas begeven. Een Kanadese tank is langs de Buntelare weg tot aan de pastorie van Aalter-Brug gekomen waar aan de bemanning bloemen werden aangeboden.

Zo eindigde de strijd voor de bevrijding van Aalter. Alles wel beschouwd mochten wij nog van geluk spreken, dat het lot van Ruiselede of van de Moerbrugge ons niet ten deel gevallen was. Anderzijds is het toch verschrikkelijk dat meer dan 20 mensen - soldaten en burgers - voor onze bevrijding hun leven moesten laten.

De verliezen van de Polen waren vrij hoog, rekening houdend met de beperkte omvang van de militaire bedrijvigheid te Aalter. Door allerlei ongelukkige omstandigheden verloren zij bij ons meer manschappen dan in de meeste Vlaamse steden of gemeenten. Tien ervan liggen thans begraven op het Kanadees kerkhof te Adegem en 5 op het Pools kerkhof te Lommel.

Wat de verliezen aan Duitse zijde betreft, hierover hebben wij bijna niets kunnen achterhalen. Behalve deze gesneuveld op Jezuietengoed en deze gedood in de Brugstraat, waarover ik hierboven gesproken heb, werden er nog 2 gesneuvelde Duitsers gevonden in het park van Nobelstede en begraven op het kerkhof te Aalter. Voorts zou er, volgens verschillende ooggetuigen, een Duitser die zich over de nieuwe vaart in een boom bevond, door Poolse scherpschutters getroffen zijn. Doch het is zeer waarschijnlijk, dat er aan de brug, op de Dries en aan Hoekstraat slachtoffers gevallen zijn, die door de aftrekkende Duitsers werden meegenomen en elders begraven. Verdere inlichtingen heeft ons onderzoek niet opgeleverd.

Na het vertrek van de laatste Poolse troepen uit Aalter, zijn er Engelse troepen gekomen. Zij hebben de noodbrug aangelegd te Aalter. De mensen die de septemberdagen van 1944 hebben meegemaakt hebben aan de Poolse soldaten de beste herinneringen bewaard. Het waren mensen, die de oorlog verafschuwden zoals wij, maar éénmaal dat deze oorlog hen opgedrongen was, streden zij heldhaftig tegen de overweldigers. Bovendien waren zij gedisciplineerde soldaten, hetgeen door onze bevolking ten zeerste naar waarde werd geschat. D.d. Burgemeester Dr. De Pauw schreef zeer terecht in het verslag over de bevrijding van Aalter: "De bevolking zal steeds de beste herinnering bewaren aan het 2e Poolse Pantserregiment. Van al de geallieerden die langs Aalter kwamen, waren de Polen degenen waarvan men het meest hield, waarvan men met de grootste geestdrift sprak en die men het meest waardeerde. De inwoners zullen zich ook steeds de echt voorbeeldige vroomheid van de dappere Polen herinneren."

Zoals wij hadden gehoopt waren wij bevrijd juist vóór de kermis. Dit jaar is er echter omzeggens geen kermis geweest, want Aalter had geen elektriciteit tussen 7 en 19 september. Er stond geen enkele attractie op de markt; wel was er tamelijk veel volk voor de ommevang ter ere van onze patroonheilige Sint-Cornelius.

PROVINCIE
OOST-VLAANDEREN

ARRONDISSEMENT
GENT

GEMEENTE
AALTER
VOORWERP:

Nr.

GETAL BIJLAGEN:

La Libération de la Commune d'AALTER, Flandre Orientale, Belgique par le 2e Régiment blindé Polonais sous le Commandement du Lieutenant Colonel KOSZUTSKI.

==== =====

Vendredi 8 Septembre 1944. Le 2e Régiment Blindé Polonais, venant de Wargene entra à Maria-Aalter et se dirigeait vers le canal de Gand à Bruges en passant à travers champs dans les hameaux de Straathem et Nieuwendam. Les habitants de ces hameaux follement joyeux acclamaient frénétiquement leurs libérateurs.

Pendant l'arrivée de cette colonne les Allemands fuyaient par la rue de la Station vers le canal où ils faisaient sauter le pont vers 11 heures du soir.

Le 9 Septembre une autre colonne de Chars venant de Ruiselede où elle avait livré combat aux frontières de la commune arrivait au centre de la commune vers 10 heures.

En un clin d'oeil toutes les maisons étaient pavoisées, la population en délire acclamait le Régiment libérateur. Des fleurs des fruits, tout ce qu'on trouvait sous la main étaient offerts aux soldats. Les habitants étaient jaloux de recevoir chez eux officiers et soldats. Les enfants recevaient des friandises et étaient vraiment heureux d'aller en rue avec ces braves Polonais.

Le lundi au soir une alerte, les Allemands avaient tirés sur des tanks et une échaffourée se produisit au Canal. Quinze soldats Polonais tombaient pour la libération de notre citee.

Un service funèbre a été célébré dans les Eglises d'Aalter pour le repos de l'âme des Polonais tombés au champ d'honneur.

Plus de 2000 personnes assistaient à cette cérémonie.

Les tombes de ces braves sont toujours bien entretenues et fleuries.

La population garde et gardera toujours le meilleur souvenir du 2e Régiment Blindé Polonais. De tous les Alliés qui ont passé par Aalter, ce sont les Polonais qu'on aime le plus et dont on parle avec le plus d'enthousiasme et le plus d'estime.

Les habitants se souviendront aussi toujours de la piété vraiment exemplaire des braves Polonais.

Nous sommes heureux de pouvoir renouveler au nom de nos concitoyens l'expression de notre éternelle reconnaissance envers le 2e Régiment Blindé Polonais sous le commandement de son très digne Chef le Lieutenant Colonel KOSZUTSKI.

Le Bourgmestre,

Le Secrétaire,

Jan Pauw

H. De Pauw

Op 12 november 1944 werd in de kerk van Aalter-Brug, door pastoor E.P. den Haerijnck, een H. Mis opgedragen ter nagedachtenis van de alhier gesneuvelde Polen. Meer dan 2000 personen woonden deze H. Mis bij, zodat het kerkje veel te klein was voor al dezen, die een laatste hulde wilden brengen aan de Poolse jongens, die hun jong leven veil hadden voor onze bevrijding. Ook veel Engelse soldaten, alhier gelegerd, waren aanwezig. Op de uitgereikte gedachtenissen stonden drie foto's van fotograaf E. Van de Velde met de veldgraven van 9 gesneuvelden. De tekst was van de pastoor. De lijkrede werd uitgesproken door Alex Thijs. Hierna volgt het slot ervan.'

Geen brons, o Polen, eeuwt uw faam, — alleen op 't houten kruis geschreven, — maar onuitwischbaar staat uw naam — in België's dankbaar hart gedreven.

† DANKBARE GEDACHTENIS AAN DE
POOLSCHE SOLDATEN

roemrijk gesneuveld voor ons Vaderland,
op Nieuwendam en Patersveld, te Aalter, op
8, 9 en 10 September 1944.

Nu rust Gij in Vlaandren, nu slaapt Gij zoo zacht
Hier onder uw kruisje als in eeuwgen nacht.
't Is eenzaam en stil hier, 't is doodsch om U henen...
De zegepraalzon heeft voor anderen geschenen.
Ons vrede is Uw werk, ons gebed zij Uw loon,
't Hertijzen van Polen dat weze Uwe kroon.
Want Gij zijt de kerels, de leeuwen, de helden,
Die palen en perk aan den overmoed stelden.
En toch, in Uw lichaam tot stale gekneed,
Door strijd en ontbering tot ijzer gesmeed.
Daar huisde een hart, zoo gevoelig, zoo teer,
Dat brak en dat bloedde — 't deed somtijds zoo zeer —
Als 's avonds het al voor Uw oogen kwam zweven :
Uw moeder, Uw thuis, Uwe gade en Uw leven...
Zóó strijden, zóó lijden, en dat zonder troost,
Zóó derven, zóó sterven, zoo ver van zijn kroost,
O vrouwtje, o kinders, ik minde U zoo teeder,
De oorlog die scheidt ons, daar hoog zien w' ons weder.
Vaartwel, Vrienden, Helden ! In 't andere leven
Zal God U steeds loon naar verdienste weergeven,
En 't Belgische Volk zal nog steeds lange jaren
't Gedacht van Uw moed en Uw offer bewaren !
Rust onder Uw kruisje voort, vreedzaam en zacht
Tot Gods zon en zege uit d'Hemel U lacht.
De Vrij- en Onafhankelijkheid — der Vaderen erf en goed,
bezegeld met het Poolsche bloed :
bewaak ze, Belg, met schranderheid.
Goede Jezus, geef hen de eeuwige rust. Amen.

Faut, Aalter

''En nu, beste vrienden, hebben wij heden eene zielemis bijgewoond ter nagedachtenis van die dapperen die voor ons gestreden hebben en gevallen zijn op het klein Eiland, die gevochten hebben met de moed der wanhoop, op vreemden bodem; om ons te bevrijden van het juk der moordende moffen, van die bloeddorstige honden.

Op de Kanadese begraafplaats te Adegem rusten de Polen gesneuveld voor de bevrijding van ons gewest. De zegepraalzon heeft voor anderen geschinen.

*Te Adegem rusten 10 van de te Aalter gesneuvelde Polen:
 Op de 1ste rij v.l.n.r.: Adam KRZAK, Józef NYCZ, Edmund DEMBEK, Władysław SINO vel MISIEWICZ, Antoni POPIOLEK, Władysław ZOLYNSKI EN Tadeusz KOWALCZYK,
 Op de 2e rij v.l.n.r.: 2e graf: Jan BUDNIK; 3e graf: Franciszek BARAN, laatste graf: Czesław WENDERLICH.*

Daarom bedanken wij de geallieerden en bijzonderlijk de strijdlustige Polen, die dappere helden en zullen wij ook hun eeuwig gedachtig zijn, alsook hun gevallen kameraden, want op onze bodem is hun bloed gevloeid, hun bloed voor onze verlossing; met hun bloed hebben zij ons uit de handen, uit de klauwen van den barbaar gered, dat onze lieve Heer de gevallene opneme bij zich. Daarmee eindigen wij en roepen uit: leve de geallieerden, leve Polen, leve België, en de spoedige terugkomst van onzen lieven dierbare koning."

Hierna volgt de volledige lijst van de Poolse militairen, waarvan wij met zekerheid weten, dat zij te Aalter sneuvelden.

Kapitan SINO vel MISIEWICZ Wladyslaw
Plutonowy BARAN Franciszek
Kapral WENDERLICH Czeslaw
Kapral KRZAK Adam
Strzelec BUDNIK Jan
Podporucznik DEBICKI Wacław, Mieczyslaw Franciszek
Dragon KOWALCZYK Tadeusz
Dragon POPIOLEK Antoni
Dragon ZOLYNSKI Wladyslaw
Dragon ROZENSTRAUCH Jakub
Kapral CZERWIEC Jan
Starszy strzelec KUKULKA Wladyslaw
Starszy strzelec RUZANSKI Józef
Starszy strzelec SWIDERSKI Tadeusz
Ulan NYCZ Józef
Ulan DEMBEK Edmund.

"Nie ma wiekszej Milosci ten co swe zycie oddaje za swych przyjacciól."

"Niemand heeft groter liefde dan deze welke zijn leven geeft voor zijn vrienden."

Aalternaren, dat moogt gij nooit vergeten!

*****

Op het bidprentje ter nagedachtenis van de te Aalter gesneuvelde Polen staat o.a. te lezen: "*En 't Belgische Volk zal nog steeds lange jaren, 't Gedacht van Uw moed en uw offer bewaren!*" Voor wat Aalter betreft mogen wij gerust zeggen, dat deze belofte trouw nagekomen werd. Er bestaat op Aalter-Brug een Polenstraat en sedert de fusie met Bellem, Lotenhulle en Poeke werd de naam Schoolstraat (eveneens op Aalter-Brug) gewijzigd in Generaal Maczekstraat. Voornoemde generaal kwam op 9 september 1969, ter gelegenheid van de 25ste verjaardag van de bevrijding, even naar Aalter en onthulde het straatnaambord "Eerste Poolse Pantserdivisiestraat" eveneens op Aalter-Brug.

Op 3 september 1972 werd het gedenkteken in Ter Walle onthuld, in tegenwoordigheid van Generaal Maczek en oudstrijders van de Divisie.

Jaarlijks wordt er nog een H. Mis opgedragen voor de Polen die vielen op onze gemeente.

Maurice THYS.

25 jaar later, op 9 september 1969 was Generaal Maczek te Aalter.
Op Aalter-Brug onthulde hij het straatnaambord "Eerste Poolse Pantserdivisiestraat".
Foto: René Van de Walle, Landegem.

9 september 1969. Burgemeester De Crem overhandigt het diploma van Erchburger der gemeente Aalter aan Generaal Maczek.
Foto: René Van de Walle, Landegem.

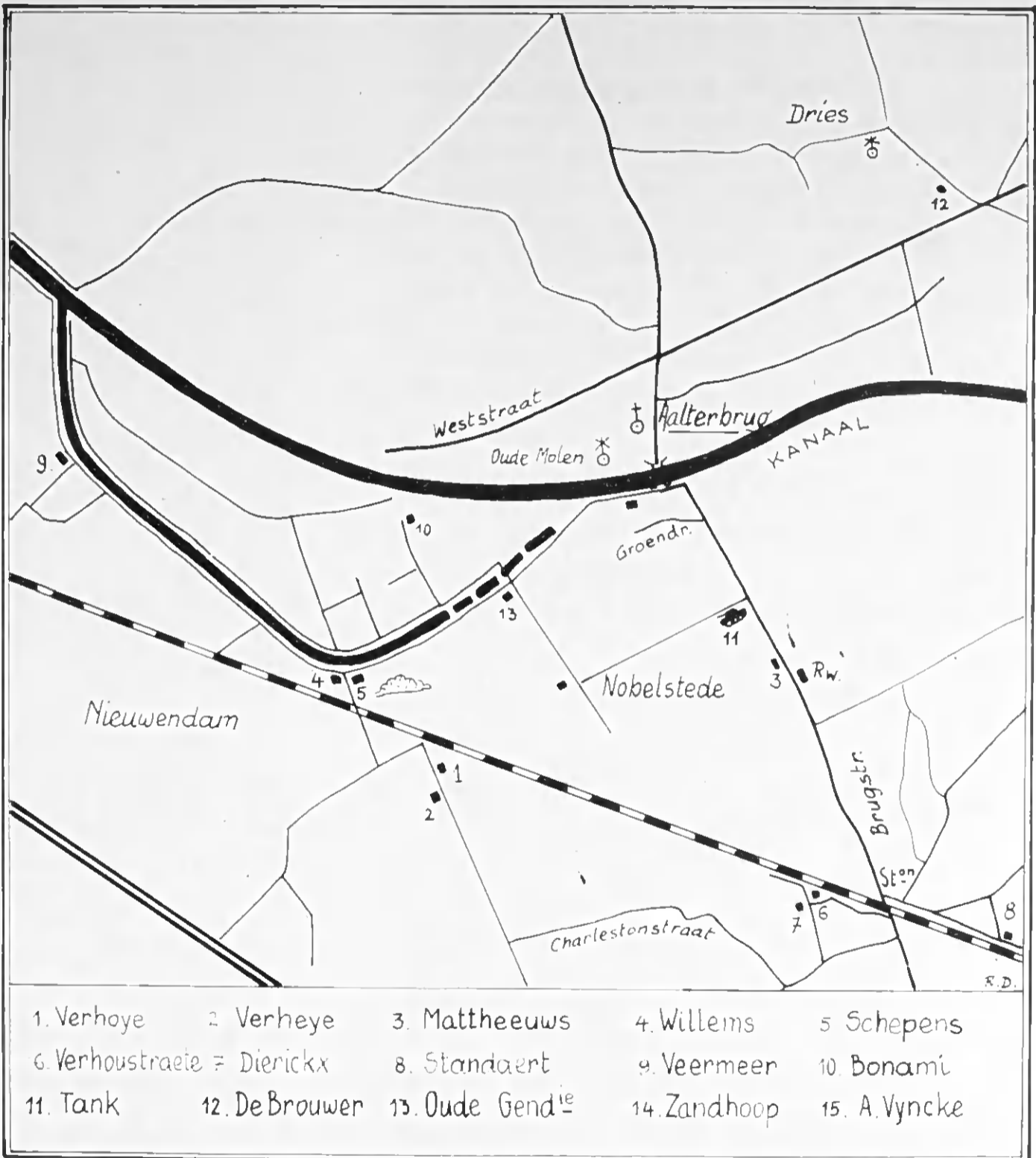

Het kenteken van de Eerste Poolse Pantserdivisie.

*Het gedenkteken ter nagedachtenis aan de Poolse gesneuvelden, in de wijk Ter Walle.
Foto: Willy De Keersmaecker.*

Bronnen:

- *I. DYWIZJA PANCERNA W Walce - Praca Zbiorowa.*
- *Gemeentearchief van Aalter.*
- *Verslagen over de gevechten te Aalter in september 1944:*
  - *van Marcel Van der Elst.*
  - *van Kapitein T. Wielogórski, gewezen kommandant van het 2e eskadron van het 2e Pantserregiment.*
  - *van Bohdan Mincer, gediplomeerde Luitenant-Kolonel en gewezen kommandant van het 10de Dragonders Regiment*

LAND VAN DE WOESTIJNE

Tijdschrift van de Heemkundige Kring „Arthur Verhoustraete”

Erevoorzitster : Mej. Anna VERHOUSTRAETE, Lostr. 30, Aalter.

Voorzitter : Luk STOCKMAN, Brugstr. 103, Aalter

Ondervoorzitter : Maurice THYS, Bierweg 29, Aalter.

Sekretaris-penningmeester : Roger DEFRUYT, Kestelstr. 57, Aalter

Verslaggever : Eric CLAEYS, Veldemeersdreef 21, Aalter.

Leden :

Jan CAMERLINCKX, Schuurlo 12, Aalter.

José DEGUFFROY, Ter Weibroek 29, Aalter.

Maurice MICHIELS, St.-M.-Aalterstraat 34, Aalter.

Marcel SAELENS, Wingenstr. 82, Aalter.

Br. Achiël TAILDEMAN, Redemptoristenklooster, 2160 Essen.

Jean VAN CLEVEN, Manewaarde 14, Aalter.

Robert VERHELST, Stationsstr. 44, Aalter

André VERHOUSTRAETE, Lostr. 30, Aalter.

Ivan HOSTE, Muzeumstraat 93, Bellem

Cyriel LOOTENS, Bellemdorppweg 134, Bellem

Lidmaatschapsbijdrage 200 fr. per jaar.

Steunende leden 250 fr. en ereleden 500 fr. per jaar.

Te storten op rekening nr. 442-6594361-40 van Heemkundige Kring
„Arthur Verhoustraete”, Kestelstraat 57, 9880 Aalter.

Verschijnt tweemaal per jaar.

Er worden geen afzonderlijke nummers verkocht.